

*EL LLIBRE D'ORDINACIONS DE
L'HOSPITAL DE LA SANTA CREU DE
BARCELONA (1416-1505)*
ESTUDI I REEDICIÓ

Treball final del màster en Cultures Medievals de la Universitat de
Barcelona

Tutor: Dr. Daniel Piñol

JAUME MARCÉ SÁNCHEZ

2017

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
1.1. Objectius i metodologia.....	5
1.2. Estat de la qüestió.....	7
2. EL MARC.....	17
2.1. La secularització de l'economia assistencial.....	17
2.2. El compromís de les institucions vers l'hospital.....	21
3. ESTUDI DEL <i>LLIBRE D'ORDINACIONS DE L'HOSPITAL</i>	27
3.1. Estudi codicològic i paleogràfic.....	27
3.2. Anàlisi del contingut del manuscrit.....	42
3.2.1. Memòria i promoció pública. La redacció del llibre.....	42
3.2.1.1. La cerca d'un model per al nou hospital de la ciutat.....	48
3.2.1.2. Sobre la datació del <i>Llibre d'ordinacions de l'hospital</i> i una possible autoria.....	50
3.2.2. Els requeriments de l'economia hospitalària.....	54
3.2.2.1. La burocratització de la gestió assistencial.....	58
3.2.3. Vers la protocol·lització dels càrrecs.....	66
3.2.4. La medicalització de l'assistència.....	77
3.2.4.1. Atenció, cura i alimentació en l'hospital de la Santa Creu.....	78
3.2.5. L'exportació del model de l'hospital de la Santa Creu.....	84
4. REFLEXIÓ FINAL	97
5. BIBLIOGRAFIA.....	101
6. EDICIÓ DEL <i>LLIBRE D'ORDINACIONS DE L'HOSPITAL</i>	113

ÍNDICE DE FIGURES

FIGURA 1.....	29
FIGURA 2.....	31
FIGURA 3.....	31
FIGURA 4.....	31
FIGURA 5.....	31
FIGURA 6.....	35
FIGURA 7.....	36
FIGURA 8.....	37
FIGURA 9.....	38
FIGURA 10.....	39
FIGURA 11.....	40
FIGURA 12.....	41

1. INTRODUCCIÓ

1.1 OBJECTIUS I METODOLOGIA

“Procuraré donar quelques notes explicatives d’aquelles cases de beneficència, el recort de les quals s’és esvahit de la memòria de la major part dels barcelonins contemporanis, que ignoren àdhuc el nom d’aquells benemèrits antecessors nostres que esmerçaren llurs cabals y les dèus inestroncables de la Caritat llur en conhort y adjutori del prohisme.”¹

Abans d’iniciar aquest treball, em veig obligat a considerar les paraules amb les que Josep Maria ROCA, l’any 1920, cloïa el proemi de la seva darrera obra. En aquesta, oferí una síntesi anotada dels estudis que havia realitzat entorn els hospitals que hi havia en la ciutat i com aquests s’acabaren unificant per formar, l’any 1401, l’hospital de la Santa Creu. El seu treball no acabava aquí, sinó que, a més a més, oferia un apèndix on transcrivía tot un seguit de documents inèdits i que ell considerava rellevants per entendre millor la realitat assistencial d’aquells centres. D’entre tots aquests, però, en sobreeixia un, el qual donaria nom al mateix estudi que publicava: les ordinacions de l’hospital de la Santa Creu.

La transcripció que proporcionà ROCA és encomiable. Aquesta va permetre als estudis posteriors el coneixement del funcionament teòric de l’hospital de la Santa Creu durant el seu primer segle de vida. Tot i això, val a dir que la còpia de les ordinacions que s’oferí no era més que la transcripció parcial de la font, amb errors i algunes omissions

¹ ROCA 1920, 6.

importants. És per aquest motiu que, sense voler desmerèixer en cap moment el treball que ROCA va realitzar ja fa més de noranta anys, vaig considerar necessari replantejar un estudi entorn les ordinacions de l'hospital de la Santa Creu. En aquest sentit, era necessari revisar la transcripció d'aquell primer reglament, afegir les ordinacions redactades l'any 1487 i 1505 i que s'inclouen en el mateix llibre i, alhora, incorporar totes les anotacions marginals que acompanyen el text. Partint d'aquesta base, el meu objectiu principal és el d'oferir una reedició crítica d'aquelles ordinacions, acompanyada d'un estudi introductori que incorpori les darreres tendències dins la historiografia, incidint, sobretot, en els factors econòmics i d'intercanvi dels models de gestió hospitalària.

L'estructura del treball es planteja com un estudi tancat del mateix llibre, és a dir, l'anàlisi del *Llibre d'ordinacions de l'hospital* preval per damunt de la reflexió de la pròpia institució. La dilatada cronologia que comprèn el manuscrit (1416-1515) i la gran quantitat de documentació conservada impossibilita fer un estudi complet de l'evolució de la institució en aquest període.

Així doncs, el focus està en les motivacions que van provocar la redacció d'aquest reglament i com aquestes es van resoldre. Per aquest motiu, el present treball és introduït per un estat de la qüestió, que pretén posar de relleu aquells estudis més curials en la disciplina i que permeten copsar plenament les dinàmiques generades entre finals del segle XIV i el segle XV entorn el fenomen assistencial. Seguidament, un primer capítol introdueix el marc en el que es produí la creació del nou hospital barceloní l'any 1401, posant èmfasi especial en tres elements indispensables per entendre aquest esdeveniment: la secularització de l'economia assistencial, la medicalització de la caritat i, sobretot, el compromís i la responsabilitat cívica que prengueren les institucions per crear l'hospital de la Santa Creu.

Una vegada contextualitzat el *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, se segueix l'estudi del mateix en un sol bloc. Primerament, aquest inclou l'anàlisi externa del manuscrit, centrada en l'estudi paleogràfic i codicològic del mateix, que pretén resoldre certs dubtes entorn la seva elaboració. En segon lloc, continua l'anàlisi del contingut del manuscrit, la qual és desplegada mitjançant cinc subapartats. El primer d'aquests és una reflexió sobre els motius que van justificar la redacció del manuscrit. Així doncs, són examinades tant la necessitat racional de redactar un corpus ordenador com la justificació d'una memòria i

d'una imatge pública pels seus ideòlegs. Tanmateix, s'introdueix una reconsideració sobre la data de redacció del manuscrit –proposada per Josep Maria ROCA– i, també, una proposta d'autoria d'aquell primer reglament de l'hospital de la Santa Creu. Amb el segon subapartat es pretén ressaltar com les necessitats de gestió d'una empresa social com fou l'hospital de la Santa Creu requerien del desplegament d'un corpus documental específic, que ajudés a regular i controlar totes i cadascuna de les activitats econòmiques que es duïen a terme. Paral·lelament, són temptejats una definició sobre l'origen d'aquest nou model gestor hospitalari i, alhora, el motiu pel qual l'hospital s'articulà d'aquella manera. El tercer subapartat es focalitza, únicament, en la definició estructural dels càrrecs de prior, procurador i comprador de l'hospital, la qual, després de quasi més d'una dècada de desordre, va quedar reglamentada amb les primeres ordinacions de l'hospital. El quart subapartat s'ocupa de l'estudi de l'assistència oferta en l'hospital. En aquest sentit, es destaquen els elements diferenciadors del nou hospital respecte la tradició anterior, posant èmfasi en aquells elements que defineixen el concepte de medicalització de la caritat. Finalment, el cinquè i darrer subapartat explora el desplegament d'aquest model hospitalari a través de tres exemples concrets: Mallorca, Saragossa i València. En aquest sentit, i per introduir aquest treball en les noves tendències de la historiografia hospitalària, es pretén argumentar la importància del model gestor de l'hospital de la Santa Creu dins del món Mediterrani on, a finals del segle XIV i començaments del segle XV, es creà una xarxa d'intercanvi d'idees sobre l'organització i l'administració d'aquests nous centres assistencials.

Sense més preàmbuls, voldria cloure aquesta introducció considerant que el treball que segueix no deixa de ser l'estudi d'un corpus reglamentari. Al cap i a la fi, un model teòric de gestió que, tot i les mancances documentals aparents, no es pot deixar endebades. Si més no, el *Llibre d'ordinacions de l'hospital* reflecteix clarament la redirecció que patí l'organització assistencial hospitalària, la qual s'albirava a finals del segle XIV i que, a finals del segle XV i inicis del segle XVI, faria de coixí del què coneixem com a hospital modern.

1.2 ESTAT DE LA QÜESTIÓ

En el pròleg de la que possiblement és la darrera aportació sobre el paper de l'assistència durant l'edat mitjana, recollint un discurs ja arrelat en les darreres dècades,

SABATÉ remarca la necessitat d'estudiar l'ajut als més desvalguts de la societat. La interpretació d'aquestes motivacions és fonamental, ja que mostra la densitat de les relacions que teixiren la societat i, alhora, el traç d'aquelles agulles que van actuar per confeccionar-la. Així doncs, en aquella reunió científica celebrada entre l'1 i el 3 de juliol de 2015, i que ara exposo, es varen posar sobre la taula totes aquelles dinàmiques i actuacions que es despregueren d'aquells enormes espills de la societat medieval, els hospitals.² Certament, l'interès vers aquests és ben latent des dels darrers anys. Tal i com recull CONEJO, algunes institucions com el *Centro Interdepartamentale per lo Studio dell'Ospedale di Santa Maria della Scala*, el *Centro di Documentazione per la Storia dell'Assistenza e della Sanità Fiorentina*, la *Société Française d'Histoire des Hôpitaux* (SFHH) o la *International Network for the History of Hospitals* (INHH) han mostrat una estima inesgotable per l'estudi i la preservació d'aquells centres assistencials.³ Així mateix, a casa nostra destaquen els seminaris impulsats des de l'*Institut de Recerca en Cultures Medievales* (IRCVM), coneguts com "Abrils de l'Hospital" –nom que recorda aquell 17 d'abril de 1401, quan es col·locaren les primeres pedres de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona– que, des de l'any 2011, pretenen generar un debat científic i interdisciplinari entorn l'assistència hospitalària. Tanmateix, el seu estudi forma part del projecte "Espacios de asistencia e historia de los hospitales" del grup MAHPA, dins de la Universitat de Barcelona.

Com és ben sabut, l'estudi de l'assistència i, més concretament, el dels hospitals durant la baixa edat mitjana no és quelcom nou. Ja des de finals del segle XIX i inicis del segle XX la historiografia francesa encetà aquesta línia d'estudi a través de les institucions hospitalàries gràcies a pioners com MAITRE i la seva obra *Histoire administrative des anciens hôpitaux de Nantes*⁴ i, sobretot, LE GRAND, a qui pertanyen treballs com *Les maisons-Dieu et léproseries du diocèse de Paris au milieu du XIVe siècle*⁵ i *Statuts d'hôtels-Dieu et de léproseries. Recueil de textes du XIIe au XIVe siècle*.⁶ Seguidament, un altre dels estudis a tenir en compte és aquell d'IMBERT, publicat l'any 1947 i titulat *Les hôpitaux en droit canonique (du décret de Gratien à la sécularisation de l'administration de l'Hôtel-*

² VV. AA. 2017, 42-43.

³ CONEJO 2013, 4-5.

⁴ MAITRE 1875.

⁵ LE GRAND 1899.

⁶ LE GRAND 1901.

Dieu de Paris en 1505), el qual fou el primer de tres volums i es focalitzà, sobretot, en l'anàlisi de l'estructura jurídica d'alguns establiments assistencials francesos, establint constants analogies amb la legislació justiniana.⁷ Remarcable és també el llibre de TIERNEY *Medieval Poor Law: a Sketch of Canonical Theory and its Application in England*,⁸ on es fonamentà la noció de la pobresa en base els principis cristians de la salvació de l'ànima.

La dècada dels anys seixanta i setanta estigué marcada per la insistència historiogràfica d'esclarir la problemàtica generada entorn el concepte de la pobresa. Nombrosos congressos mostraven aquest interès. El primer d'aquests fou el celebrat a la Sorbona de París l'any 1962, quan MOLLAT dirigí un seminari científic on es va debatre entorn la conceptualització de la pobresa, el qual es va compilar en dos volums l'any 1974 sota el nom *Etudes sur l'histoire de la pauvreté*.⁹ Així mateix, dos anys abans de la publicació d'aquella reunió científica a París es celebraren a Lisboa les primeres jornades luso-espanyoles sobre assistència i pobresa durant l'edat mitjana en la Península Ibérica, les quals foren compilades, igualment, en dos volums sota el títol *A pobreza e a assistência aos pobres na Península Ibérica durante a idade média*. Posteriorment, l'any 1976, es celebrà a Todi un congrés que, altra vegada, girà entorn la complexa problemàtica de la *Povertà e ricchezza nella spiritualità dei secoli XI e XII*;¹⁰ pobresa i religió entraven a debat i obrien les portes a la historiografia dels anys vuitanta. Aquesta seria encapçalada per la famosa obra de LITTLE *Religious Poverty and Profit Economy in Medieval Europe*,¹¹ publicada l'any 1978, en la qual l'autor analitzà les diferents respostes religioses que es van produir davant la crisi moral generada arrel dels diversos processos de transformació econòmica des del segle X fins a finals de la baixa edat mitjana. Seguidament, i no menys rellevant, aquell mateix any nasqué la síntesi de MOLLAT *Les pauvres au Moyen Âge, étude sociale*,¹² on exposà clarament que el problema de la pobresa era una qüestió estructural i no pas ocasional, tal i com havia argumentat la historiografia anterior. Finalment, tot i no estar enfocada estrictament al món assistencial, una de les obres que també va marcar un canvi fou la d'un deixeble del mateix Mollat, VAUCHEZ qui l'any 1987 publicà *Les laïcs du*

⁷ IMBERT 1947.

⁸ TIERNEY 1959.

⁹ MOLLAT (dir.) 1974.

¹⁰ CENTRO DI STUDI SULLA SPIRITUALITÀ MEDIEVALE (corp.) 1969.

¹¹ LITTLE 1980.

¹² MOLLAT 1988.

Moyen Âge: Pratiques et expériences,¹³ on demostrà l'important rol que jugava l'Església dins de la societat i, alhora, exposà el desig que tenia la societat laica d'apropriar-se de les riqueses espirituals del clergat per tal de garantir la pròpia salvació. El mateix VAUCHEZ, anys més tard, acabaria establint una excel·lent analogia entre les transferències de les autoritats eclesiàstiques i civils pel que fa el fet assistencial.¹⁴

L'interès de la historiografia per la relació entre l'hospital i el seu entorn urbà més proper és rellevant. Entre les obres que més ressalten hi ha la de RUBIO VELA, publicada l'any 1984 i que porta per títol *Pobreza, enfermedad y asistencia hospitalària en la Valencia del siglo XIV*;¹⁵ la d'ALBINI, d'inicis de la dècada de 1990, *Città e ospedali nella Lombardia medievale*;¹⁶ ja a finals de la dècada de 1997, destaca la publicació de GRIECO i SANDRI *Ospedali e città. L'Italia del Centro-Nord, XIII-XIV*, on foren recollides les actes del congrés celebrat al *Harvard University Center for Italian Renaissance Studies* de Florència entre els dies 27 i 28 d'abril de 1995.¹⁷ En aquest, particularment, s'hi aplegaren ponències de primer nivell, com la proposta de HENDERSON,¹⁸ on recollí part de la seva hipòtesi sobre la medicalització de la caritat¹⁹ i, alhora, albirava una de les més jolius publicacions sobre l'hospital del Renaixement. Aquesta acabaria sent publicada l'any 2006 sota el títol *The Renaissance Hospital. Healing the body and healing the soul*.²⁰ Un any després, ANDREA publicà *Civic Christianity in Renaissance Italy. The Hospital of Treviso 1400-1530*, on posava de relleu les relacions entre les autoritats civils i els centres assistencials de la ciutat de Treviso.²¹ Finalment, convé destacar dues obres que demostraren el ferm lligam entre ciutat i hospital. La primera d'elles és el volum que fou editat per HUGUET, VERDÉS, ARRIZABALAGA i SÁNCHEZ l'any 2014, titulat *Ciudad y hospital en el Occidente europeo. 1300-1700*,²² on es recolliren les discussions del simposi internacional celebrat a Lleida el 14 i 16 d'octubre de l'any 2009. La segona vingué de la mà de KEYVANIAN qui, l'any 2016, posà de manifest, sota el títol *Hospitals and urbanism in Rome. 1200-1500*, l'estreta relació

¹³ VAUCHEZ 1987.

¹⁴ VAUCHEZ 1995, 3-4.

¹⁵ RUBIO VELA 1984.

¹⁶ ALBINI 1993.

¹⁷ GRIECO-SANDRI 1997.

¹⁸ HENDERSON 1997, 15-50.

¹⁹ HENDERSON 1989, 63-92.

²⁰ HENDERSON 2016.

²¹ ANDREA 2007.

²² HUGUET-VERDÉS-ARRIZABALAGA-SÁNCHEZ 2014.

entre la projecció dels diversos hospitals de Roma i els conflictes interns entre les famílies que configuraven el patriciat urbà de la ciutat.²³

Durant els darrers anys s'ha potenciat l'estudi de la circulació de models hospitalaris sobretot des de la historiografia italiana. Convé remarcar, però, que això en part també ha estat degut a la riquesa dels seus arxius. Així doncs, són remarcables sobretot l'estudi de BIANCHI i SLÓN "Le riforme ospedaliere del quattrocento in Italia e nell'Europa centrale" dins la revista *Ricerche di storia sociale e religiosa* l'any 2006 i distribuït en format digital a través de la plataforma Reti Medievali.²⁴ Tanmateix, són exponents els estudis de PICCINI titulats "Documenti per una storia dell'ospedale di Santa Maria Della Scala di Siena," publicat l'any 2013 en la revista *SVMMA*²⁵ i "I modelli ospedalieri e la loro circolazione dall'Italia all'Europa alla fine del Medioevo", publicat l'any 2016 dins *Civitas bendita: encrucijada de las relaciones sociales y de poder en la ciudad medieval*.²⁶ Paral·lelament, convé exposar les breus síntesis de RUBIO VELA "El problema hospitalario en Valencia a finales del siglo XV. Dos cartas al inquisidor Torquemada," publicat l'any 2009 dins *Cuadernos de Historia de España*²⁷ i de GALLENT "Los hospitales de la Santa Creu de Barcelona y Nuestra Señora de Gracia de Zaragoza, dos modelos asistenciales para el Hospital General de Valencia," publicat l'any 2014 dins *Aragón en la Edad Media*.²⁸

L'estudi i l'edició d'ordinacions hospitalàries, a diferència dels temes exposats anteriorment, no ha estat un dels principals motius d'interès per part de la historiografia hospitalària. Una de les primeres publicacions fou la de BANCHI qui, l'any 1864, transcriví els estatuts de l'hospital de Santa Maria Della Scala de Siena de l'any 1305.²⁹ Tanmateix, val a dir que aquesta fou una obra que, més tard, seria revisada i ampliada l'any 2006 per PELLEGRINI.³⁰ Tot i això, la compilació més extensa publicada fins el moment pertany a l'obra ja mencionada de LE GRAND *Statuts d'hôtels-Dieu et de léproseries. Recueil de textes du XIIe au XIVe siècle*,³¹ on recollí els estatuts de l'hospital de Sant Joan de Jerusalem i de vint-i-cinc hospitals i leproseries franceses. El seu interès, però, tenia uns precedents

²³ KEYVANIAN 2016.

²⁴ BIANCHI-SLÓN 2006.

²⁵ PICCINI 2013.

²⁶ PICCINI 2016.

²⁷ RUBIO VELA 2009.

²⁸ GALLENT 2014.

²⁹ BANCHI (ed.) 1864.

³⁰ PELLEGRINI 2006.

³¹ LE GRAND 1901.

que es troben sintetitzats en els articles que ell mateix signà uns anys abans: “Les maisons-Dieu. Leurs statuts au XIII siècle” publicat l’any 1896 dins la *Revue des questions historiques*³² i “Les maisons-Dieu. Leur régime intérieur au moyen age” dos anys més tard i en la mateixa revista.³³ Tot i que fou a finals del segle XX i inicis del XXI, seguiren aquesta mateixa línia els estudis publicats per HENDERSON i PARK, els quals transcriviren la còpia de les ordinacions de l’hospital de Santa Maria Nuova de Florència que foren enviades l’any 1505 a Enric VII per al nou hospital dels savoians, a Londres.³⁴ Finalment, és encomiable l’estudi que feu DROSSBACH l’any 2005 sobre el *Liber Regulae* de l’hospital del Santo Spirito de Roma, on, a més d’oferir una edició crítica i anotada del famós reglament miniat, també el comparà amb les còpies conservades en la Biblioteca Apostòlica Vaticana i en la Biblioteca Nacional d’Àustria.³⁵

Abans de tancar aquesta breu síntesi sobre les obres més rellevants per l’estudi que aquí concerneix, és indispensable parlar de la producció de casa. Dinou anys després de la publicació del gran compendi de LE GRAND, ROCA elaborà la transcripció parcial del *Llibre d’ordinacions de l’hospital* de la Santa Creu de Barcelona, motiu específic de l’estudi que aquí ocupa.³⁶ Val a dir, però, que la seva obra fou pionera i serví de base per gran part dels estudis que van tractar l’assistència hospitalària a Catalunya i, més concretament, a Barcelona en el segle passat. Entre aquests destaquen l’estudi elaborat per LINDGREN, *Bedürftigkeit, Armut, Not: studien zur spätmittelalterlichen Sozialgeschichte Barcelonas*, centrat en l’anàlisi econòmica i del govern de la institució;³⁷ l’obra de BRODMAN *Charity and Welfare. Hospitals and the poor in medieval Catalonia*, que oferí una breu síntesi de la xarxa de centres assistencials catalans;³⁸ la tesi de CONEJO, titulada *Assistència i hospitalitat a l’edat mitjana. L’arquitectura dels hospitals catalans: del gòtic al primer renaixement*, on s’assentà un estudi sobre la institució hospitalària en el marc del Principat, s’abordà la qüestió de l’arquitectura d’aquells centres;³⁹ el treball de CASTEJÓN,

³² LE GRAND 1896, 95-134.

³³ LE GRAND 1898, 99-147.

³⁴ HENDERSON-PARK 1991.

³⁵ DROSSBACH 2005. Altres estatuts han estat publicats, com els de l’hospital de Lodi de l’any 1466 (CREMASCOLI-DONNINI 1998) o els de l’hospital genovès de Sant Llätzer (MARCHESANI 1999), aquests, però no han estat consultats per al present treball.

³⁶ ROCA 1920.

³⁷ LINDGREN 1980

³⁸ BRODMAN 1998.

³⁹ CONEJO 2002.

Aproximació a l'estudi de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. Repertori documental del segle XV, focalitzat, sobretot, en el procés constructiu de l'hospital barceloní i on, a més a més, ofereix un interessant apèndix documental sobre la pròpia institució.⁴⁰

⁴⁰ CASTEJÓN 2007.

ABREVIATURES UTILITZADES EN LES NOTES AL PEU I EN L'EDICIÓ DE LA FONT⁴¹

ap.	<i>apud</i> (referència o cita extreta de)
cf.	<i>confer</i> (compareu)
coord.	coordinador / (coords. coordinadors)
corp.	corporatiu
doc.	document / (docs. documents)
ed.	editor / (eds. editors)
f.	foli (ff. folis)
fig.	figura
inv.	inventari
llib.	llibre
ms.	manuscrit
not.	notari
núm.	número
r	recte
reg.	registre
s/f	sense foliar
v	vers
v.	<i>vide</i> (vegeu)
vol.	volum
VV.AA	Varis Autors

⁴¹ PUJOL-SOLÀ 2000, 254-256.

ABREVIATURES EMPRADES PER LA DENOMINACIÓ DE LES FONTS

ACA = Arxiu de la Corona d'Aragó

ACB = Arxiu Capitular de Barcelona

ADPZ = Archivo de la Diputación Provincial de Zaragoza

AHCB= Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

AHSCSP = Arxiu Històric de la Santa Creu i Sant Pau

AMV = Arxiu Municipal de València

ARM = Arxiu del Regne de Mallorca

BC AH = Biblioteca de Catalunya, Arxiu Històric

PL = Patrologia Latina

2. EL MARC.

2.1 LA SECULARITZACIÓ DE L'ECONOMIA ASSISTENCIAL

La tardor de l'Edat Mitjana fou espectadora de la modificació inevitable dels models hospitalaris. Un canvi constant, però no lineal, que alterà les bases de l'assistència en el món urbà com a conseqüència d'una conjectura econòmica, política i social particular.⁴² Seguint els estudis de MOLLAT, la corrupció imperant en alguns centres, la progressiva devaluació dels seus ingressos i la seva pròpia dispersió dins l'entramat de les ciutats en un moment d'augment demogràfic van ser la causa per la qual aquestes institucions no desenvolupessin plenament les tasques per les quals havien estat fundades. Davant d'aquesta inestabilitat, el municipi intervingué per intentar revertir una situació que provocava una ineficaç atenció vers els grups més dèbils de la societat. Les autoritats civils disposaren un desplegament de mesures modernes que passaven, sobretot, per la racionalització de l'assistència i la professionalització de la sanitat. La principal mostra d'aquesta preocupació vers l'eficàcia i la rendibilitat del nou model que s'estava forjant fou la reunió i la concentració d'aquells petits centres assistencials.⁴³ Així doncs, entès aquest

⁴² LITTLE 1980, 215-267.

⁴³ MOLLAT 1988, 254-257.

fenomen com un problema social del qual l'administració pública n'havia de ser la responsable, la unificació hospitalària s'ha de contemplar com la cerca d'una racionalització de la sanitat, la qual requeri d'una millor gestió, millor rendibilitat i, sobretot, d'una assistència molt més eficaç.

Si bé aquestes mesures de control econòmic responien a una necessitat pel nou marc assistencial, la preocupació per la gestió dels hospitals tenia uns precedents. És sobradament coneguda la queixa del famós teòleg francès del segle XII, Jacques de VITRY, en la seva *Historia Occidentalis*, on denunciava que moltes de les entrades que arribaven als hospitals, i que havien de servir per al sosteniment d'aquests, s'acabaven desviant cap a l'interès d'alguns particulars.⁴⁴ Per aquest motiu, el mateix teòleg va arribar a afirmar que aquests centres s'havien convertit en llocs de negoci i lucre.⁴⁵ En aquesta línia, l'any 1311, en el Concili de Viena del Delfinat, entenent inadmissibles els casos d'apropiació indeguda i de malversació dels fons d'alguns hospitals, es van establir uns estàndards de conducta per als administradors d'aquelles institucions. Paral·lelament, i no menys important, en el mateix concili es va autoritzar els bisbes locals per poder intervenir en els afers de tots els hospitals que estiguessin sota la seva jurisdicció, fins i tot aquells que gaudien de qualsevol exempció, amb la intenció d'evitar qualsevol mena d'abús per part d'aquells que s'encarregaven del seu funcionament. Així doncs, s'instava a que aquells càrrecs fossin atorgats a persones honestes, que realment volguessin protegir els drets de l'hospital, repartir les seves entrades entre els pobres i no invertir-les en altres interessos particulars.⁴⁶

La regulació dels hospitals era una responsabilitat de la qual l'Església n'havia de tenir cura. En aquesta línia, BRODMAN assenyala que hi ha dos elements fonamentals per entendre aquesta supervisió eclesiàstica. En primer lloc, des del moment que els més

⁴⁴ BIRD 2001, 110-111.

⁴⁵ "Hec autem sancta et Deo amabilis hospitalitatis regula et hospitalium religio in pluribus locis et domibus eorum adeo corrupta est, et quasi ad nichilum miserabiliter redacta, quod hominum reproborum sordida et detestanda congregatio non solum hiis qui eorum nequitiam plenius agnouerunt displicet, sed etiam in conspectu dei fetet. Sub pretextu enim hospitalitatis et simulate pietatis facti sunt questuarii, mendacii et deceptionibus et modis omnibus quibus possunt peccunias importune extorquentes, seipsos ascendes de pauperibus autem non curantes, nisi quantum eorum occasione possunt elemosinas a fidelibus exigere, modicum offerentes pauperibus et infirmis, ut propter hoc negotiatores dolosi et caupones astuti quodam uenationis genere fraudulento multa lucrentur." HINNEBUSCH, J.F. (ed.) 1972. cap. 29. 148-149.

⁴⁶TANNER, N. (ed.) 1990, I, 374-376. ap. BRODMAN 2009, 85. Com a conseqüència d'aquest fenomen, l'administració dels hospitals d'algunes ciutats com Prato, Florència o Siena va quedar en mans de persones relacionades amb el món mercantil, expertes en els nous sistemes de comptabilitat i de gestió de grans propietats. PINTO 2013, 175.

necessitats van ser anomenats com *pauperes Christi*, l'Església es va erigir com la seva garant i protectora i qualsevol mena de frau en contra dels pobres seria considerat un acte ofensiu a Déu.⁴⁷ En segon lloc, les donacions que es feien als hospitals i als pobres i malalts es justificaven en el marc de l'economia de la salvació. Contravenir aquestes donacions i derivar-les a l'interès personal també era defraudar a Déu i a la societat.⁴⁸

Els estudis de VAUCHEZ han deixat palès com en els darrers segles de l'Edat Mitjana assistim a un seguit de processos de secularització dels centres assistencials. A través d'aquests es va dur a terme una transferència de les competències en la gestió econòmica i financera dels seus recursos a favor de les autoritats municipals, sense pertorbar, però, els objectius essencials de l'assistència.⁴⁹ Una mostra clara d'aquest traspàs s'observa en la primera disposició recollida en les ordinacions de l'any 1305 de l'hospital sienès de Santa Maria della Scala, les quals, tot i guiar-se encara pels principis de l'hospitalitat monàstica, ordenaven, per damunt de tot, la obediència al Comú de la ciutat:

"I: D'amare el Comune de Siena, e di non frodarlo e di non lassarlo frodare per alcuna casione e modo per alcuna persona del detto Spedale.

In prima, noi Rettore, frati, familiari e conversi del detto Spedale, volemo e concordevolmente e d'uno cuore e volontà staniamo e costituendo fermamo, che'l Rettore e tutti li frati e li familiari e li conversi del detto Spedale siano tenuit e debbiano amare, guardare e onorare el Comune de Siena e tutti li soi oftiziali."⁵⁰

A inicis del segle XIV, alguns municipis de Catalunya, com Barcelona, Granollers i Manresa, començaren a responsabilitzar-se de diverses institucions assistencials que havien estat fundades per particulars, fet que encetava aquest traspàs de l'exclusivitat eclesiàstica de la caritat en favor de les autoritats civils.⁵¹ Aquest procés, que va portar a l'entrada de la burgesia i de les classes mercantils i artesanes en la gestió assistencial,⁵² va contribuir a la secularització dels mecanismes d'assistència a pobres, infants, malalts i pelegrins. Tot i això, el seu ascens no va provocar un trencament automàtic respecte

⁴⁷ MAYALL 2017, 11-13.

⁴⁸ BRODMAN 2009, 86-87. cf. LITTLE 1980, 54-62.

⁴⁹ VAUCHEZ 1995, 3-4.

⁵⁰ PELLEGRINI 2006, 89.

⁵¹ BRODMAN 1998, 130.

⁵² HENDERSON (1997, 20) mostra com, en el cas florentí, l'augment d'aquestes noves institucions estigué estretament lligat a una major capacitat econòmica per part d'aquelles institucions que, mogudes pel sentiment de la *caritas* cristiana, impulsaren la creació d'aquests nous centres hospitalaris d'acollida de pobres i malalts.

l'autoritat que, prèviament, havia estat abanderada per l'Església respecte els centres assistencials, sinó una situació complexa on van aflorar llargues lluites entre el municipi i l'autoritat eclesiàstica per defensar els seus privilegis.⁵³

En aquest sentit, tot i que és rellevant que des d'una institució cívica s'adoptés aquest model, la base del canvi es produí per dos factors: en primer lloc, a mesura que les institucions cíviques es van apropiat de la gestió d'aquests centres, el seu sistema administratiu va ser emmotllat imitant les noves formes d'organització i administració públiques. La influència de les classes mercantils en els òrgans de govern de les ciutats va ser cabdal per a la configuració dels models econòmics que haurien de regir els nous centres assistencials. En primer lloc, el desenvolupament d'una burocràcia i l'aplicació de tècniques comptables eficients que havien de permetre un control racional dels seus béns i propietats. En segon lloc, el desenvolupament i la difusió de la medicina professional derivaria en el que HENDERSON ha anomenat la “medicalització de la caritat.”⁵⁴ Certament, és un fenomen que, tot i tenir certa relació amb la Pesta Negra, s'explica, sobretot, pel desenvolupament demogràfic i econòmic de la població. En aquest sentit, la crisi de 1348 tan sols hauria servit per accelerar aquest canvi en el tractament de la salut. Val a dir, però, que la medicalització dels centres hospitalaris no es pot atribuir únicament a l'afirmació de la professió mèdica⁵⁵ sinó que aquesta respon, indubtablement, a la convicció que la seva eficàcia en el tractament dels malalts repercutia de manera directa en la bona salut de la cosa pública.⁵⁶

Aquest és el marc dins del qual la fundació de l'hospital de la Santa Creu hi encaixa perfectament. Val a dir, però, que les arrels d'aquest ambiciós projecte es troben en el desenvolupament socioeconòmic i l'increment de població que va experimentar la ciutat de Barcelona en la darrera meitat del segle XIV. En aquest marc, CONEJO observa com el municipi durant el regnat de Pere III el Cerimoniós, a causa de la consolidació del seu autogovern i de la seva política representativa, prengué un ferma i activa disposició per

⁵³ CONEJO 2014, 426.

⁵⁴ HENDERSON 2006, 27-28.

⁵⁵ En aquest context, els hospitals jugaren un paper cabdal. Va ser allà on alguns metges practicants van fer valer la seva experiència i els seus coneixements. Partint d'aquesta idea possiblement s'explica la presència en el *Llibre de Caixa* de l'hospital de la Santa Creu, corresponent a l'any 1430-1431, del metge de física Bernat de Granollachs (SÁNCHEZ 2014, 208). Aquest pertanyia al famós llinatge de metges de Barcelona i era el germà petit de Francesc de Granollachs, metge de Joan I i del rei Martí l'Humà, del qual, possiblement, en va voler seguir les passes. (v. BATLLE 1981-1982, 383-414.)

⁵⁶ HENDERSON 1997, 38-39.

dignificar les seues d'institucions com la sala del Consell de Cent, inaugurada l'any 1373, la gran sala de la Llotja i el futur palau de la Generalitat.⁵⁷ Un programa d'embelliment urbà que seguí durant el regnat de Martí l'Humà i que, gràcies també a la intervenció del patriciat urbà i les classes mercantils, hauria servit per la utilitat i el decòrum de la mateixa ciutat.⁵⁸

Just a l'albada del segle XV, gràcies a l'acord entre el Consell de Cent, el Capítol catedralici i el bisbe Joan Armengol i amb el recolzament del rei Martí l'Humà, es van unificar els sis hospitals de la ciutat en un de sol. D'aquesta manera es pretenia resoldre el problema del mal funcionament econòmic que aquells patien i que, directament, repercutia en l'assistència dels pobres, malalts i pelegrins que hi eren acollits.⁵⁹ Abans però, les reunions entre els diversos consellers del municipi i les reunions del Capítol i el bisbe havien estat constants, per tal de delimitar com es desenvoluparia la unió dels hospitals. Arrel d'aquestes trobades es va acordar la unió dels hospitals d'en Pere Desvilar i d'en Marcús, que estaven gestionats pel municipi, i d'en Colom i d'en Vilar, administrats pel Capítol.⁶⁰ A partir d'aleshores, el titular de les seves rendes i propietats passaria a ser el nou hospital de la Santa Creu. El 17 d'abril de 1401 es va escenificar aquest acord en un acte oficiat pel bisbe Joan Armengol, on es van col·locar les quatre primeres pedres de l'hospital.⁶¹

2.1 EL COMPROMÍS DE LES INSTITUCIONS VERS L'HOSPITAL

La pròpia municipalització i secularització dels centres assistencials anà estretament unida a la pressa de consciència per part de la societat i dels poders públics, que van començar a entendre la sanitat com una necessitat social. Així doncs, en aquelles entitats públiques començà a recaure la responsabilitat de reorganitzar i mantenir aquells centres,

⁵⁷ Sobre la política artística durant el regnat de Pere el Cerimoniós v. VERRIÉ 1989, 177-192.

⁵⁸ CONEJO 2009, 437-438.

⁵⁹ CONEJO 2002, 296.

⁶⁰ No va ser fins el 27 de juny i el 23 de juliol de 1401 que el mateix bisbe Joan Armengol va ratificar l'adhesió dels hospitals de Santa Margarida i de Santa Eulàlia del Camp, respectivament, en el nou hospital general de la ciutat. CONEJO 2002, 298.

⁶¹ CONEJO 2002, 295.

fet que, inevitablement, requeria una millor dotació de recursos econòmics i una major especialització dels professionals de la salut.⁶²

Sense desdir-nos de la transferència de competències que assenyalà VAUCHEZ, és interessant l'apreciació que fa CONEJO sobre la participació de les autoritats eclesiàstiques en la cerimònia inaugural del nou hospital de la ciutat i, posteriorment, en el seu manteniment econòmic. Així doncs observa que, malgrat el profund simbolisme d'aquell acte, ni el bisbe ni cap membre del Capítol catedralici va ser designat per disposar una de les quatre pedres; aquestes van ser dipositades pel rei Martí l'Humà, per la reina Maria, per Jaume de Prades i pels consellers de Barcelona.⁶³ Tanmateix, mentre que la participació del Capítol en la construcció i en la dotació econòmica de l'hospital va ser pràcticament anecdòtica durant els primers anys, la reialesa i el municipi van prendre la iniciativa en el desenvolupament inicial de la institució.⁶⁴

El compromís reial vers el nou hospital de la ciutat encaixa perfectament en la graduació que feu EIXIMENIS sobre el sorgiment de l'autoritat jurisdiccional del monarca, la qual es fonamentà en el pacte amb les autoritats municipals:⁶⁵

“Lo bé de la comunitat és pus digne de tot amor e honor que lo bé del príncep, sinó en quant lo bé del príncep guarda lo bé de la comunitat; mas si lo regidor gira son regiment a son bé propi, ell se separa de la comunitat, ja lavors ell no és digne d'amor ne d'honor de la comunitat, car no li pertany en res, ans és fet tiran e cruel e enemic d'ella.”⁶⁶

Així s'entén que el 22 de maig de 1401 la reina Maria manés esmerçar 5.000 sous que haurien de servir per a la construcció del nou hospital; aquests, però, no es farien efectius fins el 13 de febrer de 1405.⁶⁷ Igualment, el rei Martí l'Humà, el 28 de juliol de 1401 manà destinar 10.000 sous per al nou projecte hospitalari de la ciutat. Altra vegada,

⁶² GALLENT 2016, 17.

⁶³ “A 17 de abril de 1401, tots los Hospitals de Pobres de Barcelona foren reduïts en un Hospital nomenat de Santa Creu, lo qual fou començat en lo Hospital que's deye d'en Colom, y foren posades quatre pedres en dita obra nova, una per lo rey D. Martí, altra per la Reyna Maria, sa muller, altra per lo ínclit Jaume de Prades en nom del rey de Sicília, y la quarta per los Consellers de Barcelona, las quals quatre pedras foren portadas de la Seu ab gran professó.” (BRUNIQUEL 1916, V, 39).

⁶⁴ CONEJO 2002, 297-298.

⁶⁵ SABATÉ 2015, 90.

⁶⁶ Francesc EIXIMENIS, *Dotzé llibre del crestià*, RENEDO, X. (ed.) 2005, I, vol. II. cap. 56, 337-338. ap. SABATÉ 2015, 90.

⁶⁷ CASTEJÓN 2001, II, 284-286, doc. 121. ap. CONEJO 2002, 315.

però, aquests no es van lliurar fins el desembre de 1409, juntament amb els 5.000 sous que havia promès el seu fill Martí el Jove, rei de Sicília.⁶⁸

Tanmateix, el papa Benet XIII, a banda de totes les indulgències i concessions que va atorgar a l'hospital,⁶⁹ el 30 de maig de 1403 també en va prendre partit i va autoritzar que fins a un màxim de 10.000 florins d'or d'Aragó es destinarien a l'empresa de l'hospital, els quals provindrien de robatoris, usures i qualsevol altra mena de delictes comès pels ciutadans de Barcelona.⁷⁰

Finalment, la plena implicació del Consell va ser indispensable pel manteniment econòmic de l'hospital de la Santa Creu. A partir de 1407, es va acordar que aquest concediria, anualment, un préstec de 3.000 florins per tal que “lo dit hospital no fos carregat de molts càrrechs axí de diverses malalts com de infants e persones insensades e altres.”⁷¹ L'atorgament d'aquest emprèstit, però, estava condicionat a la compra de censals per part de l'hospital, la suma dels quals seria descomptada de la subvenció, fins arribar als 3.000 florins; aleshores aquesta quantitat quedaria cancel·lada.⁷² Tot i patir un cert declivi amb el pas dels anys, el suport econòmic que el municipi efectuà va perdurar pràcticament tot el segle XV, si bé aquest era plenament conscient de les necessitats financeres que constantment patia el sistema assistencial barceloní i, concretament, l'hospital de la Santa Creu. Tant és així que, en les ordinacions de la Taula de Canvi de l'any 1436 s'explica com aquesta, de manera anual, esmerçava sis mil sis-centes lliures en monestirs, hospitals, bacins de pobres vergonyants, confraries i altres obres pietoses.⁷³ Malgrat això, els consellers de la ciutat, “amants del bé públic”, tot i ser conscients dels “infortunis, mals i escàndols” generats per la gestió de les monedes de la dita Taula, aconsellaven que:

“Voler reembre e quitar los intereses que la dita ciutat fahia als dits monastirs, hospitals e altres qui són membres de la comunitat seria los procurar molèstia contra caritat sens la qual hom no pot plaure a Déu.”⁷⁴

⁶⁸ CONEJO 2002, 315.

⁶⁹ Són resumides per CONEJO (2002, 299-302).

⁷⁰ CONEJO 2002, 315-316.

⁷¹ AHCB, *Registre de deliberacions*, 1-BII-24, f. 153v. ap. SÁNCHEZ 2014, 189.

⁷² SÁNCHEZ 2014, 189-190.

⁷³ AHCB, 1G, ms. 75, ff. 18r-28r.

⁷⁴ AHCB, 1G, ms. 75, ff. 27r-28r. Tal i com recorda SABATÉ (2015, 117), el funcionament de la “cosa pública” dependrà de si els que la mantenen gaudeixen de riquesa i diners. Si aquests són empobrits, aquesta decaurà.

La subvenció que rebia l'hospital per part de la ciutat era una de les seves principals entrades econòmiques. En el *Llibre de Caixa* de 1430-1431, l'únic llibre comptable que s'ha conservat del segle XV, SÁNCHEZ anota com aquest préstec representava el 26,87% (26.140 sous) dels ingressos que tingué la institució.⁷⁵ La quantitat de la prestació, però, ja havia disminuït a 2.376 florins, respecte els 3.000 que havien estat atorgats l'any 1407, fet relacionat, possiblement, a l'increment d'altres entrades de diners que rebia l'hospital i que ajudaven a distribuir les funcions del préstec. En aquest sentit, la subvenció es va anar reduint al llarg del segle XV: l'any 1450, degut a retallades municipals, la xifra es va rebaixar a 2.000 florins i, finalment, el mes de novembre de 1482, el préstec es va suprimir. Certament, la subvenció era una eina tan indispensable pel bon funcionament econòmic de la institució que, en l'any 1454, va acabar sent mesura de pressió i motiu de conflicte entre el govern buscare i els administradors de l'hospital.⁷⁶

Tot i això, la relació entre la reducció del préstec municipal i l'increment dels ingressos de la institució al llarg del segle XV és un estudi encara pendent. I és que un altre fet destacable entre la connexió del municipi i l'hospital s'observa en l'any 1505, moment en el qual, de manera extraordinària, el Consell de Cent va decidir intervenir novament en el finançament de l'hospital aportant 30.000 sous,⁷⁷ els quals es distribuïren al llarg dels tres anys següents i haurien de servir per sanejar l'economia de la institució:

“A 21 de setembre 1505, lo Consell de Cent delibera que, per las necessitats de l'Hospital, sie sobvengut per via de préstich de 30.000 [sous] pagadors en tres anys en tres pagues, però que los Consellers vegien, y examinen lo estat de l'Hospital, y redressen lo que·ls parrà, la qual deliberació fou feta per què los administradors demanaven que la ciutat socorregués per via de préstich.”⁷⁸

La mala situació econòmica de l'hospital hauria obligat la intervenció directa del municipi en els afers de la institució. De fet, l'any anterior, en el Consell ordinari celebrat el 7 de novembre de 1504, s'havia notificat del terratrèmol que patia la institució. La principal preocupació del municipi era que

“los malalts, insensats, infants e altres qui en lo dit hospital eren exceptats no havien aquell recapte que·ls era necessari de los metge e cirurgians del dit hospital [...] de manera que molts

⁷⁵ SÁNCHEZ 2014, 182, fig. 1.

⁷⁶ BRIDGEWATER (en premsa).

⁷⁷ AHCB, *Registre de deliberacions*, 1B-II-037, f. 27v.

⁷⁸ BRUNIQUEL 1916, V, 43.

dels dits malalts, per no haver lo que ls cumple per la sustentació de llur vida, perillaven d'aquella. E molts d'aquells se morien per lo dit mal recapte.”⁷⁹

El Consell municipal no va dubtar en actuar expeditivament i una de les primeres disposicions que va emprendre fou la de visitar l'hospital cada dissabte després de dinar, per tal d'assegurar que el tractament dels malalts s'estava efectuant amb “cura e diligència.”⁸⁰ En la mateixa línia s'entén la disposició que es recollí en els *Testaments de Consellers* del mateix any, on s'exposà que l'hospital de la Santa Creu patia grans despeses i les seves entrades econòmiques eren insuficients per pagar els seus treballadors.⁸¹ Per aquest motiu s'instava a Ferran II ser “cap i confrare” de la confraria de la Santa Creu i que aquesta demanés a Roma la concessió d'indulgències per part del papat, les quals, molt possiblement, contribuirien a augmentar el nombre d'almoines i donacions que rebia l'hospital. L'any següent se'l nomenà com a cap de la confraria i aquest sol·licità al seu ambaixador a Roma que s'encarregués de requerir les corresponents butlles apostòliques que confirmessin la confraria de la Santa Creu i atorguessin les anhelades indulgències.⁸²

La participació activa que van prendre la monarquia i les institucions municipals en el finançament i la gestió econòmica de la institució és evident. Tot i que a vegades va suposar greus perjudicis econòmics per al municipi, la funció social que desenvolupava l'hospital barceloní⁸³ i la imatge pública que aquest evocava van ser elements que van fomentar l'esforç per mantenir viva la institució. No és pas fortuït que, en els moments que el principal edifici assistencial de la ciutat va patir algun entrebanc, la primera intervenció del municipi fos reforçar el sistema organitzatiu d'aquest. De fet, parafrasejant PICCINI, el desenvolupament de la producció escrita en centres assistencials responia al creixement i a la complexitat de les activitats que aquests desenvolupaven, ocasionant, així, la multiplicació de llibres comptables que eren necessaris per tenir constància de cadascuna de les empreses que es duïen a terme.⁸⁴ En aquesta línia s'entén la instrumentació dels tres

⁷⁹ AHCB, *Registre de deliberacions*, 1B-II-037, ff. 25r-25v.

⁸⁰ AHCB, *Registre de deliberacions*, 1B-II-037, f. 36v.

⁸¹ AHCB, *Testaments de Consellers*, 1C.XVII-06, 1504, ff. 13r-13v. cf. DANON 1978, 63.

⁸² AHCB, *Testaments de Consellers*, 1C.XVII-06, 1505, f. 10r.

⁸³ L'hospital és un òrgan viu de la societat, amb la qual comparteix unes característiques comunes i es modela en funció dels canvis que se succeeixen en el seu entorn més immediat. ROSEN 1985, 316. L'estudi d'aquestes institucions permet una reconstrucció de la realitat física de la malaltia més enllà de la seva percepció gnoseològica. Mitjançant una aproximació al seu entorn urbà més immediat s'aconsegueix una visió de les diferents capes socials que reaccionen i, a vegades, intervenen enfront la malaltia. HUGUET 2014, 17.

⁸⁴ PICCINI 2016, 13-14.

corpus reglamentaris que, com a conseqüència de les seves conjectures particulars, van ser compilats en el *Llibre d'ordinacions de l'hospital*.⁸⁵

La unificació dels sis hospitals de la ciutat en un de sol va comportar la necessitat de reglamentar l'activitat hospitalària a través d'un seguit de disposicions que, sobretot, estigueren fonamentades en l'organització de l'assistència i la distribució racional dels seus recursos. Aquesta hauria d'actuar en favor de la seva administració per tal de poder efectuar, de manera racional, la seva gestió i, sobretot, crear una memòria econòmica i patrimonial de les activitats que se'n derivaven. Mitjançant la materialització de la comunicació oral s'aconseguia l'emmagatzematge d'informació de manera permanent, es facilitava la seva manipulació i inspecció i s'aconseguia dotar la institució d'un registre administratiu.⁸⁶ Així, en primer lloc, va ser la necessitat d'ordenar totes i cadascuna de les activitats econòmiques de l'hospital, creant un registre que contribuís a la memòria de la institució, el motiu pel qual es van redactar les primeres ordinacions, l'any 1416. Les segones, redactades l'any 1487, responien altra vegada a la necessitat de posar ordre en l'administració de l'hospital. Degut a la supressió del préstec municipal l'any 1482 i al conflicte generat entorn 1486 entre els notaris de la ciutat, la necessitat de posar en ordre i controlar minuciosament el cobrament de les rendes que es percebien va ser necessari elaborar uns nous estatuts per a la institució. Finalment, la confecció de les ordinacions de 1505, altra vegada, estigué condicionada pel malestar econòmic i estructural que patia la institució, fins al punt de requerir la intervenció municipal per evitar-ne la bancarrota.

Tots tres reculls d'ordinacions foren compilats en un sol volum, el *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, motiu principal del present treball.

⁸⁵ BRODMAN 1998, 49.

⁸⁶ MANDINGORRA 1994, 95.

3. ESTUDI DEL *LLIBRE D'ORDINACIONS DE L'HOSPITAL*

3.1 ESTUDI CODICOLÒGIC I PALEOGRÀFIC DEL *LLIBRE D'ORDINACIONS DE L'HOSPITAL*

En motiu de la commemoració dels sis-cents anys de la fundació de l'hospital de la Santa Creu, l'any 2001 es va organitzar una exposició titulada *L'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de la ciutat de Barcelona, 600 anys* gràcies a la col·laboració de l'Ajuntament de Barcelona, el Museu d'Història de la Ciutat, l'Institut de Cultura i el mateix hospital de la Santa Creu i Sant Pau.⁸⁷ Mitjançant aquesta, es volia exposar com havia estat l'evolució del propi hospital des dels seus orígens i, alhora, posar de relleu l'important paper que aquest va tenir en la configuració del teixit urbà i social de la ciutat. Per aquest motiu, la mostra es va articular a través de dos eixos. Per una banda, es va disposar un recorregut temàtic que volia facilitar la comprensió de l'evolució física de Barcelona i les condicions de vida dels seus ciutadans, des de la fundació de l'hospital de la Santa Creu l'any 1401 fins la creació del nou hospital de Sant Pau. Per altra banda, un discurs cronològic va posar èmfasi en l'evolució de l'assistència hospitalària dins de la ciutat, interrelacionant-la amb la història de la ciència mèdica en els darrers mil anys a Barcelona.⁸⁸ La producció d'aquesta exposició va comptar amb el suport de trenta-vuit institucions que van facilitar dues centes vint-i-

⁸⁷ HOSPITAL DE LA SANTA CREU I SANT PAU (corp.) 2001.

⁸⁸ CUBELES-FIGUERAS-NET-PUIG 2001, 10-11.

cinc peces per bastir el contingut de la mateixa. Entre totes les peces aportades, també es va incloure el regiment que va definir l'ordenament intern de l'hospital i que és el motiu principal d'aquest treball.

Una de les peces presents a l'exposició del Saló del Tinell de Barcelona va ser el *Llibre d'ordinacions de l'hospital* i la seva mostra havia de servir per explicar els orígens medievals de la institució.⁸⁹ Abans, però, el manuscrit va necessitar d'una important tasca de restauració degut al seu pèssim estat de conservació.⁹⁰ Sembla ser que l'enquadrernació havia perdut totalment la seva efectivitat, les cobertes de fusta estaven molt desgastades per culpa de l'atac de xilòfags i la pell que les cobria era extremadament fràgil, el llom havia desaparegut i, conseqüentment, tots els quadernets que formaven part del llibre estaven solts.⁹¹

Actualment, el manuscrit es conserva a l'Arxiu Històric de la Santa Creu i Sant Pau, sota la signatura, AHSCSP, *Reglaments*. vol. V. inv. 6. Reglaments generals 1 [armari 14].⁹² Gràcies a l'esforç esmerçat en la seva restauració, el manuscrit conserva la seva estructura original, la qual la formen l'índex de l'obra, les ordinacions redactades l'any 1416, les ordinacions de l'any 1487 i les de l'any 1505.

El *Llibre d'ordinacions de l'hospital* presenta una rellegadura restaurada de pell gofrada sobre fusta (30,7 x 22,2 x 2,5 cm) amb dues tanques de llautó folrades amb cuir.⁹³ Tot i estar força malmesa, encara es conserva part de la coberta de pell original, amb quatre bollons per banda que la decoren i, alhora, eviten el seu desgast. Al centre de cadascuna hi trobem una marca (5 x 5 cm) de l'escut de l'antic l'hospital de la Santa Creu, el qual, segurament, havia estat format per un mosaic de pells totalment desaparegut.⁹⁴

El manuscrit està format per cinc quadernets, dels quals els tres primers són quinterns que presenten una estructura regular, formada per 10 folis de pergami (I: ff. s/f

⁸⁹ HOSPITAL DE LA SANTA CREU I SANT PAU (corp.) 2001, 26.

⁹⁰ Agraeixo a la professora Maria Àngels Balliu, actual coordinadora pedagògica de l'Escola Superior de Conservació i Restauració i encarregada de la restauració del *Llibre d'ordinacions de l'hospital* l'any 2001, que ens facilités la fitxa tècnica d'intervenció del manuscrit. A partir d'ara, em referiré al seu estudi de la següent manera: BALLIU, *Fitxa de restauració 1040*.

⁹¹ BALLIU, *Fitxa de restauració 1040*, 1.

⁹² Per tal d'economitzar i facilitar la comprensió, de manera exclusiva, em referiré al llibre de la següent manera: AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*.

⁹³ v. FIGURA 1.

⁹⁴ BALLIU, *Fitxa de restauració 1040*, 5.

– 9; II: ff. 10 – 19; III: ff. 20 – 29), el quart quadernet és també un quintern però que li manca un foli (IV: ff. 30 – 38^{s/f}) i el cinquè quadern està format per dos folis, també de pergami, superposats (ff. 39^{s/f} – 41^{s/f}). A l'inici del llibre, i cosides al primer quadernet, trobem una contra-guarda encolada anterior i una guarda volant de paper; tanmateix, al final del manuscrit trobem dos fulls de paper cosits a l'últim quadern –dels quals l'últim és una falsa guarda volant– i una contra-guarda encolada. En aquesta falsa guarda volant hi trobem una filigrana amb tres cercles, el primer de tots amb *croissant* i corona i el segon amb les lletres R · M a l'interior:

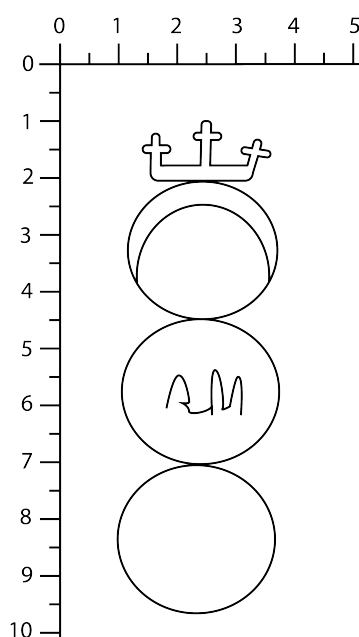

FIGURA 1. Filigrana de la falsa guarda volant.

AHSCSP. *Llibre d'ordinacions de l'hospital.*

Els tres primers quinterns estan foliats amb números romans en l'angle superior del recte de cada foli; a partir del f. 31, justament on comencen les ordinacions de 1505, i fins al final del manuscrit no hi ha cap mena de foliació, fet que possiblement indiqui que la numeració del llibre es va fer entre 1416 i 1505, just abans de la redacció de les darreres ordinacions. El centre del plec del primer quintern el trobem entre els ff. 4/5; el centre del plec del segon quintern el trobem entre els ff. 14/15; el centre del plec del tercer quintern el trobem entre els ff. 24/25; el centre del plec del quart quintern el trobem entre els ff. 33^{s/f}/34^{s/f}; finalment, el centre del plec del binió el trobem entre els ff. 39^{s/f}/40^{s/f}.

Tot i no conservar cap evidència de reclams, la composició actual del manuscrit és clara i no hi ha cap element que contradigui aquesta estructura codicològica. A més a més, es conserven algunes signatures de quadern de tipus alfanumèric,⁹⁵ situades en l'angle inferior dret del recte d'alguns folis del segon i del tercer quadernet (II: f. 11r » a2, f. 12r » a3, f. 13r » a4, f. 14r » a5; III: f. 20r » b1, f. 21r » b2, f. 22r » b3, f. 23r » b4, f. 24r » b5). En la resta de folis del manuscrit no apareixen evidències de signatures de quadern, molt probablement perquè podrien haver desaparegut en retallar els marges exteriors dels fulls en algun moment de l'enquadernació.

Seguint una posició de pell-carn-carn-pell (PCCP), els quaranta-un fulls que conformen el llibre mesuren 29 x 22 cm i en alguns d'ells encara es pot observar la caixa d'escriptura. Aquesta és del tipus Derolez 13 –tant les línies verticals com les horitzontals depassen la caixa d'escriptura– feta amb punta de carbó i mesura, aproximadament, 18,8 x 13,7 cm.⁹⁶ L'interior d'aquesta caixa d'escriptura no està pautat i, possiblement, aquest sigui el motiu pel qual hi ha un cert desordre en el traç d'escriptura d'alguns folis (índex,⁹⁷ ff. 28r i 31v^{s/f}, per exemple). Alhora, també es poden analitzar les perforacions que van servir per delimitar la caixa d'escriptura en alguna de les línies fonamentals de la mateixa. Tanmateix, la primera línia dels tres primers quaderns està escrita per sobre de la línia de pauta superior, mentre que en el quart i cinquè quadern el text discorre per sota d'aquesta.

El *Llibre d'ordinacions de l'hospital* presenta un aparat decoratiu força modest, concentrat, únicament, en les ordinacions de 1416. Val a dir, però, que els redactors de les ordinacions de 1487 i de 1505 voldrien haver imitat l'ornamentació que es va fer servir en les primeres. Així ho demostren els espais en blanc que van deixar al començament de tots els paràgrafs,⁹⁸ els quals estarien reservats per a incloure una inicial, segurament, filigranada. De fet, en les ordinacions de 1505 s'observen algunes de les lletres de repòs, semblants a les que encara es conversen en les ordinacions de 1416,⁹⁹ les quals haurien hagut de servir de suport per dibuixar les diverses inicials filigranades que haurien embellit el cos textual.

⁹⁵ RUIZ 2002, 165. Les signatures alfanumèriques són etiquetades com a Type 1 per DEROLEZ 1984, I, 47.

⁹⁶ DEROLEZ 1984, I, 47.

⁹⁷ v. FIGURA 2.

⁹⁸ v. FIGURES 10, 11 i 12.

⁹⁹ v. Figura 2.

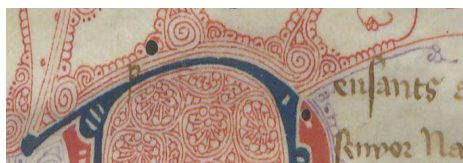

FIGURA 2. Detall de la *p* de repòs.
AHSCSP. *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 1r.

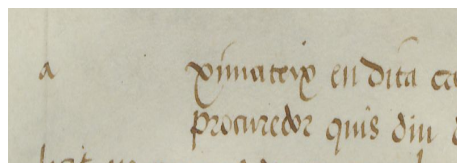

FIGURA 3. Detall de la *a* de repòs.
AHSCSP. *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 33r^{s/f}.

Així doncs, l'aparat decoratiu del llibre –que, remarco, està concentrat en les ordinacions de 1416– està format per inicials fetes amb tinta vermella o blava, afaïçonades amb filigranes que combinen el vermell, el blau i el morat i que s'estenen una mica al voltant del text.¹⁰⁰ L'ornamentació del llibre també és complementada amb rúbriques fetes amb tinta vermella,¹⁰¹ per calderons¹⁰² blaus i vermells, per manícules¹⁰³ i per tot un seguit d'inicials secundàries que ajuden a embellir alguns dels paràgrafs del manuscrit.¹⁰⁴

Figura 4. Detall de la *M* inicial
filigranada.
AHSCSP. *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 25v.

Figura 5. Detall de la *E* inicial
filigranada.
AHSCSP. *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 26r.

En la redacció del *Llibre d'ordinacions de l'hospital* van intervenir, com a mínim, cinc mans, sense tenir en compte aquelles que correspondrien a les notes de lectura afegides al marge o al peu d'alguns folis. La primera de les mans correspon a les ordinacions de 1416 (ff. 1r-26v),¹⁰⁵ podria ser que fos la de l'escrivent de la Taula de canvi de Barcelona

¹⁰⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 1r, 3r-4r, 5v, 8v, 9r, 10v, 11r, 12v, 13r, 14v, 15r, 16v, 17r, 17v, 18v, 20r, 21v, 23r-26v.

¹⁰¹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 1r, 3r-4r, 5v, 8v, 9r, 10r, 11r, 12v, 13r, 14v, 15r, 16v, 17r, 17v, 18v, 20r, 21v, 23r-26v.

¹⁰² AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 1r, 13r. v. FIGURA 9.

¹⁰³ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 6r, 7r, 30r, 33r.

¹⁰⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 4r, 4v, 5v, 6r-7v, 10r, 11r, 11v, 13r, 13v, 16r, 17v, 18r-19r, 20v, 22r, 26r, 27v-30v, 31v^{s/f}-32r^{s/f}.

¹⁰⁵ v. FIGURES 8 i 9.

Antoni Cases,¹⁰⁶ qui va redactar el text fent servir una escriptura gòtica d'execució cal·ligràfica. Assenyalem que la *a* i la *d* són de tipus uncial, la *b* majúscula és de tipus gòtic librari, es combina la *r* rodona i la *r* de tipus uncial, la *s* que es troba a final de paraula és rodona i les astes de les lletres que decauen per sota de la caixa d'escriptura (*s*, *f*, *p*, *q*) són afuades. Tanmateix, el traç de les astes ascendents és més gruixut que el de les descendents.

La segona mà que va intervenir en l'obra va ser la que va redactar l'índex d'aquesta.¹⁰⁷ La seva escriptura conserva unes característiques equivalents a les que trobem en les primeres ordinacions, tot i que amb un traçat lleuger i molt més tortuós.¹⁰⁸

La tercera mà la trobem en les ordinacions de 1487 (ff. 27v-30r), les quals ja van ser elaborades amb una escriptura humanística rodona de traç continu amb múltiples lligadures.¹⁰⁹ Executa una *a* rodona, la *d* té l'asta dreta, el cos interior de la *g* és tancat, la *r* és rodona, el primer traç de la *v* és lleugerament allargat, l'asta descendent de la *x* és de corba sinistrogira oberta i l'asta descendent de la *y* està fortament perllongada cap a l'esquerra. Tanmateix, la quarta mà es troba en la última pàgina de les ordinacions de 1487 (f. 30v).¹¹⁰ Si bé l'escriptura segueix sent humanística rodona, aquesta és de mòdul petit i presenta algunes particularitats que la fan diferent de l'anterior. Utilitza una *d* de tipus uncial, les astes descendents de les *h* bé tenen una corba dextrogira o sinistrogira molt acusada i l'asta descendent de la *x* pateix un perllongament cap a l'esquerra.

Finalment, la cinquena mà correspon a les ordinacions de 1505 (ff. 31r^{s/f}-38v^{s/f}).¹¹¹ Altra vegada, l'escriptura és humanística, però d'influència itàlica i amb un aparent *ductus* dextrogir. Es combina la *a* rodona amb la *a* de tipus uncial, la *c* és arrodonida i s'uneix per dalt amb la lletra següent, la *d* és de tipus uncial, la *g* presenta un cos inferior destacat, la *h* pateix una prolongació acusada de l'asta descendent cap a l'esquerra, algunes astes descendents de *p* i *q* conclouen a la dreta generant un angle agut i en l'execució de la *x* es

¹⁰⁶ v. "Sobre la datació del *Llibre d'ordinacions de l'hospital* i una possible autoria" en aquest mateix treball.

¹⁰⁷ v. FIGURA 7.

¹⁰⁸ cf. FIGURES 7 i 8.

¹⁰⁹ v. FIGURA 10.

¹¹⁰ v. FIGURA 11.

¹¹¹ v. FIGURA 12.

combina el perllongament de l'asta descendent i la definició en corba dextrogira de la mateixa asta.

Tot i aquesta modesta anàlisi de les mans que van participar en la creació del text de les ordinacions, convé assenyalar que en el *Llibre d'ordinacions de l'hospital* hi van participar de manera activa escrivans i arxivers de la institució apuntant diverses notes de lectura,¹¹² subratllant els paràgrafs que consideraven més rellevants¹¹³ i afegint informació addicional sobre el context de la institució al marge del text.¹¹⁴ Val a dir, però, que d'entre totes elles, una destaca per damunt de totes. La mà de l'incombustible arxiver Sebastià Roger és present en el *Llibre d'ordinacions de l'hospital*.

Quan va ser nomenat arxiver de l'hospital de la Santa Creu, l'any 1596, Sebastià Roger ja carregava forces anys d'experiència com a escriptent de Ripoll, ordenant els papers del regent de la Cancelleria de Francesc Mulet i com a arxiver de l'arxiu del monestir de Sant Antoni i Santa Clara. En el *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, mitjançant diverses notes de lectura, mostrà aquesta vocació per l'ofici, alhora que criticà la mala praxis i el greuge que comportava per l'hospital no tenir un oficial encarregat d'ordenar i gestionar tota la documentació que produïa la institució:

“De ací vé tot lo dany fet a les rendes del spital. Y la més principal causa és de no tenir home propi en lo arxiu, qui port en orde tota la màchina de les scriptures y los llevadors de rendes en son punt conserve, anyadint les noves, barrant les que-s lluxen y ayudant alguns desdits.”¹¹⁵

¹¹² AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 2r, 14v, 17r, 17v, 22v, 25v, 26r-27r, 31r-32r, 33r, 34r, 34v, 35v, 36v, 38v.

¹¹³ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 1r, 4v, 5v, 11r, 12v, 13v, 14v, 16r, 17r, 17v, 22r, 23r, 24v, 25v, 26r.

¹¹⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 1r, 5v, 8v, 25v, 26v, 29r, 29v, 34r.

¹¹⁵ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 27v. v. FIGURA 10. La determinació que adoptà Sebastià Roger en l'arxiu de l'hospital de la Santa Creu és encomiable i, val a dir, gens anecdòtica. El seu afecte vers la preservació dels documents també es pot copsar a través de la documentació que va deixar en el seu pas pel monestir de Santa Clara. En el *Llibre de càrrecs i oficis del present monestir de Santa Clara*, redactat l'any 1598, el nostre arxiver estableix, altra vegada, que “una de les coses més necessàries i principals de un monestir és lo archiu, que és lo aposento en lo qual estan guardades y conservades les scriptures de la casa per son orde”. Tanmateix, és lloable la concepció que té sobre l'espai físic de l'arxiu. I és que no només l'entén com un lloc on tenir guardades les escriptures, sinó que considera que aquesta residència de la memòria no serveix per a res sense una dedicació activa d'algú encarregat d'organitzar-ne la documentació. Així, diu Sebastià Roger: “En aquest monestir des de la fundació de aquell se veu clarament y ha hagut archiu perquè des de sos primers anys se ha procurat en guardar les scriptures, però per quant no feren més de açò de tenir compte en tenir-les guardades, may havien estat en orde y concert, que és lo que importa en un archiu y lo què li dóna lo Ilustre y perfecció”. (JORNET 2005, ap. 176)

La professionalitat de l'arxiver quedava demostrada i la seva fervorosa implicació per la conservació documental era evident. Preocupat per la classificació i la descripció de la documentació, Sebastià Roger va procurar d'actualitzar l'índex del mateix llibre, afegint tots aquells oficis que, d'ençà que l'hospital es va crear, s'havien incorporat per facilitar les tasques diàries de la institució.¹¹⁶ Tanmateix, també es va implicar de manera activa en la crítica i en l'observació del text, anotant al marge totes aquelles afirmacions que considerava bones per a la gestió, alhora que remarcava aquelles tasques que s'havien deixat de fer.

¹¹⁶ "Ab lo discurs del temps se són instituïts altres oficis en l'hospital, com són: dos vicaris y scholà, dos passioners, dos sobrestants, procurador de òbits, notari de la casa y archiver." AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, s/f.

FIGURA 6. Relligadura restaurada.
AHSCSP, Llibre d'ordinacions de l'hospital.

1417.

Del offi dels administradors en cartes	· m.	del President · m.
Del offi del prior en cartes	· m.	del Rector e m. pueres.
Del offi del Infermer en cartes	· vj.	Crematorium sup. l. p.
Del offi de guardaroba en cartes	· viij.	
Del offi de la dona dels malalts en cartes	· viij.	
Del offi de la dona dels infants en cartes	· x.	
Del offi de serena de Racio en cartes	· xi.	
Del offi de receptor / distributor en cartes	· xij.	
Del offi del Comprador en cartes	· xv.	
Del offi de panter boteller et q. en cartes	· xvi.	Receptor / Ansen e sobre d.
Del offi del barber en cartes	· xvij.	Zembler. xvi.
Del offi del coch en cartes	· xviij.	
Dels metges e barbers cirurgers en cartes	· xviij.	
Del offi del Specier en cartes	· xviij.	
Del offi del obre en cartes	· xx.	
Del offi racional q. d. d. g. p. en cartes	· xxij.	
Del offi del porter en cartes	· xxij.	
Del offi dels escuders en cartes	· xxij.	
De la pena dels transgressors en cartes	· xxij.	
Dels qui an aduinar los bens de lespiat	· xxv.	
Del jurament p. tador p. los administradors	· xxv.	
Del jurament p. tador p. los offinals	· xxvi.	
De la punició inflita als transgressors	· xxvi.	

ab lo discurrir del temps se son
instituit als dits offiis en
l'hospital com son.

Per vicaris. y escola.

Per parrioners.

Per sobrestantes.

Procurador de obres.

Notari de la casa.

y Archiver.

FIGURA 7. Índex del llibre.

AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, s/f.

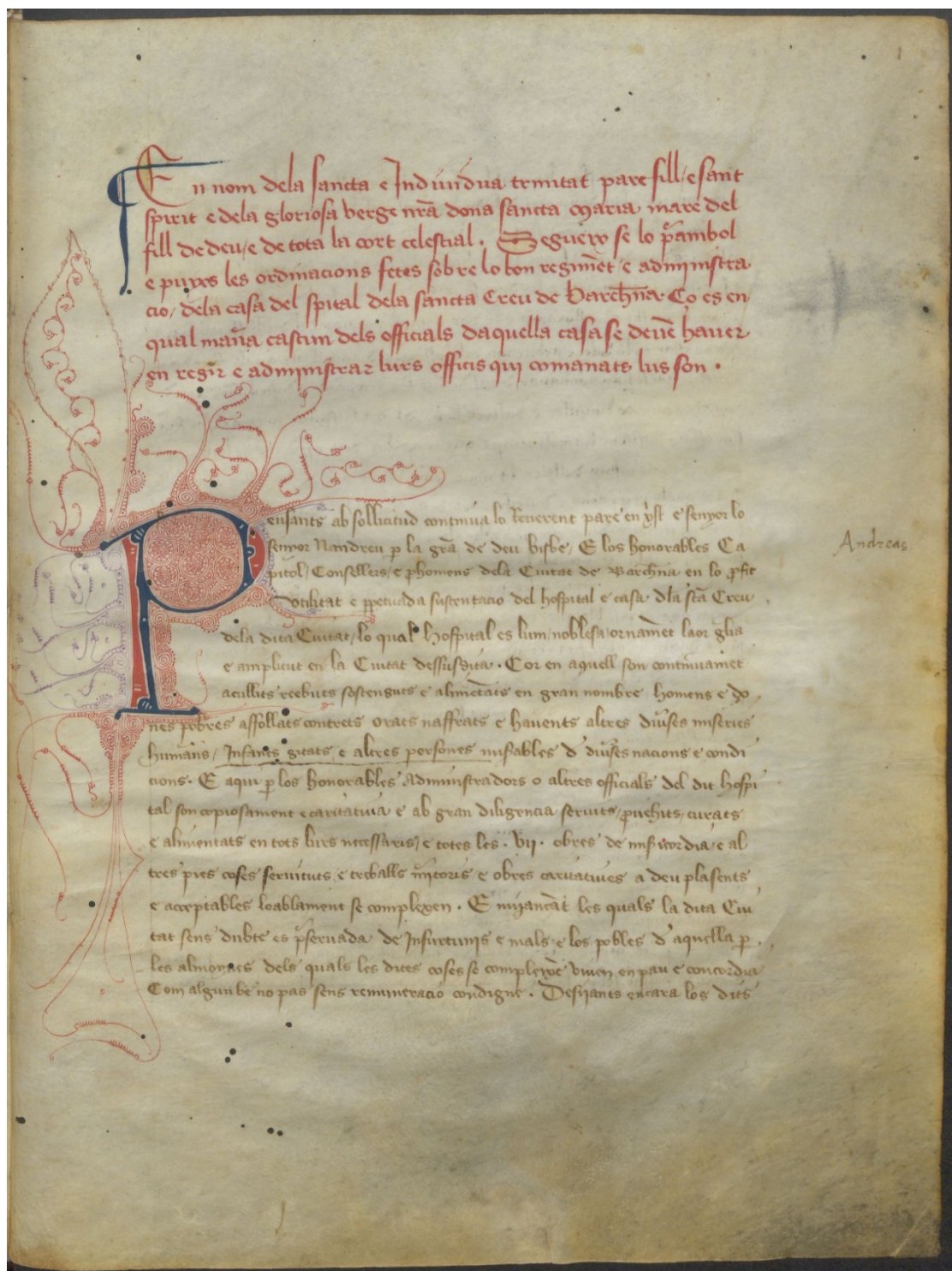

FIGURA 8. Ordinacions de 1416.

AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 1r.

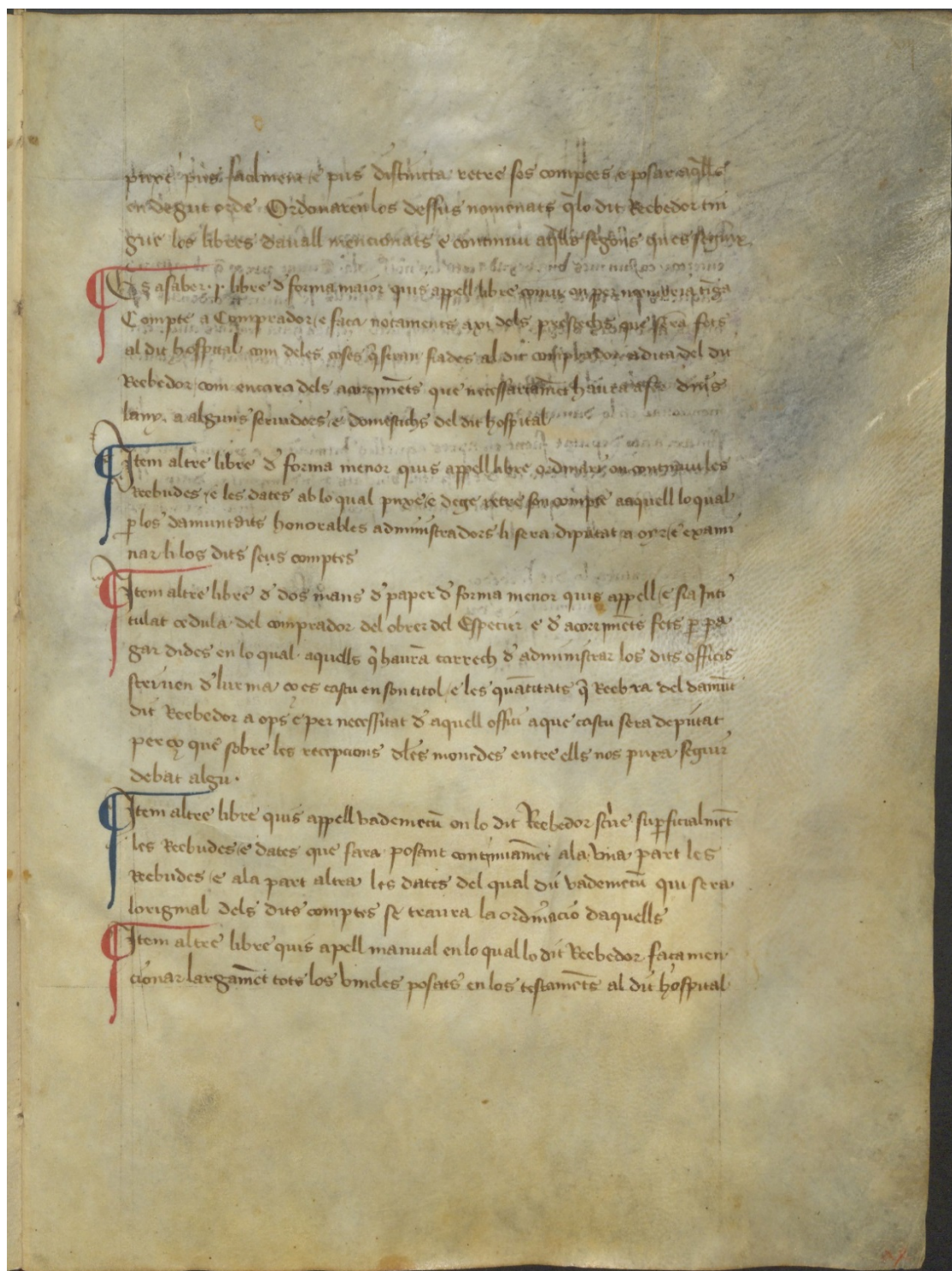

FIGURA 9. Pàgina amb calderons.

AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 12r.

Ordinacions fets
l'any 1487.

Ordinacions fets plos honor moss' Johan font de borrell e Johan
nauarro Canoges dela Seu moss' Bernad capila e moss'
Antoni saluador mercader Ciutadans de Barçma. A
ministres del hospital de Santa Ceu a Xij de may
any mil cccc lxxxvij e foyades pells fernar.

de aquietor lo dany
des rendes del spital
yla mel principal causa
es de no tenir home ppi
en lo arxiu qui port
e orde tota la mal
ni o les scriptures y los
llibres de rendes en
sempre coteu any
ome les mones borras
Car quis l'arxiu y any
dane algun desobit

en regles ya fuy
perquant nombraria
d'ordinacions fets
pells

Xpienna nostre que vna de les principals coses que done
causa que lo hospital dela Ciutat de Barçma ve en di-
minutio e pmo de les rendes bens e entrades de aquell
qui donen sustentiment al dit hospital ela vida als pobres dela
casa. Ve plos qui tenen administratio de dites entrades ordena-
donet que sem any no donar compte ne raly del que administre
de ques segure no sels obliu en algunes rendes e costes de qualse
dit hospital mes encara dona. Enasio als dits ministres poder mal-
vzar. Per Nosaltres Johan font de borrell e Johan nauarro Ca-
noges dela Seu de Barçma Bernad capila e Antoni saluador m-
cader Ciutadans dela dita Ciutat en l'any present. Administradors
del dit hospital afe gnt e auisitant ales ordinacions dela dita
casa e ames ratificacio e confirmacio de aquelles hant deslitzat
fer les ordinacions segures

P Rimerament ordena e statuhim que lo parador del dit
hospital qui en les ordinacions de aquell se diu rebedor
e distribuor general de les penes e encara altre puz
que auisime de rebre los morabans de Barçma lurs mes
leixes e altres enclumets segons deuall sera la camier ordenat
que es ara moss' Vicens granell ordenadamer que si om se
tenents donar compte e raly e metre los libes de lurs romptes
coes lo dit moss' Vicens granell e ses successors dins dos mesos e lo
parador quis diu receptor general hage fer entrada en vna
suma de tot lo que dit moss' granell haura rebut e desurada p

FIGURA 10. Ordinacions de 1487.

AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 27v.

Item pondre orde que tots los contractes e scriptures que los dits administradors
dors aquests omissos com esdevindres faran escripturar en llibre del dit Spital
no siguen lliures ni en poder de durs los notaris de quies potre seguir algun
dampnatge e prendra al dit Spital quis se fassen es hagen asse en poder del notari i firma
del dit Spital i si se enlo pasat sen hage abusat algun tant. E com en dies passats sobre
as se hagen lemplades fer algunes ordinacions ples l'ancs administradors del dit Spital
les quals vengudes anochaa del allegi dels notaris dela dita ciutat qui pretenents molt con
trariar a les ordinacions de Barcelona fetes entre los allegats notaris dela dita ciutat en metre
aquels en xepes per la qual rebu ab iustancia gran los ptes de aquell acompanyats de nota
ris ne sien occorreguts als honores consells e als l'ancs administradors del dit Spital pot
duplicant los que p'xpos del dit l'ur allegi tals ordinacions no volguers sin metre en xepes
car serie totalment desordenat lo dit l'ur allegi qui un sta ab orde car casim singular dela dita
ciutat e altres qual sin el p'ones a qui p' disposicio de diet com a ats ha plena facultat d'ob
tat de contractar des ses contractes en Barcelona en poder de aquell notari o firma que li placi
car alterament volrie dir que en Barcelona se p'ouen caular sentenies forades co que ne pot
star. Per los dits honores administradors volents prouehi en aquells cses ab aquell a mltor
resistit ebona equitat ques p'ant no volents contrariar a les dits ordinacions dela dita ciutat
lois proteccio dela qual impet lo dit Spital consueix ne ari pos pertubar la orde qui entre los
collegats notaris dela dita ciutat com sien p'ones tals que poden donar molta tuerca e utilitat
en los negons e fets del dit Spital ordenaren que deuant lois les capbreus quis hauron asse
ari dels morabans com de altres rendes del dit Spital. Examinats los stablimentes e carres
precaries suprentaris e encants dels qui moren en lo dit Spital s'is testaments a p'ones p'ones
e altres assermentaments dels infants e infants empitols matrimonials de aquells e d'altres
contractes e scriptures qui fassen plo dit Spital e que la eleccio del notari qui aquelles hauran
apendre vinge es prouehi al dit Spital se fassen es hagen anes ples dits administradors e p'ones
del dit Spital en poder del notari o firma del dit Spital. Enies tempo que lo dit notari o firma del
dit Spital se li et ab p'ucament de contrariar aq' ells contractes e scriptures en llibres e p'ones
del dit Spital degudament e p' que p'us fassent si p'uen tolaz com s'ra mesier. Les altres
contractes e scriptures ari com son vendes de qualind p'icats ari als dials com fundals ari als
qual sin el altres contractes e scriptures fassents ples ab qui lo dit Spital administradors dea
quell contractaran e als quals la demo del notari o firma qui aquelles hauran apendre se per
fanga ari p'ouit de les dits ordinacions com als al dit contrariant que aquells tals contrac
tes e scriptures los dits administradors e p'ones hagen ells seliat e p'ones se esfirmar
en poder de aquell notari o firma que lo dit comprador contrariant voltra e degra.

FIGURA 11. Ordinacions de 1487.

AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 30v.

Ordinacions
fech 1505

Ordinacions fetes en l'any M. d. v.

E primerament es pensat que axicòm vuy en die
es en praria & donar vna tornade lo mes la
qual es lo darrer diuendres Al mes d'octubre
e ordonade dita tornade en fer los pagaments als
dies dels infants qui son leuats al dit hospital
que es vna dels grans despeses quib fassen en aquella casa e aximate
si paguen salaris & alguns ministres de la casa. e son houts los qui pre
teuen hauer de la dita casa tant per forment com vi etreu e altres
coses aque dit hospital es obligat les quals despeses e pagaments bona
ment no poden fer sens que no preche que la receptio dels dits dies en
trades les quals per no ser exigides e portades a agenda conclusio e ab
lorda ques diu lo dit hospital ha adrecciat en gran deservuy & nostre
senyor deu e am euerch & dit hospital no tenint orde los dits oficials
en exigir cascu tantum lo que toque a son offici e adrecciat se lo reche
dels comptes e clausura de aquells per tant es pensat que sia ordonade
altre tornade qui tantum sia per hauer raho la dita casa e los admi
nistres de aquella & tots sos ministres e principalment dels promi
redors e receptors de les rendes e emoliments d dita casa e d tots los
altres oficials com aci apres fa posat

vide
si allo es faga
fra bo.
e ordonade la dita tornade la qual par que degue esser lo quinsen
die del mes pus no sia. Dimenge o festa anyal la qual sien
tal die venia dit Dimenge o festa anyal sie mudade al dissapte qui
prechiria o dilluns seguent adreccide e deliberatio dels magnífics
de administradors en lo qual die los administradors sien e deuen esser
en la casa del dit hospital per oyr entendre examinar e apuntar
tant quant aells sera possible ab los promredors e altres quals enoc
receptors e oficials les recepcions fetes per ells dela mesade precdent
e coses pesats fetes per quiscun dells fins al darrer die del mes.

FIGURA 12. Ordinacions de 1505.

AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 31r^{s/f}

3.2 ANÀLISI DEL CONTINGUT DEL MANUSCRIT

3.2.1 Memòria i promoció pública

El suport escrit no només facilita la comunicació entre espai i temps, sinó que fa possible l'acumulació d'informació, la seva perpetuació i el seu tractament. Aquest se'l pot considerar com un útil de gestió,¹¹⁷ que dona a la memòria un espai físic i una base estable que ajuda a separar-la de la seva temporalitat efímera.¹¹⁸ És, doncs, un recurs permanent, que roman i que contribueix a mantenir un ordre sobre allò establert. Aquest va ser el motiu pel qual, una institució com l'hospital de la Santa Creu, que entre el 19 de març de 1430 i el 30 de juny de 1431 arribaria a gestionar una quantitat propera als 100.000 sous,¹¹⁹ requeria, ja des de bon inici, un ordenament sòlid que organitzés i delimités el seu funcionament estructural i, alhora, garantís la vigilància de totes les activitats econòmiques efectuades amb els seus béns i diners.

Certament, la principal raó que va legitimar la redacció del *Llibre d'ordinacions de l'hospital* va ser la necessitat de tenir un regiment que ordenés la vida econòmica de l'hospital de la Santa Creu. Evidentment, no s'han de deixar de banda els protocols establerts per tractar amb tots aquells que serien acollits per l'hospital, però aquests, tal i com es defineixen en el *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, no es podrien entendre en la

¹¹⁷ MANDINGORRA 1994, 92.

¹¹⁸ LLEDÓ 1998, 150.

¹¹⁹ SÁNCHEZ 2014, 178-179.

seva totalitat sense tenir en compte la importància que va tenir la gestió econòmica per l'hospital. La inexistència d'un reglament de funcionament intern comportava greus desordres econòmics per la principal institució assistencial de la ciutat i això requeria una solució urgent:

“La indesposició del regiment del dit hospital freturant d'orde e ley necessaris en semblants administracions de que-s poria seguir e, de fet, se seguia, continua disminució i prejuhi al dit hospital e béns d'aquell, attés que era en mà e francha libertat dels dits oficials fer e cometre fraus.”¹²⁰

Justificar la redacció d'unes ordinacions com a conseqüència d'una necessitat d'organització econòmica, però, no era quelcom nou. En les ordinacions de la Taula de Canvi, redactades l'any 1412,¹²¹ també es feia incidència, tot i que de manera més subtil, a la inexistència d'un ordre que regulés l'estructura i controlés les activitats empreses amb les monedes del què va ser el primer banc públic barceloní.¹²²

“Los dits honorables consellers, e prohòmens e Conçell de C jurats, oïda ampla e plena relació feta a ells per los honorables regidors de la dita Taula e d'aquells qui han çabut e huy çaben en lo regiment d'aquella, axí del regiment com de tot lo estament e ésser de la dita Taula, han haut per cert e notori que-ls affers que la dita ciutat fa i ha ab la Taula demunt dita no estaven ne-s fahien en tal manera, orde e masure que la dita Ciutat, per esguard e rahó d'aquella reporta-s profit algú, ni d'aquella se seguís la fi perquè fo ordonada, ans experiència mostrava lo contrari.”¹²³

Així doncs, de forma anàloga, en ambdós casos s'observa el desig d'institucionalitzar el finançament econòmic d'una organització pública; fenomen que, en el cas de la Taula de Canvi, és considerat com el cas més precoç del continent europeu.¹²⁴ En aquesta línia és

¹²⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 1v.

¹²¹ ORTÍ 2007, 274. No hi ha acord entre els autors sobre el moment que van ser redactades les primeres ordinacions de la Taula. Sobre aquest debat v. FELIU 2017, 42-46.

¹²² El 25 d'abril de l'any 1400, un grup de ciutadans va proposar al Consell de Cent la creació d'una nova institució, la qual hauria d'actuar com una taula de dipòsits i estaria assegurada per la ciutat. El principal objectiu d'aquesta havia de ser la reducció del deute censal del municipi. Així doncs, el 26 de novembre d'aquell mateix any, una comissió formada per els ciutadans honrats Bernat Carbó i Gilabert Malla, els mercaders Pere Sabadía i Bernat Ferrer, el notari Bernat Nadal i el batedor d'or Arnau Ferrer es va encarregar d'elaborar un informe del cas per tal de poder prendre una decisió al respecte. El 14 de desembre d'aquell mateix any el Consell de Cent va aprovar la proposta presentada i va prendre la decisió de crear la Taula de Canvi de Barcelona. Finalment, el 20 de gener de 1401, després d'una reunió celebrada el dia anterior per anomenar els síndics que havien de fer l'assegurança de la Taula davant del veguer, es va inaugurar la Taula de Canvi de Barcelona. FELIU, 2017, 35-38. cf. ORTÍ 2007, 272. La transcripció de l'informe s'inclou dins AYATS-UDINA-ALEMANY 1947, 44.

¹²³ AHCB, 1G, ms. 75, ff. 8r.

¹²⁴ ORTÍ 2007, 258

important posar de manifest l'estreta relació existent entre poder, memòria i escriptura. Valorar la materialitat de la memòria escrita és posar de relleu els diversos mecanismes de legitimació d'una institució que, particularment en l'hospital de la Santa Creu, s'insereixen en un dilatat marc, lligat a un nou desplegament complex de l'activitat assistencial en el món urbà.¹²⁵ Així ho va entendre també Francesc EIXIMENIS, car per tal de preservar la cosa pública era necessari establir ordinacions municipals que vetlessin per tots aquells aspectes que concernien de manera comuna a la societat.¹²⁶

Parafrasejant GOODY, el suport escrit contribueix a reforçar la responsabilitat i a precisar el contingut de les ordres i les relacions establertes entre un òrgan de poder –en aquest cas, públic– i la resta d'individus.¹²⁷ Realment, és el compromís del text escrit el que organitza i estructura la institució d'una manera permanent i, sobre aquest, sempre és possible retornar, ja que serveix com a element sancionador i argumental davant de qualsevol incertesa.¹²⁸ S'insereix, així, un grau de precisió en la definició de les ordres que, des d'un òrgan superior, precisen un reglament per a ser complertes.¹²⁹

El valor real que va tenir l'escriptura com a sosteniment de la memòria és fonamental per poder entendre la redacció del primer reglament que es va incloure en el *Llibre d'ordinacions de l'hospital*. De fet, tan bon punt els oficials que havien estat nomenats per treballar en l'hospital havien fet el corresponent “sagrament e homenatge de bocha e mans,”¹³⁰ el president de la institució els hi havia de donar un memorial en el qual es recollien totes aquelles tasques que aquests haurien de desenvolupar en el seu ofici:

“E, finalment, preservar de tota lur possibilitat lo dit hospital e béns d'aquell d'incovenients e dans, [...] lo demunt dit president sia tengut donar a cascú d'aquells un memorial en lo qual sia

¹²⁵ PICCINI 2016, 13.

¹²⁶ VIERA-PIQUÉ-CAMAÑO 2010, 184-185.

¹²⁷ GOODY 1990, 117.

¹²⁸ CASTILLO 1997, 213.

¹²⁹ GOODY 1990, 156.

¹³⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 25v. Respecte el jurament que havien de fer tant els oficials de la casa com els administradors de l'hospital també se'n torna a tenir constància en les ordinacions de 1487 i 1505. En les primeres es va establir que seria el notari de la casa l'encarregat de prendre “dels administradors qui elegits seran, ans que aquells exercequen lur offici, jurament que bé e degudament se hauran en aquell, guardant lo profit de l'hospital esquivant tot dan.” AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 30r. Pel que fa les segones, en canvi, es va establir que seria el prior de l'hospital qui “farà relació de tots los ministres de la casa com se han en llurs oficis, perquè si en cosa ninguna havia mester esmena, hi pugue ésser provehit per dits administredors.” AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 35r.

distinctament posat lo càrrech e orde de son offici e exercici. E aquell memorial tinga cascú ab si mateix tant com en lo dit hospital habitarà.”¹³¹

D’aquesta manera s’entén la importància i l’autoritat dipositada en les ordinacions de l’hospital per part dels seus administradors. Aquestes van ser la base de l’estructura hospitalària i del comportament dels seus treballadors, els quals, si incomplien l’ordre establert o posaven en perill el sosteniment de la mateixa institució podrien ser privats del seu salari fins que no es retornés tot allò que era degut a l’hospital o, fins i tot, podrien ser sotmesos a una pena corporal per trencament del sagrament que, anteriorment, havien jurat.

“E si per ventura algú dels dits oficials delinquirà o contrafarà en alguna de les dites coses, en aquell cas aquell al qual se pertanyerà la exequció d’açò segons tenor de les presents ordinacions [...] que su a sa culpa haurà en res dampnifficat lo dit hospital o béns d’aquell sia sobre açò reintegrat lo dit hospital del salari que a aquell serà degut [...]. E ultra açò, li sia donada condigna pena o punició corporal o peccuniària per lo trencament del sagrament e homenatge que prestat haurà.”¹³²

La preservació de l’hospital de la Santa Creu s’emmarcava en el nou mapa de la ciutat Baix Medieval, en el què les autoritats urbanes van mostrar una preocupació cívica pel desenvolupament de les infraestructures locals com a resposta al problema de la pobresa. L’adequat proveïment de la ciutat era la manera de formar una imatge ferma d’un govern capaç, el símbol d’una administració apte i legítima per poder governar.¹³³ La conservació de la salut i la higiene pública van ser abanderades per les classes dirigents i els hospitals van ser la seva principal eina, la qual havia de garantir l’equilibri social,¹³⁴ fins al punt de ser motiu d’orgull cívic que es manifestà en cerimònies públiques i processons.¹³⁵ Rere

¹³¹ AHSCSP, *Llibre d’ordinacions de l’hospital*, f. 25v. Tan sols he trobat un d’aquests memorials, el qual fa referència a l’ofici de l’escrivà de ració de l’hospital. Aquest és una trasllat simple de les tasques que havia de dur a terme el dit oficial que van ser enumerades en el *Llibre d’ordinacions de l’hospital*. v. BC AH, *Pergamins*, 479. “Translat d’açò que lo scrivà del Spital és tengut de fer per raó de son offici seguint les ordinacions del dit Spital, que és segons se segueix.”

¹³² AHSCSP, *Llibre d’ordinacions de l’hospital*, f. 26r.

¹³³ RUBIN 1991, 16-17.

¹³⁴ MAYALL 2017, 66.

¹³⁵ CONEJO 2010, 438. ALBINI (2013, 387) recull l’aportació de CONEJO i mostra, a través d’una crònica de Cristoforo da Soldo, com en la fundació de l’hospital de Brescia l’any 1427 es produí un fenomen semblant. El dia 13 d’agost es traslladaren els pobres malalts que es trobaven en l’*Hospitale di la Misericordia* al nou *Hospital Grande del Consorcio* en una solemne processó que va ser acompanyada per una àmplia multitud de ciutadans.

aquesta idea, però, hi havia també uns interessos econòmics¹³⁶ i, fins i tot, una intenció de promoció pública d'aquelles autoritats.¹³⁷ I és que, quasi bé sempre, trobem al capdavant d'aquests centres hospitalaris persones que ja gaudien d'una fama i un prestigi social.¹³⁸ En aquest sentit, són clarament visibles, sobretot en les primeres ordinacions i en les segones, els anhels de promoció pública per part dels administradors, els quals volgueren deixar per escrit la seva empremta dins la història de l'hospital i en la ciutat de Barcelona:

“Lo qual hospital és lum, noblesa, ornament... [...] e aquí [...] totes les VII obres de misericòrdia e altres pies coses, servituts i treballs meritoris, e obres caritatives a Déu plasents e acceptables loablement de complexen. E mijançant les quals la dita ciutat, sens dubte, és preservada de infurtunis e mals. [...]

Perçò, los dits reverent senyor Bisbe e honorables Capítol e consellers, hauda la dita informació e d'aquell consell feta deliberatura, discussió e exquisida examinació [...] statuhiren e ordenaren [...] los capítols e ordinacions següents.”¹³⁹

“Experiència mostre que una de les principals coses que donen causa que lo hospital de la ciutat de Barchinona vé en disminució e perdició de les rendes, béns e entrades de aquell qui donen sosteniment al dit hospital e la vida als pobres de la casa, vé per los qui tenen administració de dites entrades. [...]

Perçò nosaltres, Johan Font de Borrell e Johan Navarro, canonges de la Seu de Barchinona, Bernad Çapila e Anthoni Salvador, mercader, ciutedans de la dita ciutat [...] havem deslberat fer les ordinacions següents.”¹⁴⁰

¹³⁶ PINTO 2013, 172-173. Tanmateix, la participació en una institució pública de caràcter assistencial també va ser un al·licient per aquelles persones que cercaven un motiu d'integració i d'acceptació social. La xarxa de contactes a nivell polític, professional o, fins i tot, veïnal podria haver estat un element més que hauria motivat la participació activa en aquestes institucions. ANDREA 2007, 40.

¹³⁷ PICCINI 2016, 15. cf. CONEJO 2014, 427. Possiblement, el cas més exemplar sigui Roma, on la construcció d'hospitals va ser conseqüència directa de diverses estratègies urbanes arrel de la lluita entre els poders baronials d'origen feudal, els nous poders cívics i l'autoritat papal. En aquest sentit s'entenen les transformacions entre l'hospital del Sant Esperit, en el barri dels Saxons, i l'hospital de la companyia dels Raccomandati, al Laterà. Per copsar la dimensió d'aquest polièdric conflicte v. KEYVANIAN 2015.

¹³⁸ En les primeres ordinacions de l'hospital de la Santa Creu es defineix que els administradors haurien de ser persones “notables i de virtuosa vida.” AHSCSP, *Llibre d'Ordinacions de l'Hospital*, f. 3r. El mateix trobem en l'hospital de Santa Maria della Scala, a Siena, on els seus administradors també apareixen lligats al poder civil i amb una dilatada experiència en el món econòmic i de l'administració pública. PICCINI 2013, 3. En el cas de l'Annunziata de Nàpols també s'observa com aconseguir el càrrec de *maestro dell'Annunziata* representava una excel·lent oportunitat d'ascens polític i social. MARINO 2014, 11. ap. COLESANTI-MARINO 2016, 310.

¹³⁹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 1r-2v.

¹⁴⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 27v.

No és casual que el recordatori sobre el bon funcionament de l'hospital de la Santa Creu aparegués sempre en els primers paràgrafs dels *Testaments de Consellers*. Era allà on els consellers sortints deixaven per escrit tot un seguit d'aspectes de natura diversa referents al govern de la ciutat, els quals s'haurien de tenir en compte pels consellers que havien estat novament designats.¹⁴¹ En aquests, any rere any, es recordava en un sol paràgraf la unió dels hospitals de la ciutat en un de més gran i solemne. Alhora, també s'aconsellava vigilar la durada en el càrrec dels administradors i el sistema electiu del prior dins de l'hospital de la Santa Creu.¹⁴² Finalment, en la cloenda del paràgraf, de manera estereotipada s'establia que els nous consellers haurien de “conservar les preminències que la dita ciutat ha en lo dit espital, e hagen aquell per recomanat, car molt de bé si fa e altrament hi són provehits los pobres, e malalts e altres.”

El nou hospital havia quedat imprès en la memòria urbana de Barcelona i el seu govern era una necessitat de primer ordre per a la preservació de la salut dels seus habitants i, alhora, de la mateixa ciutat.¹⁴³ En aquesta línia és inevitable esmentar la famosa carta en la que Francesc EIXIMENIS recordava als jurats de València que “vosaltres havets a veure sobre espitals, qui és cosa que Déu-s rigorosament requir, com sia cosa e obra d'espirtual misericòrdia.”¹⁴⁴ I és que la construcció de l'hospital de la Santa Creu havia de reflectir una viva imatge de caritat cívica:

“Lo qual hospital és lum, noblesa, ornament, laor, glòria e amplitut en la ciutat dessusdita, cor (*sic*) en aquell són contínuament acullits, reebuts, sostenguts e alimentats en gran nombre homens e dones pobres, afollats, contrets, orats, nafrats e havents altres diverses misèries humanes, infants gitat e altres persones miserables de diverses nacions e condicions.”¹⁴⁵

Malgrat la hipèrbole d'aquest paràgraf, la significació de l'hospital dins del context urbà barceloní era manifesta i el seu govern repercutia de manera directa en el bon funcionament de la cosa pública. Tot i això, CONEJO ressalta que rere aquestes elogis hi havia una intenció clarament propagandística del rol que el centre desenvolupava dins de la ciutat.¹⁴⁶ Unes consideracions que no són casuals, sinó que també aparegueren en altres

¹⁴¹ MUTGÉ 2002, 331-332; ORTI 2007, 270.

¹⁴² v. “Vers la protocol·lització dels càrrecs” en aquest mateix treball.

¹⁴³ Era una expressió de responsabilitat cívica. MAYALL 2017, 19.

¹⁴⁴ Francesc EIXIMENIS, *Regiment de la cosa pública*, DE MOLINS DE REI, D. (ed.) (1927), 22.

¹⁴⁵ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 1r.

¹⁴⁶ CONEJO (2014, 426) considera que rere aquests elogis, juntament amb les possibles consideracions de caràcter formal, també es volia ressaltar el rol que aquests centres desenvolupaven per a la ciutat.

hospitals com el de Bèrgam, Cremona, Piacenza o Brescia.¹⁴⁷ La qüestió hospitalària passava a ser un afer polític alhora que espiritual. La noció del bé comú s'inserí perfectament dins de la definició urbana, la qual es va vertebrar a través d'un discurs justificatiu carregat de retòrica i dialèctica.¹⁴⁸

El manteniment de la institució requeria destresa i cura en els afers econòmics. El bon funcionament de la mateixa passava per la definició d'un reglament que ordenés la seva estructura de govern,¹⁴⁹ les funcions que haurien de dur a terme els seus treballadors, els suports materials que contribuirien a la preservació d'una memòria econòmica i patrimonial, la cura i el tractament dels acollits per l'hospital i el càstig que comportaria l'incompliment d'aquestes normes. Abans, però, era necessari definir quin seria el model òptim per aquesta nova institució, que es bastia pels principis de la caritat cristiana però que volia apuntar a un horitzó llunyà, caracteritzat per la gestió i la distribució racional dels seus serveis.

3.2.1.1 La cerca d'un model per al nou hospital de la ciutat

L'interès per part de la ciutat de definir un model a partir del qual quedessin reglamentats el funcionament i l'estructura de l'hospital és anterior a la construcció de l'edifici. Molt probablement, abans de l'inici de l'obra, tant el Capítol de la Catedral, com el Consell de Cent eren plenament coneixedors d'alguns estatuts que havien reglamentat el dia a dia d'altres edificis assistencials. Realment, els consellers i el Capítol de la ciutat estaven interessats en trobar un patró que resolgués els problemes que es plantejarien a la institució tan bon punt aquesta fos erigida. I això és un fenomen interessant. És en aquest mateix moment quan en algunes ciutats italianes també s'està generant un debat entorn els models d'assistència hospitalària. Concretament, és en la zona de la Llombardia i del Veneto on sorgeix el dubte en crear un hospital general –semblant a l'hospital de Santa Maria della Scala, a Siena– on s'hi apleguessin diverses formes assistencials, o crear-ne

¹⁴⁷ PICCINI 1993, 117.

¹⁴⁸ SABATÉ 2015, 111.

¹⁴⁹ En les ordinacions de 1416 s'establí que el govern de l'hospital de la Santa Creu quedaria en mans de quatre administradors, dos dels quals serien canonges escollits pel bisbe i el Capítol i els altres dos, ciutadans, serien triats pels consellers i els prohoms; aquests podrien ocupar el càrrec durant dos anys. Tot i això, seria de manera anual que, l'endemà de la festa de la Santa Creu, serien renovats un administrador canonge i un administrador ciutadà. AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 3r.

diversos de més petits, repartits pel territori i amb funcions diverses –seguint el model florentí.¹⁵⁰

La reputada experiència de l'hospital sienès el qualificava per ser el principal model a discutir. Segurament aquesta és la raó que va motivar diversos governants, tant de la zona llombarda com de fora de la mateixa Península Itàlica, a interessar-se pel funcionament d'aquest hospital i, així, potser adoptar el mateix sistema en els seus nous projectes assistencials.¹⁵¹ És el cas, per exemple del duc de Milà, Gian Galeazzo Visconti, qui el 22 de novembre de l'any 1399 va ordenar que una comissió escollida pel Comú estudiés com es podia instituir dins de la ciutat un nou hospital seguint el model de Siena.¹⁵² D'aquesta voluntat en va resultar una relació que informava de l'estructura que tenia l'hospital de Santa Maria della Scala. Aquesta es conserva gràcies a una còpia, datada de l'any 1456,¹⁵³ i a un document autògraf inserit en el desè llibre de la *Historia senensium* de Sigismondo Tizio (1458-1528).¹⁵⁴ Tots dos donen informació sobre els oficials encarregats de les tasques assistencials, l'origen i la posterior distribució de les entrades que rebia anualment l'hospital, la residència dels oficials i dels pobres i malalts acollits i sobre la celebració dels oficis litúrgics;¹⁵⁵ referències, *a priori*, fonamentals per poder bastir el nou hospital que hauria de vetllar pels pobres, malalts i pelegrins de la ciutat.

La mateixa situació sembla que va produir-se a Barcelona poc abans d'iniciar-se la construcció del nou hospital de la ciutat. Una relació semblant a la que va sol·licitar Gian Galeazzo Visconti per la seva ciutat és la que trobem en l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona, on s'expliquen alguns elements sobre l'organització i el govern de l'hospital de Santa Maria della Scala.¹⁵⁶ Concretament es faciliten algunes indicacions referents als espais que disposa l'hospital, així com les tasques que desenvolupaven alguns dels seus oficials i el seu sistema de govern. Tot i això, les indicacions que es van oferir no semblen

¹⁵⁰ PICCINI 2013, 11. v. PICCINI. 2016, 20. cf. HENDERSON 1997, 15-50.

¹⁵¹ PICCINI 2013, 11.

¹⁵² ASCHERI 1988, 70.

¹⁵³ LEVEROTTI 1984, 288.

¹⁵⁴ Segons ASCHERI 1988, 69, l'obra de Sigismondo Tizio és inèdita i actualment es conserva en la Biblioteca Apostòlica Vaticana, sota la signatura MS Chig. G. I. 33. Per consultar el fragment que aquí ens ocupa v. GALLAVOTTI 1985, 411.

¹⁵⁵ PICCINI 2016, 20-21. cf. LEVEROTTI 1984, 288.

¹⁵⁶ ACB, *Capítol, Hospitals*, "Ordinacions de l'Hospital de Santa Maria de l'Escala de Sen", ff. 2r-8v. Agraïixo al Dr. Antoni Conejo que em facilités la referència, qui juntament amb el Dr. Carles Vela estan elaborant l'edició i l'estudi d'aquesta font.

correspondre amb el què trobem reflectit en les primeres ordinacions de l'hospital de la Santa Creu. I és que, realment, si bé s'exposa una organització pautaada pels oficis litúrgics i ordenada per l'autoritat eclesiàstica el plantejament de gestió econòmica que ofereix no resolia, en absolut, les preocupacions del futur hospital de la ciutat.

Barcelona i, concretament, l'hospital de la Santa Creu, entren plenament dins d'aquest circuit de models assistencials i de concentració hospitalària que, fins el moment, la historiografia pràcticament ha focalitzat en la Península Itàlica. Però no només és remarcable la presència del nostre hospital dins d'una hipotètica xarxa assistencial en el Mediterrani, sinó que aquest és el primer cas d'agrupament de petits hospitals que es produeix en el continent que, tot i no estar separat de l'autoritat eclesiàstica, s'apropa molt més a les institucions cíviues de Barcelona per poder bastir el seu model gestor. De fet, una vegada contrastada l'aparent relació entre la Taula de Canvi barcelonina i el nou hospital que oferia la ciutat, també convé posar l'accent en la Corona per veure algunes semblances amb l'organització econòmica de l'hospital i, més concretament, en els càrrecs d'escriuà de ració i de mestre racional definits en les ordinacions de Pere el Cerimoniós. I és que l'eficiència mesurada i el caràcter organitzador del monarca es manifestaven en el desplegament de tasques que van ser conferides a ambdós càrrecs.¹⁵⁷ Les mateixes atribucions van quedar paleses, uns anys més tard, als seus homònims en el nou hospital de la ciutat a través del *Llibre d'ordinacions de l'hospital*.¹⁵⁸

3.2.1.2 Sobre la datació del *Llibre d'ordinacions de l'hospital* i una possible autoria

En aquest moment és necessari tornar a agrair la tasca empresa per Josep Maria ROCA l'any 1920, qui va proporcionar la transcripció parcial d'una font que ha estat fonamental per tots els estudis posteriors relacionats amb l'hospital de la Santa Creu.¹⁵⁹ Tot i això, considero interessant fer un breu apunt sobre la data en la qual, teòricament, es van redactar les primeres ordinacions de la institució.

Concretament, ROCA va considerar que, tal i com apareix en la capçalera de l'índex del *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, l'any 1417 va ser el moment que es van redactar les

¹⁵⁷ GIMENO-GOZALBO-TRENCHS (eds.) 2009, 8.

¹⁵⁸ v. "La burocratització de la gestió assistencial" en aquest mateix treball.

¹⁵⁹ ROCA 1920.

primeres ordinacions de l'hospital. Val a dir, però, que aquest índex va ser redactat en un moment posterior a la confecció del manuscrit. Com bé es pot observar, la mà redactora de l'índex i l'encarregada d'elaborar aquelles primeres ordinacions no són les mateixes, fet que s'aprecia en veure el recorregut tortuós que executa el traçat del contingut textual de l'índex.¹⁶⁰ Tanmateix, fins i tot, es podria arribar a considerar que tampoc són coincidents els traços de l'escriptura de l'índex i el què marca la data que trobem al capdamunt del mateix.¹⁶¹

No són només les evidències materials les que generen certs dubtes sobre si aquelles primeres ordinacions van ser redactades l'any 1417. Una primera mostra la trobem en l'informe redactat en els Testaments de Consellers de l'any 1416, en el paràgraf dedicat a l'hospital de la Santa Creu on es recordava que els consellers esdevenidors haurien de vigilar pel bon govern de l'hospital. En aquell any, al marge esquerre de l'estereotipat paràgraf, els consellers Marc Turell, Joan Fiveller, Arnau Destorrent, Galceran Carbó i Joan Buçot¹⁶² van incloure una nota que deia: "Sien vistes les ordinacions que novament, segons se diu, són scrites per n'Anthoni Cases."¹⁶³

L'oportunisme textual d'aquesta, altra vegada, dona peu a una reconsideració de la data de redacció de les primeres ordinacions i ofereix una possible autoria que, si bé no es pot afirmar taxativament, sí que convé tenir present. Possiblement, aquest Antoni Cases és el mateix que figurava com a escrivà de la Taula de Canvi de Barcelona entre els anys 1410 i 1438,¹⁶⁴ fet que tindria certa lògica si tornem, altra vegada, sobre l'estreta relació que hi havia entre ambdues institucions barcelonines. Tot i així, considero que les proves encara són vagues per afirmar que ell va ser el redactor de les primeres ordinacions de l'hospital.

Pel que respecta la data, no suposaria cap mena de contradicció acceptar l'any 1416 com a vàlid si el contrastem amb el període en el qual Pere Malet, Joan Sirvent, Francesc de Conomines i Joan Boscà, administradors de l'hospital i encarregats de la redacció de les

¹⁶⁰ cf. FIGURES 7 i 8.

¹⁶¹ v. FIGURA 7.

¹⁶² Els dits consellers havien estat nomenats un any abans, com era costum, el 30 de novembre, durant la festa de sant Andreu. SCHWARTZ I LUNA-CARRERAS I CANDI 1892, 195.

¹⁶³ AHCB, *Testaments de Consellers*, 1C.XVII_02, f. 1v.

¹⁶⁴ AHCB, *Clavaria, Consell de Cent*, 1B.XI-34, f. 144v ap. SANTACRUZ 2014, 198; SCHWARTZ I LUNA-CARRERAS I CANDI 1892, 373.

ordinacions, van ocupar el seu càrrec. Examinant el cinquè manual de Joan Torró, que recull l'activitat econòmica de l'hospital entre 1415 i 1420, s'observa com aquesta administració va ser efectiva entorn el mes de juliol de 1416, quan Joan Boscà substitueix a Guillem Oliver, i el maig de 1417, quan Simó de Prades va ocupar el càrrec de Joan Sirvent.¹⁶⁵

Finalment, una darrera prova que permetria afirmar aquesta nova data la dona el *Memorial dels infants*.¹⁶⁶ En les primeres ordinacions de l'hospital s'indica com el prior, de manera setmanal i gràcies a les observacions que haurien fet els servidors de la casa, hauria d'informar a l'escrivà de ració de "tots los infants, axí d'aquells qui s'alleten fora casa com dels que hauran mesos ab senyor dins la ciutat".¹⁶⁷ Tota aquesta informació va quedar recollida en el dit memorial. Casualment, la primera entrada que apareix en el dit llibre correspon a l'afermament d'un infant anomenat Antoni, el qual, quan va ser lliurat al sastre Bertran Guitard per aprendre l'ofici, tenia 10 anys. Era el 12 de setembre de l'any 1401. En el memorial s'explica que aquest Antoni no va voler seguir l'aprenentatge del seu mestre i que va decidir fer-se matalasser. Seguidament, es reconeix que en el moment que el dit informe va ser redactat aquell infant, Antoni, ja tenia 25 anys i era un bon menestral de Barcelona. Així, entre el dia que l'Antoni havia estat afermat i el moment que s'havia redactat aquest memorial havien passat 15 anys; era l'any 1416.

Val a dir, però, que les proves aportades per reconsiderar la data de les primeres ordinacions que va tenir el nou hospital de la ciutat poden tenir una segona lectura. En aquest sentit, aquestes no s'haurien d'interpretar com una mostra del moment de redacció

¹⁶⁵ AHSCSP, *Protocolos notariales*, not. Joan Torró, Vol. V (1415-1420), ff. 50v, 52r-52v, 57r, 59r-60r, 63r, 61r. En l'estudi de LINDGREN (1980, ap. XXV) es van elaborar dues taules amb la intenció d'identificar tots els administradors de l'hospital entre els anys 1401 i 1500 i els anys que aquests van ocupar el seu càrrec. Tot i això, aquesta taula presenta diversos errors, un dels quals és que no reconeix el període que van coincidir com a administradors Pere Malet, Joan Sirvent, Francesc de Conomines i Joan Boscà. Tanmateix, tampoc s'anoten el nom d'aquells que van actuar com a lloctinents del càrrec d'administrador en moments determinats. Per aquest motiu, és indispensable un anàlisi precís, que compari les fonts del municipi i del Capítol amb les fonts notariales de l'hospital, per així definir el paper que van tenir totes aquelles persones que van estar al capdavant de la seva administració. En aquesta línia, remeto la tesi en procés de Pol BRIDGEWATER, *Civisme, societat urbana i assistència a la Barcelona Baix Medieval: l'Hospital de la Santa Creu*.

¹⁶⁶ BC AH, *Documentació institucional*, 696, not. Joan Torró. "Memorial dels infants que són exits del Spital de Santa Creu de Barchinona e mesos ab senyors despuys que lo dit Spital és estat creat, dels quals són estades preses cartes en poder d'en Johan Torró, notari de Barchinona". Agraieixo a Salvatore MARINO la notificació d'aquesta informació i remeto el seu treball que aviat veurà la llum: (en premsa). *El memorial dels infants. Una font per a l'estudi de la infància en la Barcelona del s. XV*.

¹⁶⁷ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 4v.

del *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, sinó com una evidència d'una pràctica anterior al dit llibre que, potser, es fonamentaria en unes ordinacions anteriors o en un esborrany d'aquelles que s'haurien materialitzat d'una manera més solemne amb el *Llibre d'ordinacions de l'hospital* l'any 1417. Certament, els canvis en l'estructura organitzativa que s'intueixen entorn la dècada de 1410 podrien ajudar a afirmar aquesta hipòtesi, però la manca de proves fefaents encara és bastant notòria.

3.2.2 Els requeriments de l'economia hospitalària

L'exigència que implicava el sosteniment dels hospitals, per tal de preservar el bé públic de la ciutat, obligà a cercar diferents mètodes de finançament per poder mantenir la seva estructura i garantir la distribució dels seus serveis. En aquest sentit, les ajudes provinents de les institucions públiques barcelonines durant els primers anys de la fàbrica de l'hospital de la Santa Creu van ser indispensables. Malgrat aquest impuls, però, la seva preservació requeria la cerca activa d'altres recursos que permetessin el pagament dels salaris d'aquells que treballen per l'hospital, la compra d'aliments i medicines i les despeses derivades del manteniment de la institució.¹⁶⁸

L'hospital de la Santa Creu va participar de manera activa en el mercat del deute censal.¹⁶⁹ Els estudis de SÁNCHEZ¹⁷⁰ i MORELLÓ¹⁷¹ són clars alhora de valorar la potència que tingué el cobrament de pensions per a l'hospital.¹⁷² Si bé el primer mostra com en l'any 1430-1431 l'hospital de la Santa Creu va rebre 27.100 sous —quantitat que superava els 26.140 provinents de la subvenció municipal—, en el segon estudi s'observa

¹⁶⁸ CONEJO 2010, 440.

¹⁶⁹ Sobre la compra de censals com a mètode de finançament d'institucions assistencials remetem els estudis de BERTRAN 2013, 87-97; MORELLÓ 2014, 211-261; SÁNCHEZ 2014, 177-209; TELLO 2015, 293-320.

¹⁷⁰ SÁNCHEZ 2014, 177-209.

¹⁷¹ MORELLÓ 2014, 211-261.

¹⁷² La dispersió pel territori d'aquestes pensions fou, generosament, àmplia. En l'any 1430-1431 s'observa com aquestes provenien de Barcelona, Tàrraga, Sabadell, Montblanc, Argençola, Cambrils, Berga, Perpinyà, Mallorca, Menorca, Eivissa, Aragó i Tortosa.

com, a finals de segle, la suma va arribar als 54.840 sous. Juntament al cobrament de censals, alhora, també s'han de valorar els ingressos per les rendes que generaven les propietats de l'hospital, les quals bé podien ser explotades a través de l'establiment en emfiteusi o bé per la venda directa de les propietats. Moltes d'aquestes ultrapassaren el territori de Barcelona i, per exemple, en l'anyalitat de 1430-1431 el cobrament d'aquestes ascendí a 9.631 sous.¹⁷³ Des dels inicis de la construcció de l'hospital, el cobrament de censos i censals van ser, juntament amb la subvenció municipal, les fonts més segures per omplir la caixa de la institució. En aquest sentit, es podria arribar a valorar l'activitat econòmica de l'hospital com una empresa social, entenent el factor empresari en un sentit d'enriquiment actiu i d'obtenció de beneficis, els quals haurien de ser esmerçats en el manteniment i la salut d'aquells que requerissin l'assistència que es distribuïa des de la pròpia institució.¹⁷⁴

Unes altres fonts d'ingressos gens inestimables pel finançament de l'hospital van ser les lleixes testamentàries i l'almoïna, pràctiques hereves de la *caritas* cristiana¹⁷⁵ que aportaven una entrada directa de diners, béns i propietats que, posteriorment, podrien ser capitalitzats per la pròpia institució. Aquesta idea està estretament lligada a l'anomenada economia de la salvació, molt ben treballada per CHIFFOLEAU,¹⁷⁶ i també amb la idea del Purgatori, estudiat per LE GOFF.¹⁷⁷

La voluntat d'aconseguir la redempció dels pecats i la salvació de l'ànima van ser la justificació per la qual algunes persones van deixar com a hereu l'hospital de la Santa Creu.¹⁷⁸ Certament, el valor que tenien els testaments per finançar l'hospital no fou secundari. Una bona mostra d'això és la disposició del 22 de setembre de 1405 elaborada pel rei Martí l'Humà, a partir de la qual tots els béns, mobles i immobles, d'aquells que

¹⁷³ SÁNCHEZ 2014, 184-186.

¹⁷⁴ Considero aquesta idea a partir de l'encertada afirmació de LINDGREN (1987, 528), qui considerava impossible entendre els hospitals com empreses comercials, si bé era inabordable determinar l'extensió dels seus deures vers la societat.

¹⁷⁵ Un clar exemple d'aquesta pràctica és la coneguda referència literària de la fundació de l'hospital d'Evast, inclòs en el romanç lul·lià d'*Evast e Blanquerna*: "Aloma —dix Evast—, enfre les altres coses que hom fa en est mon per amor de Deu es loadora cosa fer almoyna als pobres de Crist, la qual almoyna sia perdurable; e per açó son en volentat que leix tots los meus béns on sia feyt e eretat .i. spital on sien procurats los pobres despoderats. [...] Evast feu testament segons que demunt es dit e comanà l'espital en guarda del príncep de la terra e del bisbe e dels prohomens de la ciutat." Ramon LLULL, *Romanç d'Evast e Blaquerna*, SOLER-SANTANACH (eds.) 2009, I, 9, 126.

¹⁷⁶ CHIFFOLEAU 1980.

¹⁷⁷ LE GOFF 1981.

¹⁷⁸ CONEJO 2002, 316-317; SÁNCHEZ 2014, 188-189.

morien en l'hospital sense descendència passarien a ser de l'hospital.¹⁷⁹ Alhora, en les primeres ordinacions de 1416 es va anotar la tasca del rebedor i distribuïdor de les monedes de l'hospital de reunir-se, mensualment, “amb tots los notaris de la ciutat, perço que ab cascun d'aquells se puxa certifficar si en poder d'aquells se hauran ordenats testaments ab vincles o lexes fetes al dit hospital.”¹⁸⁰ La mateixa disposició seria recordada en les ordinacions de 1505 al procurador de l'hospital,¹⁸¹ el qual, igualment, s'hauria d'informar

“a la fi del mes per los notaris de Barchinona, qui prenen dits testaments, per saber si en aquella mesade hauran pres e publicat algun testament en que hage clàusula alguna tocant a interès del dit hospital.”¹⁸²

Posteriorment, una vegada havien estat inventariats tots els béns mobles que figuraven en aquells testaments i que passaven a formar part de l'hospital, aquests eren venuts en l'encant públic de la ciutat;¹⁸³ aquests, en l'annualitat de 1430-1431, van aportar una entrada de diners per l'hospital de 3.816 sous.¹⁸⁴

Des de bon inici, la recollida d'almoines per cases i esglésies, tant dins com fora de la ciutat de Barcelona, també va ser una font d'ingressos important per a l'hospital; així s'observa, altra vegada, en l'annualitat de 1430-1431, gràcies a les quals l'hospital ingressà 19.288 sous.¹⁸⁵ CONEJO recull totes les disposicions reials que es van atorgar al càrrec de baciner al llarg de tot el segle XV i XVI. En aquest sentit, i cenyint-me a la cronologia estricta del treball, la primera actuació de la corona fou empresa pel rei Martí l'any 1405, quan concedí el dret de nomenar baciners als administradors i al prior de l'hospital, en qualsevol indret del seu domini,¹⁸⁶ sota el pretext que aquests fossin homes honestos.¹⁸⁷ Vuit anys més tard, Ferran d'Antequera atorga un privilegi de protecció reial dels baciners,

¹⁷⁹ ACA, *Cancelleria Reial*, reg. 2203, ff.20v-21; ap. CONEJO 2002, 303.

¹⁸⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 13r.

¹⁸¹ L'any 1428 es va substituir el càrrec de rebedor i distribuïdor de les monedes per dos procuradors. v. “Vers la protocol·lització dels càrrecs” en aquest mateix treball.

¹⁸² AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 33r.

¹⁸³ Remeto a l'estudi de GARCÍA MASILLA-NAVARRO-VELA (2015, 295-317) sobre les característiques i la importància d'aquest comerç.

¹⁸⁴ SÁNCHEZ 2014, 182.

¹⁸⁵ SÁNCHEZ 2014, 186-188.

¹⁸⁶ A tall d'exemple d'aquesta extensió territorial són les eleccions celebrades els dies 13 i 14 de gener de 1415 per escollir Pere Burgués, com a baciner per acaptar en la parròquia de Sant Tomàs, i de Joan Coromines, com a baciner per acaptar en la parròquia de Santa Maria dels Arcs, situada al terme del Castell de Santa Pau, a la Garrotxa i pertanyent a la diòcesi de Girona. AHSCSP, *Capbreus*, vol. VI, inv. 4, llib. 8. ff. 166v, 167r.

¹⁸⁷ ACA, *Cancelleria Reial*, reg. 2202, f. 130. ap. CONEJO 2002, 318.

el qual, seria confirmat l'any 1418 per Alfons el Magnànim.¹⁸⁸ L'emparament de la figura del baciner per la monarquia va ser reforçat l'any 1421, quan la reina Maria de Castella els eximí del pagament del dret de barques, pontatges, etc. sempre i quan estiguessin actuant en nom de l'hospital.¹⁸⁹ Contràriament, però, tal i com el mateix CONEJO mostra, la situació de privilegi que gaudien alguns baciners es va girar en contra del propi hospital, si bé aquests aprofitaren la situació per al seu enriquiment particular, contravenint, fins i tot, els interessos de l'hospital.¹⁹⁰

L'organització econòmica de la institució també passava per la distribució racional i ordenada dels seus diners, els quals, havien de ser gestionats per professionals diligents i honestos que actuessin en nom del centre i no efectuessin cap mena de frau o engany. Pràcticament, les despeses de l'hospital de la Santa Creu es poden organitzar en dos grans blocs: el proveïment de l'hospital i el pagament de salaris al personal intern i extern de la institució.

El manteniment i la provisió en materials, aliments i medicines per l'hospital de la Santa Creu, com no podia ser d'una altra manera, suposava la major despesa per a l'edifici assistencial. Tal i com es mostra en l'annualitat de 1430-1431, aquesta ocupà quasi el 70% dels dispendis de la institució; foren més de 68.000 sous. En aquest sentit, no pot quedar en entredit la plena disposició de l'hospital i, indirectament, la d'aquells que van participar en la seva fundació, de voler oferir un servei assistencial de primer ordre per a la ciutat de Barcelona. Tanmateix, les retribucions al personal que oferí els seus serveis a la institució també representaven una quantitat generosa. En l'annualitat de 1430-1431, d'entre tots els treballadors destaca el fet que el pagament de les dides representava el 40,4%,¹⁹¹ evidència que mostra altra vegada la preocupació cívica d'oferir una resposta a l'abandó d'aquells infants que, pel motiu que fos, eren deixats en l'hospital.¹⁹²

¹⁸⁸ AHSCSP, *Privilegis Reials*, carpeta 9, doc. 4. ap. CONEJO 2002, 318-319.

¹⁸⁹ AHSCSP, *Privilegis Reials*, carpeta 9, doc. 5. ap. CONEJO 2002, 319.

¹⁹⁰ CONEJO 2002, 319.

¹⁹¹ SÁNCHEZ 2014, 197-198.

¹⁹² VINYOLÉS-GONZÁLEZ 1982, 191-285.

3.2.2.1 La burocratització de la gestió assistencial

“Les quals recepcions e distribucions dessusdites los dits oficials no eren strets ne tenguts donar compte o rahó algun, ans eren sobre aquelles creguts de simple paraula, exceptat lo reebedor de les monedes e béns del dit hospital, qui donava compte de les reebbudes e dates que fetes havia, però lo dit compte no era possible que·s retés cautelat.”¹⁹³

L'administració del nou hospital de la ciutat requeria al seu servei la instrumentació d'un corpus documental que ajudés a classificar i gestionar de manera ordenada totes les entrades econòmiques que es rebien i, alhora, totes aquelles despeses que s'efectuaven en nom de la institució. Aquesta necessitat era ben palesa en la queixa exposada en les ordinacions de 1416, car, exceptuant el rebedor i distribuïdor de les monedes, molts dels oficials de l'hospital de la Santa Creu “no eren strets ne tenguts donar compte o rahó algun, ans eren [...] creguts de simple paraula”¹⁹⁴ de les recepcions i distribucions de diners que aquells efectuaven. Donat que no es deixava constància de les activitats empreses, no es podia dur a terme cap tipus d'examen o audició de comptes sobre les despeses i els ingressos que es realitzaven. En aquest sentit, la redacció de les primeres ordinacions de l'hospital es justificava per la necessitat de configurar un dispositiu documental que permetés als seus administradors poder tenir una relació de tots els pagaments, béns i propietats pertanyents a la institució. MANDINGORRA, que ha estudiat el recurs de l'escriptura en la gestió de l'hospital de València, observa com la confecció de llibres, on quedessin registrades les tasques desenvolupades pels seus treballadors, atorgà un suport permanent per poder supervisar el funcionament intern de l'hospital; una memòria, al cap i a la fi, que permetia la revisió detallada dels comptes, el seu balanç i la seva liquidació final.¹⁹⁵

La creació i gestió d'aquest corpus documental va ser encarregada a tres oficials de la institució: l'escrivà de ració, el rebedor i distribuïdor de les monedes i el racional o oïdor de comptes. Ells haurien d'encarregar-se de tenir un control racional sobre les monedes, els béns i les despeses del centre, de la seva gestió i, posteriorment, de la seva distribució. Val a dir, però, que aquesta estructura no va ser validada fins la redacció de les primeres ordinacions, l'any 1416. Anteriorment, la documentació notarial mostra com la institució hauria patit un cert desordre en el control administratiu de l'hospital, degut a la indefinició

¹⁹³ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 1v.

¹⁹⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 1v.

¹⁹⁵ MANDINGORRA 1994, 95-97. cf. CASTILLO 1997, 216.

dels càrrecs que s'encarregaven de la seva gestió. Sense voler entrar ara en detall, una bona mostra d'això és la pràctica habitual del prior en la signatura de contractes i albarans i, a vegades, la superposició de les seves tasques amb les del recaptador general de l'hospital.¹⁹⁶ La necessitat d'establir un ordre estructural i un corpus burocràtic que regulés l'economia hospitalària derivà en la creació d'aquests tres càrrecs, els quals s'haurien d'encarregar, única i exclusivament, de la gestió i l'audició dels béns i les monedes de l'hospital. La definició d'aquests oficis no va ser *ex novo*, sinó que els administradors de l'hospital s'inspiraren en el model seguit per Pere el Cerimoniós en les ordinacions de la seva Cort.¹⁹⁷ Si més no, això s'observa fàcilment en els càrrecs d'escrivà de ració i del mestre racional, l'aparell burocràtic dels quals mantenia una estreta vinculació amb els seus homòlegs dins de l'hospital. Llibre, documents i càrrecs administratius s'erigien així en elements necessaris per a una correcta i òptima gestió de l'hospital.

D'aquesta manera, Pere el Cerimoniós ordenà que la persona que ocupés l'ofici d'escrivà de ració hauria de ser “un hom bo, leal e vertader e diligent,” que sapigués comptar i escriure.¹⁹⁸ Hauria de tenir quatre llibres a la seva disposició: la *Carta de ració*, on hi anotaria els noms i salaris dels oficials de la casa així com el nombre de bèsties que hi havia; el *Llibre de notaments*, en el qual haurien de quedar inventariats tots els aparells i objectes que es trobaven en les diverses estances de la Cort; el *Libre de comtes* on, en el dia de Cap d'Any o Ninou, s'hi escriurira la messió de la casa reial; i el *Registre*, on s'hi anotarien tots els albarans de quitació i els acorriments.¹⁹⁹

Una “persona discreta, diligent e de bona fama”²⁰⁰ era el prototip adequat per ocupar el càrrec d'escrivà de ració en l'hospital de la Santa Creu. Aquest, de la mateixa manera que s'havia definit en les ordinacions de Pere el Cerimoniós, en el primer reglament de l'hospital també se li encarregà la redacció de quatre llibres: el *Libre de notaments* on, quinze dies abans de la festa de la Santa Creu de Maig, hi anotava totes les robes e béns²⁰¹ que pertanyien a l'hospital;²⁰² la *Carta de ració*, on s'hi anotarien tots els oficials de

¹⁹⁶ v. “Vers la protocol·lització dels càrrecs” en aquest mateix treball.

¹⁹⁷ GIMENO-GOZALBO-TRENCHS (eds.) 2009

¹⁹⁸ GIMENO-GOZALBO-TRENCHS (eds.) 2009, 156.

¹⁹⁹ GIMENO-GOZALBO-TRENCHS (eds.) 2009, 156-157.

²⁰⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 11r.

²⁰¹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 11r.

²⁰² AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 4v, 18v.

l'hospital, el seu salari i el dia que l'havien de percebre;²⁰³ el *Registre*, on quedarien anotats tots aquells albarans que, posteriorment, serien pagats pel rebedor i distribuïdor de les monedes;²⁰⁴ i el “libre qui s'appell *De la messió ordinària*,” on, cada dia, s'hi anotarien totes les compres que efectuessin els oficials de la casa,²⁰⁵ així com tots els àpats que, diàriament, es lliuraven en el menjador de l'hospital.²⁰⁶ Realment, des del càrrec d'escrivà de ració es desplegava tot l'aparell burocràtic de l'hospital, fins al punt de ser considerat “racional de tots los officials e quasi general custodi de tota la casa.”²⁰⁷ Tanmateix, les tasques que se li atorgaren en les primeres ordinacions de la institució no es limitaren, únicament, al registre de les despeses. Així el trobem present, juntament amb l'infermer, en la recepció dels malalts que arribaven a l'hospital. Ambdós s'encarregarien d'anotar el nom del pacient, el seu lloc d'origen, el seu ofici, els béns i les propietats que aquest tenia i els objectes i diners que portava al damunt. Així, si el pacient sortia viu de l'hospital, tots els seus béns li serien retornats, però en el cas que aquest morís, tots aquells passarien a ser propietat de la institució.²⁰⁸ Finalment, mitjançant un memorial que setmanalment li havia de lliurar el prior, l'escrivà de ració havia de tenir constància de tots aquells infants que havien estat lliurats a l'hospital per tal que aquest se'n fes càrrec.

Si bé en les ordinacions de 1416 es van definir clarament les obligacions que tenia l'escrivà de ració de l'hospital, en les ordinacions de 1487 aquestes van ser mencionades d'una manera més supèrflua. Únicament es recorda que aquest hauria d'anotar totes les despeses que feien els oficials de la casa i registrar totes les virtualles de les quals aquells en tenien administració.²⁰⁹

El nou esclat de la burocràcia dins de la gestió hospitalària arribaria amb les ordinacions de 1505, en les quals la presència de l'escrivà de ració tornà a ser ben notòria. En aquestes, però, no s'explicità els llibres que obligatòriament havia de tenir el dit oficial, sinó que es notificava d'aquells que, per raó del seu ofici, aquest feia servir. Foren sis els llibres que estaven en el seu poder: el *Llibre de la taula*, on hi anotava les entrades i sortides de l'hospital i que serviria perquè els administradors poguessin examinar els comptes de

²⁰³ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 11r, 12v.

²⁰⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 11v, 20r-20v,.

²⁰⁵ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 11v, 14v, 16v.

²⁰⁶ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 14v.

²⁰⁷ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 16r.

²⁰⁸ Molts dels béns i de les robes que duïen els malalts posteriorment foren serien en el mercat d'encants.

²⁰⁹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 28r.

l'hospital;²¹⁰ el *Levador e capbreu*, on anotaria tots els censals i rendes que es cobraven;²¹¹ el *Libre de notament de testaments*, on hi apuntaria totes les lleixes testamentàries en favor de l'edifici;²¹² el *Libre de la garde-roba*, on hi escriuria les peces de roba portades pels malalts que arribaven a l'hospital i hi morien, per així tenir-ne raó en la seva posterior venda en el mercat de l'encant;²¹³ el llibre anomenat *Dels crèdits*, on hi registraria tots els deutes que eren deguts a particulars;²¹⁴ el *Libre de acaptiris*, on deixaria constància dels diners que eren portats pels baciners de l'hospital; i el *Libre de la caixa*,²¹⁵ on, conjuntament amb el prior, hauria d'enregistrar tots aquells diners que entraven i sortien de la caixa forta que havia estat instituïda l'any 1428 en l'hospital.²¹⁶ Tanmateix, en les ordinacions de 1505 s'explica com el comprador de l'hospital tenia a la seva disposició dos llibres de partides que, cada quinze dies, un d'ells era lliurat a l'escrivà de ració per examinar les compres que s'havien efectuat.²¹⁷ Finalment, de la mateixa manera que va ser ordenat en les primeres ordinacions de 1416, l'escrivà de ració participà de manera activa en la redacció del *Libre de l'infermer*, on quedarien anotades totes les dades referents als pacients que entraven en l'hospital.²¹⁸

El procés de burocratització es consolidà amb la presència de l'escrivà de ració i els llibres que manejava quotidianament, però també amb altres càrrecs dins de la institució.

Així doncs, el segon càrrec que formava part de la gestió de l'hospital fou el rebedor i distribuïdor de les monedes, un agent “de bona fama, expert, de bona indústria i opulent en béns temporals”²¹⁹ que actuaria com a tresorer i que feia de pont entre l'escrivà de ració, els administradors de l'hospital i els oficials o els treballadors externs de la casa. S'encarregava de gestionar i distribuir els diners de la institució, però sempre amb el consentiment exprés dels administradors i la notificació prèvia de l'escrivà de ració, qui l'informaria del pagament que hauria de fer. Així, per tal que el racional de l'hospital

²¹⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 31v.

²¹¹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 31v-32r.

²¹² AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 32r.

²¹³ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 32r.

²¹⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 32r.

²¹⁵ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 36r.

²¹⁶ AHSCSP, *Capbreus*, not. Joan Torró, vol. XX, f. 9r. v. “Vers la protocol·lització dels càrrecs” en aquest mateix treball.

²¹⁷ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 34v-35v.

²¹⁸ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 37r.

²¹⁹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 12v.

pogués examinar i auditar els comptes, el rebedor i distribuïdor de les monedes hauria de tenir al seu poder cinc llibres: el *Libre del comú*, on hi anotaria els deutes que tenia l'hospital i els préstecs i acorriments fets al comprador i als servidors de l'hospital; el *Libre ordinari*, on hi registraria les entrades i sortides que efectuava en nom de la institució; la *Cèdula del comprador, de l'obrer, de l'especier e d'acorriments fets per pagar dides*, on, a dues mans, ell i el treballador corresponent hi anotaven el salari que s'havia entregat; el *Vademecum*, on hi descrivia a mode d'esborrany els pagaments i els rebuts que feia; i el *Manual*, on deixava constància de tots els testaments i inventaris de béns que havia rebut per herència l'hospital.

Degut a la mala praxis d'alguns que van ocupar el càrrec de rebedor i distribuïdor de les monedes, l'any 1428 es decretà la seva substitució per dos procuradors, els quals s'encarregarien igualment de la distribució dels diners de l'hospital.²²⁰ D'aquesta manera s'establí un important control en la gestió, tot i que no fou fins les ordinacions de 1487 que les funcions d'aquests procuradors quedarien reglamentades. Aparentment, sembla que es va voler distingir entre les obligacions que tindrien ambdós procuradors: un dels quals es dedicaria a l'enregistrament de les entrades que rebia l'hospital i, dos mesos abans de fi d'any, hauria de lliurar els seus comptes per examinar-los; l'altre s'encarregaria de la distribució de les monedes, de les quals hauria de passar comptes tres mesos abans que acabés l'any.²²¹ Però a la pràctica, aquesta divisió de càrrecs no es mostra amb molta claredat, ja que sovint es tracten les tasques dels procuradors en un sentit genèric, que impossibilita establir una diferència funcional entre els dos. Així, s'esmenta que a la seva disposició tenien dos llibres: el *Libre dels luïsmes*²²² i el capbreu *De Sanct Boy e del territori*,²²³ on s'anotarien tots els censos i censals que es percebien en aquesta zona concreta del Llobregat.²²⁴ Val a dir que, altra vegada, les ordinacions només notifiquen aquests dos llibres, però de ben segur que la seva activitat com a procuradors quedà registrada en altres llibres dels quals no tenim notícia. Tanmateix, en el reglament es va

²²⁰ AHSCSP, *Capbreus*, not. Joan Torró, vol. XX, ff. 8v-10r.

²²¹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 27v-28r.

²²² AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 29r.

²²³ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 28v.

²²⁴ La importància que tingué aquesta zona en el cobrament de rendes molt possiblement estigués condicionada per la reconeguda obra pública del Pont de Sant Boi, l'administració del qual pertanyia a Barcelona. v. MUTGÉ 2002, 335. cf. BRUNIQUEL 1916, V, 293-298.

ordenar que cap dels dos procuradors poguessin intervenir en algun negoci sense la prèvia autorització dels administradors de l'hospital.²²⁵

Finalment, pel que fa les ordinacions compilades l'any 1505, tampoc aporten molta informació sobre els llibres que estaven en mans dels procuradors de l'hospital. Altra vegada, però, sí que s'esmenta una divisió funcional entre ambdós oficials, anomenant a un d'aquests procurador dels censals, que s'encarregaria de la recepció d'aquells que provenien tant de Barcelona com de fora, i a l'altre, procurador dels ròssecs, que anotaria tots els censos i censals que se li notifiquessin.²²⁶

En última instància, la persona encarregada de cloure el cicle administratiu fou el racional o oïdor de comptes, un càrrec que, igual que l'escrivà de ració, es modelà en base a les ordinacions redactades per Pere el Cerimoniós. En aquestes es justificà pel bon servei de la cosa pública i per evitar qualsevol mena de frau i engany la presència d'un "maestre racional," que s'encarregués d'examinar els comptes dels oficials de la Cort de manera semestral. Al seu servei hauria de tenir tres llibres: el *Libre de notaments comuns*, on hi anotaria totes aquelles rebudes pel tresorer i altres oficials; el *Libre d'albarans*, on hi escriuria tots els pagaments i rebuts dels comptes, així com el mètode de finançament i les èpoques i albarans efectuats; i el *Libre ordinari*, en el qual s'enregistraria la suma de totes les entrades i sortides de diners. Una vegada hagués examinat els comptes, el mestre racional hauria de fer un albarà testimonial del compte acabat i un altre de les despeses pendents a pagar.²²⁷

Pràcticament calcades van ser les tasques ordenades l'any 1416 pels administradors de l'hospital al racional o oïdor de comptes. La persona que podria ocupar el càrrec hauria de ser lleial i experta i s'encarregaria "d'oyr, examinar, impugnar, ruminar, discutir e liquidar, cloure e diffinir" els comptes de manera semestral²²⁸ o, a molt escurar, anualment.²²⁹ El mateix oficial hauria de tenir a la seva disposició tres llibres: el *Registre* o *Libre d'albarans*, on hi desaria els albarans que ell mateix anotaria, tan els testimonials –

²²⁵ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 28r.

²²⁶ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 33r-33v.

²²⁷ GIMENO-GOZALBO-TRENCHS (eds.) 2009, 147-152.

²²⁸ En les segones ordinacions de l'hospital de la reina Blanca, enviades per Jaume II des de València l'any 1314, ja s'establí que l'audició semestral dels comptes de l'hospital per part d'un racional seria el mètode a seguir en aquella institució. (MARÍ 1988, 29).

²²⁹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 21v.

que incloïen els ingressos, pagaments i possibles problemes ocorreguts als administradors de l'hospital— com els debitoris —on quedaven reflectits aquells pagaments pendents per a la relació de comptes del semestre o any vinent;²³⁰ el *Libre de notaments comuns*, on deixaria constància d'aquelles quantitats rebudes pel rebedor i distribuïdor de les monedes o per altres oficials;²³¹ i el *Capbreu*, el qual estaria dividit en dues parts, en la primera de les quals hi escriuria tots els censos i censals que l'hospital havia percebut i en la segona els pagaments que s'haurien realitzat, dels quals, a més a més, n'hauria de lliurar un trasllat a l'escrivà de ració.²³²

Poc més que el termini d'auditoria dels comptes dels dos procuradors de l'hospital, explicat anteriorment, és el que es menciona en les ordinacions de 1487 en relació a les tasques del racional de la casa.²³³ No fou fins les ordinacions redactades l'any 1505 que es tornaren a definir algunes de les obligacions que tenia l'oïdor de comptes de la institució. Si bé no es van anotar cap dels llibres que hauria de tenir aquest oficial, sí que es va definir com, de manera semestral, els procuradors de l'hospital havien de lliurar al racional els seus “llibres de recepció” i aquest, passats dos mesos, hauria de remetre les comptes examinades a l'escrivà de ració de la casa, perquè així aquest pogués introduir-les en un compte on es recollirien els ingressos i les despeses anuals.²³⁴ Tanmateix, s'establí que si sis dies després del termini fixat als procuradors aquests no havien entregat els comptes al racional, ell mateix tenia l'obligació de fer un requeriment per sol·licitar els comptes. Sis dies més tard d'aquesta petició, si els comptes no havien estat entregats pels procuradors, aquests podrien ser privats d'ofici per part dels administradors i, alhora, ser deutors d'aquella quantitat de diners que no havia estat declarada.²³⁵

* * *

La redacció d'aquells tres reglaments havia d'oferir una solució que facilités la gestió i l'administració de tots els béns i propietats de l'hospital de la Santa Creu. L'elaboració d'aquell aparell documental va materialitzar una memòria sobre la qual quedarien impreses

²³⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 22r.

²³¹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 22r.

²³² AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 22r-22v.

²³³ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 27v-28r.

²³⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 31r.

²³⁵ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 34r.

les relacions entre la institució i els diferents agents que van interactuar amb ella durant el seu primer segle de vida.

Abans de cloure aquest capítol és necessari fer esment a la referència donada en les ordinacions de 1487 sobre el conflicte entre notaris existent en aquell moment en la ciutat. Concretament, el 31 de maig de 1486, després d'haver rebut les queixes del Col·legi de notaris, sobre l'apropiació de contractes per altres notaris havent estat aquests prèviament signats per un altre notari, el Consell de Trenta-Dos deliberà que

“per los sguards dessusdits e altres volers provehim a les dites coses a supervisió del Col·legi de la dita ciutat e ordonarem e statuïrem que, d'aquí avant, algun notari no gos ni pusca prendre algun contracte en lo qual prendre ja fos stat primer altre notari elegit per lo contrahent tenint tal elecció segons lur bona e rehonable pràcticha, axí com de les vendes lo comprador e d'altres contractes venuts a càrrech de pagar a tal contrafahent. E encara que lo darrer notari aquell hagués a pendre per ordinacions fetes ne fahedores axí per hospitals, monastirs, confraries o lurs maiorals o administradors, capítols e comunitats de preveres, com per altres de la present ciutat, de no poder pendre tals contractes.”²³⁶

Fou per aquest motiu que els administradors de l'hospital reconegueren en les ordinacions de 1487 que, per no contravenir les disposicions del mateix Col·legi de notaris de la ciutat, el dret dels contraents d'escollir ells mateixos els notaris que consideressin oportuns per a la signatura de qualsevol contracte. En aquest sentit, la única autoritat vàlida seria la del primer notari que hauria signat el contracte. Tot i això, es seguí confirmant l'autoritat del notari de l'hospital que, prèviament, havia estat escollit pels mateixos administradors de la institució.²³⁷

²³⁶ AHCB, *Registre de deliberacions*, 1-BII-28, f. 78v.

²³⁷ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 30v.

3.2.3 Vers la protocol·lització dels càrrecs en la gestió hospitalària

“Desijants encara los dits reverent senyor Bisbe e honorables Capítol, consellers e prohòmens ésser provehit degudament a la indempnitat del dit hospital e al bon regiment d’aquell, e posar e metre lo dit regiment sots certa ley, justa condició e orde, sens les quals alguna cosa no és duradora.”²³⁸

La unificació dels hospitals de la ciutat l’any 1401 evidenciava la pressa de consciència, per part del Consell i del Capítol, que l’assistència era una qüestió social que requeria una solució sòlida i duradora. Segurament, va ser la magnitud del projecte la que va condicionar la necessitat d’establir un regiment unificador, que definís les tasques que haurien de desenvolupar els funcionaris de l’hospital i, alhora, fos el garant de la seva estabilitat institucional. L’exercici i el manteniment d’aquest control necessitava un instrument que tan sols l’escriptura podia facilitar i que es va acabar materialitzant amb la redacció del *Llibre d’ordinacions de l’hospital*, l’any 1416.

La configuració d’un recurs sòlid mitjançant la paraula escrita és una de les premisses que es van establir en la introducció d’aquestes primeres ordinacions. El desordre existent en el desenvolupament d’activitats de caire econòmic va requerir la redacció d’unes ordinacions que haurien de delimitar les funcions de cadascun dels oficials de l’hospital:

²³⁸ AHSCSP, *Llibre d’ordinacions de l’hospital*, f. 1v

“Jatsia no ha molt temps que entre los dits oficials no hagués algun orde, ans cascun d’ells, en la major part, usave are d’un offici ara d’altre.”²³⁹

Abans de la redacció de les primeres ordinacions, no obstant, ja es va regular la gestió de l’hospital amb la distribució dels càrrecs i les tasques necessàries per a una bona administració. Així, el 5 d’octubre de 1401, pocs mesos després de la col·locació de les quatre primeres pedres de l’hospital, es van reunir a la llotja de mercaders de la ciutat els consellers Ferrer de Marimón, Antoni Buçot, Miquel Roure i Lluís de Gualbes –acompanyats pels ciutadans Galceran de Gualbes, Pere de Casasagia, Joan Boscà i Bartomeu Vitali, el bisbe de la ciutat i el Capítol. En ella van acordar que Guillem Torró, prevere beneficiat de la seu, seria el primer prior de l’hospital de la Santa Creu.²⁴⁰ Les seves funcions eren clares:

“Sibi potestatem recipiendi peccunias, redditus, proventus obvenciones et alia bona et jura dicti hospitalis, seu Domus, Sancte Crucis.”²⁴¹

La gestió econòmica de l’hospital quedava, en certa mesura, en mans del prior, el qual, juntament amb els administradors de l’hospital, intervindria en els negocis de la institució i actuaria com a recaptador dels seus béns i rendes. De fet, així el trobem definit en els *Testaments de consellers* de l’any 1402. En un paràgraf referent a la creació del nou hospital de la ciutat i a l’articulació del seu govern, s’estableix que el “prior reebedor i distribuïdor de les monedes” seria elegit pel bisbe –juntament amb quatre preveres– i pels consellers –juntament amb quatre prohoms– i que aquest hauria de passar comptes de la seva gestió de la mateixa manera que altres oficials de la ciutat ho havien de fer.²⁴² Tanmateix, la documentació notarial ens permet afirmar que la intervenció del prior en les activitats econòmiques de la institució va ser constant en els primers anys de vida de la institució.

Val a dir que, des de bon començament, aquelles tasques també serien compartides amb l’obrer de l’hospital d’una manera estreta, fins al punt que es podria arribar a considerar un solapament entre un càrrec i altre. Entre els mesos d’agost i novembre de 1402, poc abans de ser el primer en ocupar el càrrec d’obrer de l’hospital, Garcia d’Estela

²³⁹ AHSCSP, *Llibre d’ordinacions de l’hospital*, f. 1v.

²⁴⁰ LINDGREN 1980, doc. XXVI.

²⁴¹ BC AH, *Pergamins*, 77.

²⁴² AHCB, *Testaments dels Consellers*, 1C.XVII_02, 1402, f. 1v.

va desenvolupar el càrrec de lloctinent del priorat i recaptador general de l'hospital,²⁴³ en un moment que l'ofici de prior havia quedat orfe, ja que Guillem Torró havia decidit retirar-se del càrrec.²⁴⁴ Poc temps més tard, el 13 de novembre de 1402 seria substituït per un rector de Vilademàjer, Pere Cardona. És necessari indicar que Garcia d'Estela mai va ser prior de l'hospital,²⁴⁵ si bé el seu origen no és pas eclesiàstic, sinó que és un ciutadà de Barcelona que actua com a regent²⁴⁶ o, altrament dit, lloctinent²⁴⁷ en una situació de necessitat. Una situació semblant és la que observem en el préstec de 3.000 florins que el municipi va fer a l'hospital l'any 1410, on Garcia d'Estela torna a actuar com a “rebedor, administrador e distribuïdor” com a conseqüència d'una eventual absència de Pere Cardona.²⁴⁸

Per trobar exemples de com es materialitzà la teoria fixada en les ordinacions, i també per veure la casuística de l'exercici dels càrrecs cal anar a la documentació notarial. Aquesta, entorn els anys 1410 i 1412, mostra com les gestions econòmiques que efectuava el prior començaren a desaparèixer. En ella tan solament s'hi observen referències de pagaments que havia efectuat Pere Cardona durant el període que havia ocupat el dit càrrec.²⁴⁹ Ara bé, això no vol dir que els moviments de moneda desapareguessin de la documentació. Ans al contrari. El càrrec de recaptador general de les monedes sembla que es va independitzar de l'ofici de prior i començà a prendre autonomia; és a partir d'aquest moment que apareixen personatges com el notari Pere d'Agramunt,²⁵⁰ el prevere Antoni Oliver²⁵¹ i el prevere Miquel Canals²⁵² actuant com a intermediaris en les activitats econòmiques de l'hospital. Segurament és aquest el moment en el que es començà a configurar més clarament la divisió de càrrecs, per així poder controlar d'una manera més acurada la gestió econòmica de la institució, la qual s'acabaria instituint amb la redacció de les primeres ordinacions de l'hospital. Un exemple d'aquesta protocol·lització dels afers econòmics de la institució és

²⁴³ CONEJO 2002, II, 83, doc. B-8.

²⁴⁴ BC AH, *Pergamins*, 126.

²⁴⁵ CASTEJÓN 2007, 47.

²⁴⁶ CASTEJÓN 2007, 221, doc. 79.

²⁴⁷ CASTEJÓN 2007, 209-210, doc. 67.

²⁴⁸ CONEJO, 2002, 311.

²⁴⁹ CASTEJÓN 2007, 319-320, 331, 332, 334, 335, 346, docs. 165, 181, 183, 185, 186, 202; CONEJO 2002, II, 96, doc. B-22.

²⁵⁰ CASTEJÓN 2007, 333-335, 338-341, 343, 350-351, docs. 184, 185, 187, 190-194, 197, 198, 208; CONEJO 2002, II, 98, doc. B-25.

²⁵¹ CASTEJÓN 2007, 344-352, 355, docs. 199, 200, 202-204, 206-209, 214.

²⁵² CASTEJÓN 2007, 360-361, doc. 220.

l'autorització que va emetre el recaptador general de l'hospital, Antoni Oliver, el 20 de març de 1414. Mitjançant aquesta, reconegué l'obrer Garcia d'Estela per a que destinés les 100 lliures que havia dipositat en la Taula de Canvi per la reparació de la infermeria de les dones:

*“Ego, Garcias d'Estela, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis discreto Antonio Oliverii, presbitero, receptori et distributori peccuniarum et bonorum dicti hospitalis, quod soluistis michi in Tabula Cambii civitatis Barchinone, omnes illas centum libras barchinonenses quas honorabiles administratores hospitalis jamdicti, voluerunt per vos michi dari et solvi de peccunia dicti hospitalis, convertendas in reparacionem et mundationem domorum dominarum infirmarum dicti hospitalis.”*²⁵³

El problema real d'aquella queixa per la superposició d'oficials tenia unes arrels clarament vinculades a l'economia i la gestió de l'hospital. La manca d'un control organitzat, que regulés de manera efectiva les activitats lligades al tracte de moneda, va condicionar la necessitat de limitar el nombre de càrrecs destinats a l'administració econòmica de la institució, fet que assentaria una base a favor de l'especialització i la professionalització dins de la institució hospitalària. La redacció de les primeres ordinacions de l'hospital va intentar aportar una solució a aquesta inestabilitat estructural que posava en perill la viabilitat econòmica de la institució. La permeabilitat entre càrrecs no afavoria el recte control de les activitats de l'hospital. És per aquest motiu que era indispensable la delimitació de les funcions que podrien realitzar el prior, el rebedor i distribuïdor dels béns i les monedes de l'hospital i l'obrer.

El canvi més radical es troba en la figura del prior. Restant totalment exclòs de les activitats econòmiques de l'hospital, les seves funcions van quedar pràcticament vinculades a la capella, la qual va ser emplaçada, parcialment, en l'antic hospital d'en Colom.²⁵⁴ El principal requeriment per poder ocupar el dit càrrec fou que aquest havia de ser d'origen eclesiàstic, car seria l'únic que podria encarregar-se de l'administració de la capella de l'hospital i d'oficiar-ne la litúrgia, que incloïa la celebració d'aniversaris, commemoracions, sacrificis i altres oficis solemnes. A les ordres del prior i hauria un rector i quatre preveres que l'ajudarien en les tasques diàries; especialment, seria aquest rector l'encarregat de

²⁵³ CASTEJÓN 2007, 344-345, doc. 199; CONEJO 2002, II, 99, doc. B-26.

²⁵⁴ CONEJO 2002, 351.

l'administració dels Sants Sagraments als pacients de l'hospital.²⁵⁵ Tanmateix, l'actuació del prior també contemplava un tracte directe amb els pobres i malalts de l'hospital, els quals hauria de visitar cada dia de manera protocol·l·lària: pel matí, dues vegades abans de dinar, dues vegades després de sopar i una vegada just abans d'anar a dormir. Alhora, havia de tenir un control sobre tots aquells infants acollits per l'hospital però que es trobaven fora, per saber quina era la seva situació. Finalment, hauria de procurar el manteniment de les almoines i donacions que es feien a favor de l'hospital i que contribuïen al manteniment de la institució.²⁵⁶ Una mostra d'això és el contracte establert entre el prior de l'hospital, Pere Cardona, i Bernat de Capdevila perquè aquest, durant la festa de Santa Maria d'agost de 1407 i en els quatre anys següents, s'encarregués de captar almoines en nom de l'hospital en els dominis de l'arquebisbat de Saragossa i el bisbat de Segorb.²⁵⁷

En les noves ordinacions de 1416 es materialitzà una atomització i burocratització de les funcions assignades al càrrec de prior l'any 1401, provocant que una part dels afers econòmics recaiguessin sobre l'ofici de "reebedor e distribuïdor general de les monedes". La condició expressa per ocupar aquest càrrec –sense distingir un origen eclesiàstic o laic– fou que aquest havia de ser una persona de bona fama, diligent i experta, la qual s'encarregaria única i exclusivament de la gestió i distribució dels diners de l'hospital. Així doncs, les seves atribucions com a gestor o tresorer l'excloïen de la intervenció directa en qualsevol negoci que fos en nom de la institució, actuant únicament com a intermediari per poder validar els pagaments o ingressos efectuats. Tanmateix, de la seva activitat es desprenia un corpus documental²⁵⁸ que, sobretot, intentà institucionalitzar el seu ofici, dotant-lo de les eines necessàries per controlar diligentment l'administració econòmica de l'hospital.²⁵⁹

Seria plausible considerar que l'objectiu principal d'aquesta delimitació funcional va ser reduir l'autonomia econòmica de la qual gaudien alguns oficials de la institució, com a conseqüència de la ja esmentada permeabilitat estructural. Així s'observa en el càrrec d'obrer de l'hospital, qui s'encarregaria d'administrar i manar totes aquelles obres que fossin necessàries; abans, però, acceptades i aprovades pels administradors. Tanmateix,

²⁵⁵ CASTEJÓN 2007, 167-170, doc. 10.

²⁵⁶ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 4r-5r.

²⁵⁷ CONEJO 2002, 318; cf. ROCA 1920, 122-123.

²⁵⁸ v. "La burocratització de la gestió assistencial" en aquest mateix treball.

²⁵⁹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 12v-14r.

tots aquells diners que fossin necessaris per al pagament de les obres dutes a terme els rebria, únicament, de mans del rebedor i distribuïdor general, qui s'encarregaria de deixar-ne constància en els seus llibres. Així doncs, seria l'obrer l'encarregat de pagar els salaris als mestres de cases, manobres, fusters, rajolers, etc., alhora que hauria de vetllar regularment les obres que s'efectuessin en l'hospital.²⁶⁰ Finalment, convé destacar un aspecte vers la figura de l'obrer dins d'aquesta divisió funcional en l'organigrama de l'hospital. I és que Garcia d'Estela, en una àpoca del 29 de gener de 1411 a favor del rajoler Domènec Sanç, apareix actuant com a comprador i distribuïdor dels diners de l'hospital:

“Ego Dominicus Sancii, raiolerius, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis Garcie d'Estela, civi dicte civitatis, olim emptori et distributori peccuniarum hospitalis Sancte Crucis Barchinone.”²⁶¹

Segurament es tracti d'una confusió nominal en el tractament del càrrec i enlloc d'anomenar-lo obrer, se'l reconegui comprador. Ara bé, justament això és el que es pretenia evitar amb la redacció de les ordinacions. Mitjançant aquestes quedava ben definit que, per una banda, les funcions de l'obrer estarien vinculades a la construcció i reforma de la institució i, per altra banda, el comprador es dedicaria únicament al proveïment d'aliments, de llenya i d'estris per la cuina:

“Ítem que lo dit hospital haia un comprador [...] lo qual haia càrrech de comprar [...] a obs e provisió del dit hospital; és a saber, forment, civades, vins, carns fresques e salades, peixs, olis, ffruytes, mels, sucres, lenya, ous, amelló, ordiat, panses, gallines, polls, ceres e tots arreaments de cuyna.”²⁶²

Tot i les delimitacions funcionals establertes en aquelles primeres ordinacions, sembla que no es van acabar de satisfer les voluntats expressades pels administradors de l'hospital, exposades en el preàmbul d'aquell primer reglament. Fruit d'una necessitat estructural i com a conseqüència de la intensa activitat de l'hospital era imprescindible un replantejament del model econòmic que afavorís el control dels diners de la institució.

El 31 de juliol de 1428 es van reunir en la llotja de mercaders de la ciutat els consellers Joan Fivaller, Guillem Romeu, Francesc Desplà i Guillem Torrent, acompanyats pels ciutadans Joan Junyent, Francesc Pujada, Pere de Gualbes i Bernat Vitali, el bisbe Francesc

²⁶⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 20r-21r.

²⁶¹ CASTEJÓN 2007, 330-331, doc. 180.

²⁶² AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 14v.

i el Capítol per confirmar Pere Cardona com a nou prior de l'hospital. Per les atribucions que se li van ordenar, s'observa com el càrrec de prior recupera les facultats de participar activament dels negocis de l'hospital que se li havien assignat poc després de la seva fundació:

“Ítem ordonaren que·l dit Pere Cardona haia poder e puxa fer àpocas fins diffinicions, cessions e albarans e totes altres coses qui per ell degen ésser fetes de diners, béns e drets al dit spital, pertanyents en qualsevol manera segons la forma en les ordinacions següents continguda.”²⁶³

En la mateixa reunió es va decidir dotar la institució d'una caixa forta,²⁶⁴ formada per dos caixons independents l'un de l'altre, que serviria per dipositar tots els diners rebuts i d'on se'n traurien tots aquells necessaris per efectuar els pagaments corresponents.²⁶⁵ En el document es menciona que aquesta caixa sempre tindria una petita obertura de la mateixa manera que la “caxa de Muntserrat”, perquè tots aquells que volguessin fer alguna donació graciosa a l'hospital, sense requerir cap àpoca o albarà, també ho poguessin fer. La resta de diners que arribessin, en presència del procurador de l'hospital, s'introduïrien directament en el caixó a través de la seva obertura, la qual estaria tancada amb una llauna de ferro. Tanmateix, tots aquells diners que s'haguessin introduït en el caixó que tenia l'obertura lliure serien moguts a l'altre a final de cada mes pel prior, el procurador, l'escrivà i el notari de l'hospital. Paral·lelament a la definició del paper cabdal que tindria aquesta caixa forta per a la gestió de l'hospital, s'establí que tots aquells diners que arribessin per raó de remences, censals morts, violaris o per la venda de morabatins es dipositarien en la Taula de canvi de la ciutat i d'aquella només es podrien treure per invertir-los en altres censals o rendes perpètuas, abans d'una prèvia notificació al bisbe de la ciutat, al Capítol i als consellers:

“Ítem ordonaren que los diners qui provindran al dit spital per rahó de remençes, de censals morts o de violaris o per venda de morabatins en feu, qui per requesta del senyor per qui·s tenen se haguessen a vendre o per qualsevol alienació de propietats, sien posats en la taula de

²⁶³ AHSCSP, *Capbreus*, not. Joan Torró, vol. XX, f. 9r.

²⁶⁴ Possiblement sigui la caixa que es menciona en un albarà datat del 17 de juliol de 1428. Mitjançant aquest, el fuster Joan Frau reconeix que Pere Cardona, prior de l'hospital, li va pagar 59 sous i 6 diners per una caixa nova que serviria per guardar els diners de l'Hospital. AHSCSP, *Protocols notariais*, not. Joan Torró, vol. VII, f. 95r. ap. CASTEJÓN 2007, 370, doc. 229. El 30 de juliol del mateix any, el pintor Joan Materes reconeixia haver rebut del mateix Pere Cardona 52 sous i 6 diners per pintar, segurament, la mateixa capsa nova que havia estat instituïda per guardar els diners de l'hospital. AHSCSP, *Protocols notariais*, not. Joan Torró, vol. VII, f. 98r. ap. CASTEJÓN 2007, 371, doc. 231.

²⁶⁵ SÁNCHEZ 2014, 180.

la dita ciutat, faent-ne dita aquells qui-ls pagaran al dit hospital. E d'aquella taula no sien levats sinó per smerçar-los en altre censal o renda perpetua a conaxença del senyor bisbe e Capítol de la Seu e dels honorables consellers de Barchinona.”²⁶⁶

Segurament va ser la necessitat d'un major control dels afers econòmics el que va fer considerar als administradors de l'hospital la necessitat de replantejar el càrrec de rebedor i distribuïdor de les monedes i substituir-lo per un o dos procuradors.²⁶⁷ El 8 d'octubre de 1428 es van reunir els mateixos quatre consellers de la reunió del passat mes de juliol, acompanyats aquesta vegada del conseller Lluís Ros i dels prohoms Joan Ros, Pere Torrent, Joan de Marimon i Guillem Busquets, del bisbe Francesc, del vicari Pere Pujada i dels canonges de la seu Francesc Desplà, Miquel Formosa, Pere Paret i Gabriel Gombau. Gaspar Olzina i Bernat Bonet van ser escollits com a nous procuradors *in simil*. Conseqüentment, es va establir que tots dos tindrien l'obligació de rebre i exigir totes aquelles quantitats que eren degudes a l'hospital així com pensions, censals morts, violaris i la subvenció anual que donava la ciutat de Barcelona; alhora, també s'havien d'encarregar de gestionar tots aquells deutes que tenia pendants la institució *et eius pauperibus* i de confirmar el pagament dels salaris dels treballadors (deduint d'aquests les sancions pecuniàries procedents). Tanmateix, s'ordenà que aquests serien els encarregats de signar les èpoques en nom de l'Hospital, reemplaçant així les funcions atorgades al prior uns mesos abans. Finalment, es va establir la prohibició de vendre o alienar els béns mobles d'aquells que morissin en l'hospital.²⁶⁸ Aquests es reservarien per ser venuts, posteriorment, en l'encant públic de la ciutat.²⁶⁹

El dia 27 d'aquell mateix octubre es van tornar a reunir els dos procuradors escollits, Gaspar Olzina i Bernat Bonet, i el prior Joan Brunet per signar el sagrament i homenatge que havien de realitzar els oficials de l'hospital.²⁷⁰ Mitjançant aquests capítols va quedar establert que els dos procuradors es comprometien a guardar, en presència del prior i de

²⁶⁶ AHSCSP, *Capbreus*, not. Joan Torró, vol. XX, ff. 9r.

²⁶⁷ SANCHEZ 2014, 180.

²⁶⁸ El 22 de setembre de 1405, el rei Martí disposà que, tots els béns, mobles i immobles, d'aquells que morissin en l'hospital sense descendència, passarien a ser propietat del mateix hospital. ACA, *Cancellaria Reial*, reg. 2203, ff. 20v-21r. cf. ROCA 1920, 50.

²⁶⁹ AHSCSP, *Capbreus*, not. Joan Torró, vol. XX, ff. 14r-15r i 15v-16v.

²⁷⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 25v. S'observa un canvi en la nòmina del prior de l'hospital, el qual sembla que va ser substituït per en Joan Brunet. AHSCSP, *Protocols notariais*, not. Joan Torró, vol. VII, quadern solt s/f. ap. ROCA 1920, 93-97.

l'escrivà de ració, tots els diners que rebessin en nom de l'hospital en la caixa forta que havia estat recentment instituïda:

“Los dits Gaspar Ulzina e Bernat de Bonet, en nom lurs propis, convenen e en bona fe prometen, per virtut de sagrament e homenatge que-n fan e sots la pena devall contenguda, al dit Johan Brunet, axí com a prior del dit spital e en nom del dit spital, reebent e acceptant que tots los diners que reebren per virtut de les dites procuracions e en altra manera, en nom del dit spital, aportaran dins lo dit spital e metran dins la dita caxa.”²⁷¹

Ambdós procuradors van jurar que introduirien en la dita caixa tots els diners provinents de censals morts, violaris i de la subvenció anual de la ciutat el mateix dia que els rebessin, davant de l'escrivà de ració i del prior de l'hospital.²⁷² Alhora, els diners dels encants podrien ser introduïts en un termini màxim de dos mesos. Per la seva banda, el prior Joan Brunet es comprometia a donar-los 50 florins anuals de sou.²⁷³ Així doncs, els dos procuradors van acceptar que, si no havien introduït aquells diners en la caixa forta dos mesos després del termini establert i no podien justificar de cap manera que no era culpa seva, se'ls hi descomptaria la respectiva quantitat del seu salari. De fet, així ho prescrivien ja les ordinacions de 1416:

“E si per ventura algú dels dits oficials delinquirà o contrafarà en alguna de les dites coses [...] si a sa culpa haurà en res dampnificat lo dit hospital o béns d'aquell sia sobre açò reintegrat lo dit hospital del dit salaria que a aquell serà degut.”²⁷⁴

Si no arribaven a restituir mai el perjudici fet, haurien de pagar una pena de dues centes lliures barcelonines, serien acusats de bausia i traïció i remoguts del càrrec de procurador.²⁷⁵

La definició funcional dels oficials va ser d'una àrdua complexitat durant el primer segle de vida de l'hospital de la Santa Creu. La constant superposició i permeabilitat dels càrrecs impossibilitava un recte ordenament en les tasques de gestió econòmica, que, consegüentment, generaven sospita per la mala administració i la malversació del fons de

²⁷¹ AHSCSP, *Protocolos notariales*, not. Joan Torró, vol. VII, quadern solt s/f. cf. ROCA 1920, 93-97. Tot i les constants reformes, queda clara la constant malversació del fons de la institució.

²⁷² Les ordinacions de 1505 ens indiquen que aquesta caixa es trobava a la infermeria de l'Hospital i únicament el prior en tenia la clau. AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 32v.

²⁷³ Això equival a 550 sous anuals, que són 45,8 sous mensuals. La mateixa quantitat registrada en el *Llibre de caixa* de 1430. v. SÁNCHEZ 2014, 207.

²⁷⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 26r.

²⁷⁵ AHSCSP, *Protocolos notariales*, not. Joan Torró, vol. VII, quadern solt s/f. cf. ROCA 1920, 96.

l'hospital. De fet, aquest perjudici no només es contempla en el preàmbul de les ordinacions de 1416, sinó també en el document que fa referència a l'elecció del Gaspar Olzina i Bernat Bonet com a procuradors de l'hospital, si bé la causa del seu nomenament hauria estat la mala praxis dels recaptadors anteriors:

“E sia stat concordat [...] que tots los diners qui a mans lurs pervendran[...] metran en la manera davall contenguda dins la caxa novellament instituïda e posada dins lo dit spital, per conservació de les monedes d'aquell, perço que sia tolta tota manera que los dits diners no servesquen a altres usos sinó del dit spital, com per alguns reebedors de les monedes d'aquell spital, segons se diu en temps passat, ne sia stat abusat e fet lo contrari.”²⁷⁶

És per aquest motiu que ja en les primeres ordinacions de l'hospital es va designar el càrrec de president, el qual seria escollit pels administradors i s'hauria d'encarregar de controlar *ad unguem* que els oficials de la casa complien estrictament amb les seves obligacions.²⁷⁷ Tanmateix, seria l'encarregat de lliurar a cada oficial un trasllat que contingués les tasques que a ell li eren assignades. Afortunadament es conserva un d'aquests memorials, en el qual s'hi anoten totes les funcions que hauria de dur a terme l'escrivà de ració de l'hospital.²⁷⁸ Les tasques que s'esmenten en el document són una còpia pràcticament exacta de les que es relaten en les ordinacions de 1416, per tant, podem establir amb certesa que aquest trasllat va ser redactat entre 1416 i 1428, moment en el qual es va replantejar la gestió de l'hospital amb la creació de la caixa forta.

Tot i que *a priori* sembla evident la necessitat d'un agent encarregat de controlar el recte funcionament dins de la casa, el càrrec de president genera certa confusió. Principalment, la inexistència d'aquest en la documentació coneguda porta a dubtar sobre la seva institució. I és que, molt probablement, les seves atribucions de vigilant de la casa acabessin en mans del prior de l'hospital. Dues evidències ajuden a afirmar la inexistència d'aquest càrrec de manera independent. La primera és que en el jurament i homenatge que van efectuar Gaspar Olzina i Bernat Bonet el 27 d'octubre de 1428 només apareixen el prior Joan Brunet i l'honrat Bernat Mas, *capitis excubiarum* del rei, com a referendaris de la promesa feta pels dos procuradors; en les ordinacions de 1416 s'establia que en aquest

²⁷⁶ AHSCSP, *Protocols notariais*, not. Joan Torró, vol. VII, quadern solt s/f. cf. ROCA 1920, 93-97. Tot i les constants reformes, queda clara la constant malversació del fons de la institució.

²⁷⁷ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 3v.

²⁷⁸ BC AH, *Pergamins*, 479. “Translat d'açò que lo scrivà del Spital és tengut de fer per raó de son officii seguint les ordinacions del dit Spital, que és segons se segueix.”

jurament rebrien de mà del president el memorial on s'hi anotaven les tasques que aquests haurien d'efectuar.²⁷⁹ Una segona mostra on queda clara l'assumpció per part del prior de les tasques encomanades al president de l'hospital apareix en les ordinacions que van ser redactades l'any 1505. I és que en la jornada mensual que es va establir per controlar la gestió de l'hospital, on els administradors havien d'oïr els comptes dels pagaments i de les recepcions efectuades, el prior hauria de fer relació de tots els oficials de la casa, per tal que, si alguna cosa era necessària, fos proveïda pels administradors de l'hospital:

“Més avant dita jornada serà aquí lo prior, qui farà relació de tots los ministres de la casa com se han en llurs oficis, perquè si en cosa ninguna havie mester esmena, hi pogue ésser provehit per dits administredors.”²⁸⁰

²⁷⁹ AHSCSP, *Protocols notarians*, not. Joan Torró, vol. VII, quadern solt s/f. cf. ROCA 1920, 95-96.

²⁸⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 35v.

3.2.4 La medicalització de l'assistència

Tal i com assenyala PARK, el producte més important d'aquesta conjuntura per a la història de l'assistència i la medicina fou la creació de grans hospitals per a pobres i malalts, l'objectiu principal dels quals seria esmerçar totes les seves capacitats en la cura i el tractament dels seus pacients.²⁸¹ Recuperant la idea de HENDERSON de la medicalització de la caritat,²⁸² s'explica el compromís per part de les autoritats civils d'oferir una resposta consistent als problemes sanitaris urbans, l'efecte positiu dels quals revertiria directament en la salut de la cosa pública. La medicalització de l'hospital, però, no s'ha de veure com un trencament respecte la tradició hospitalària anterior, on l'herència monàstica tenia una forta empremta, sinó com un fenomen complex, polièdric i en transformació constant, que acabaria desembocant, ja en el segle XVI, amb la figura del doctor.

La creació de l'hospital general de la Santa Creu de Barcelona pretenia resoldre la mala situació en la qual es trobaven els petits hospitals que hi havia en la ciutat, ja que el seu perjudici revertia directament en l'atenció i l'assistència dels pobres i malalts que hi eren acollits i, alhora, en la salut de la cosa pública.²⁸³ Així s'entén com, en les primeres ordinacions es va establir que el principal objectiu que havia de tenir la institució era l'atenció a tots aquells que es trobaven en una situació d'indefensió. En el nou hospital aquells serien "copiosament e caritativa e ab gran diligència servits, provehits, curats e alimentats en tots lurs necessaris"²⁸⁴ i, alhora, es garantia el compliment

²⁸¹ PARK 1991, 28.

²⁸² HENDERSON 2006, 27-28.

²⁸³ CONEJO 2002, 296.

²⁸⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 1r.

de les set obres de misericòrdia.²⁸⁵ La cura de l'ànima i la cura del cos eren els pilars fonamentals del servei assistencial. Fou aquest el motiu pel qual, en les ordinacions de 1416, es van organitzar dos cossos facultatius que haurien de garantir l'assistència espiritual i l'assistència sanitària d'aquells que arribessin a l'hospital.

3.2.4.1 Atenció, cura i alimentació en l'hospital de la Santa Creu

Garantir el reconfort de l'ànima era pràcticament una premissa que no va ser mai negada en els centres hospitalaris.²⁸⁶ Potser l'exemple més evident apareix en la *Historia Occidentalis* de Jacques de Vitry, en la qual, seguint el model establert per la regla de Sant Agustí, quedà clarament definida la funció religiosa de l'hospital medieval:

“Honore coram vobis praelatus sit vobis; timore coram Deo substratus sit pedibus vestris. Circa omnes seipsum bonaorum operum praebeat exemplum. Corripiat inquietos, consoletur pusillanimes, suscipiat infirmos, patiens sit ad omne; disciplinam libens habeat, metuens imponat.”²⁸⁷

“Capellani autem eorum, cum omni humilitate et deuotione pauperibus et infirmis in spiritualibus ministrantes, uerbo diuine predicationis indoctos instruunt, pusillanimes et debiles consolantur, et ad patientiam et gratiarum actionem exhortantur. Diuinum officium, ut omnes infirmi audire in lectis suis ualeant, in capella communi diebus et noctibus assidue celebrant. Confessiones autem et extremas unctiones et alia sacramenta diligenter et sollicite subministrant infirmis, et mortuis debitam exhibent sepulturam.”²⁸⁸

Les ordinacions redactades per Raymond du Puis per a l'hospital de Sant Joan de Jerusalem, entre els anys 1125 i 1153 també en són una bona mostra d'aquesta voluntat d'oferir assistència espiritual als malalts que arribaven a la casa.²⁸⁹ En elles es definí com, en primera instància, aquells haurien de confessar els seus pecats i, posteriorment, serien portats al llit per descansar. Tots els dies a primera hora rebrien refecció, a més a més, els diumenges recitarien l'epístola diària i, en el

²⁸⁵ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 1r. SWANSON (1995, 29) exposà com sis de les obres de misericòrdia –alimentar els famolencs, donar de beure a qui té set, visitar els malalts, vestir els despullats, visitar els presoners i acollir els pobres– són recollides en base a l'*Evangeli de Mateu* (Mt, 25: 35-40) i la setena obra –enterrar els morts– provindria del *Llibre de Tòbit* (Tb, I: 19-21, 2: 3-9). ap. MAYALL 2017, 95.

²⁸⁶ ALBINI 1993, 79.

²⁸⁷ PL, XXXII, 1384, 11.

²⁸⁸ HINNEBUSCH, J.F. (ed.) 1972, cap. 29, 17-24.

²⁸⁹ MILLER 1978, 732.

decurs d'una processó, serien beneïts amb aigua beneïda. Un model de recepció dels malalts, el de l'ordre de Jerusalem, que perdurà i que, per exemple, es va aplicar en el *Liber Regulae*,²⁹⁰ el llibre d'ordinacions de l'hospital del Santo Spirito, a Roma, redactat en la primera meitat del segle XIV.²⁹¹

“Et in ea obedientia ubi magister Hospitalis concesserit, cum venerit ibi infirmus, ita recipiatur: primum peccata sua presbitero confessus, religiose communicetur, et postea ad lectum deportetur, et ibi quasi dominus secundum posse domus, omni die, antequam fratres eant pransum, caritative reficiatur, et in cunctis dominicis diebus epistola et evangelium in ea domo cantetur, et cum processione aqua benedicta aspergatur.”²⁹²

“Cum igitur venerint infirmi vel deportati fuerint in domum sancti Spiritus, tali modo suscipiantur: Primo de peccatis suis presbitero confiteantur et religiose communicentur et postea ad lectum deportentur sive ducantur. Et ibi quasi domini, secundum posse domus, omni die antequam fratres eant, pransum caritative reficiantur. Et Dominicis diebus sacerdotes et clerici fratres et sorores cum processione in domo sancti Spiritus pergentes missam vel epistolam et evangelium tantum dicatur.”²⁹³

En les ordinacions de 1416 de l'hospital de la Santa Creu, es va definir que l'encarregat de l'assistència espiritual seria el prior qui, separat de qualsevol tasca relacionada amb l'administració del centre, s'hauria d'encarregar de la capella de l'hospital, tenir cura del control dels preveres que oficiarien la litúrgia i, sobretot, visitar cada dia els pobres i malalts de l'hospital. Concretament, s'especificà que aquestes visites les hauria de fer dues vegades abans de dinar, dues vegades després de sopar i un torn per la nit, abans que els malalts anessin a dormir. El compromís assistencial del prior i dels seus ajudants va quedar fixat en les primeres ordinacions de l'hospital i, pràcticament, no es tornà a recordar ni en les ordinacions de 1487 ni en les de 1505; únicament, en les ordinacions de 1487 es va fer un breu esment a la confessió i comunió dels malalts.²⁹⁴ Malgrat les semblances amb els models exposats anteriorment, val a dir que el contingut religiós que s'observa en el nou

²⁹⁰ BRODMAN (2009, 249) recull com aquesta disposició també apareix en els hospitals d'Angers (LE GRAND 1901, 24, 7-8); Montdidier/Amiens (39, 34); Troyes (112, 73); Saint-Pol (124, 26); Pontoise (137, 11) i Vernon (159, 10).

²⁹¹ DROSSBACH 2005, 137. La regla dels cavallers de l'ordre de Jerusalem també fou aplicada en l'hospital-fortalesa de Sant Jordi d'Alfama, fundat a inicis del segle XIII en el desert d'Alfama, dins del bisbat de Tortosa, pel cavaller Joan d'Almenara i el clergue Martí Vidal gràcies a la concessió que van rebre de Pere el Catòlic el 24 de setembre de 1201 (FORT I COGUL 1971, 21-28).

²⁹² LE GRAND 1901, 11.

²⁹³ DROSSBACH 2005, 373.

²⁹⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 29v.

hospital que tingué la ciutat de Barcelona mostra algunes divergències puntuals, fruit, segurament, del fenomen que anomenà HENDERSON com la “medicalització de la caritat.”²⁹⁵

L'ordenament de la vida del personal que vivia de manera permanent en l'hospital és una primera mostra d'aquest fet. Concretament, les ordinacions de 1416 prescrivien que el president,²⁹⁶ el prior junt amb el rector i els quatre preveres,²⁹⁷ l'infermer,²⁹⁸ l'escrivà de ració,²⁹⁹ el panicer junt amb el museu i el boteller,³⁰⁰ el cuiner,³⁰¹ els metges i barbers,³⁰² l'obrer³⁰³ i el porter³⁰⁴ haurien de fer residència contínua en l'hospital, a fi de garantir un bon servei i preservar la salut d'aquells que hi eren acollits. Tot i això, les seves rutines diàries no estigueren marcades per l'ofici religiós, a diferència de com s'havia articulat anteriorment l'assistència hospitalària. En el reglament de l'hospital d'Aubrac de 1160 s'instava als membres laics de la institució a pregar tretze vegades el parenostre pel matí, assimilant-los a una comunitat monàstica i les seves obligacions amb el res de l'Ofici Diví.³⁰⁵ En les ordinacions de l'hospital de Santa Maria della Scalla, a Siena, l'any 1305 s'ordenà que qualsevol que hi dormís s'hauria de llevar cada matí amb el so de la campana de l'oratori, on hi hauria d'acudir per escoltar la primera missa del dia. Si algú contravenia aquesta ordinació, en aquell dia el seu règim alimentari quedaria reduït a pa i aigua.³⁰⁶ Altres reglamentacions, vinculades a la convivència monàstica i inspirades en la regla de sant Agustí, foren recollides per aquells estatuts, com és el cas del *Liber Regulae* de l'hospital del Santo Spirito, a Roma, on el respecte del silenci a l'hora de menjar fou una premissa per la comunitat sencera.³⁰⁷ Parafrasejant BRODMAN, l'organització dels treballadors de l'hospital en base a un reglament eclesiàstic contribuïa, en primer lloc, a regular la vida de la comunitat i mantenia una continuació amb la tradició monàstica; en segon lloc, aparentment, ajudaria a evitar qualsevol mena de frau o abús per part dels hospitalers; en tercer i darrer lloc, contribuiria als seus administradors rebre una recompensa espiritual per la seva generositat.³⁰⁸

²⁹⁵ HENDERSON 2006, 26.

²⁹⁶ AHSCSP, *Llibre d'Ordinacions de l'Hospital*, f. 3v.

²⁹⁷ Si bé no s'especifica, aquests havien de visitar els pacients de l'hospital fins a cinc vegades. AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 4r-5r.

²⁹⁸ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 5v.

²⁹⁹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 15r.

³⁰⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 15r.

³⁰¹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 16v.

³⁰² AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 17r-17v.

³⁰³ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 20r.

³⁰⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 23r.

³⁰⁵ LE GRAND 1901, 18-19. ap. BRODMAN 2009, 237.

³⁰⁶ PELLEGRINI 2006, 90.

³⁰⁷ DROSSBACH 2005, 380.

³⁰⁸ BRODMAN 2009, 223.

Així doncs, el canvi de model en l'ordenament estructural de l'hospital respongué, per una banda, a l'estreta relació que hi havia entre les institucions públiques i l'hospital i, per altra banda, al reforçament de la pràctica mèdica d'una manera professional.

Una segona evidència d'aquest procés de medicalització es concreta en el moment que un pobre o malalt ingressava en l'hospital. Era aleshores que, pràcticament, l'assistència espiritual i la mèdica quedaven fusionades i materialitzades en fet i esdevenien, gairebé, un ritus litúrgic. La rebuda era oficiada per l'infermer de l'hospital, el qual, seguint la tradició del *mandatum* monàstic,³⁰⁹ el primer que feia era rentar-los-hi els peus.³¹⁰ Seguidament al dit rentament de peus, seguint un ordre invers al definit per la *Regla de sant Agustí*, se li donaria un llit al malalt perquè pogués reposar i, posteriorment, s'hauria de confessar amb el rector de la capella de l'hospital.³¹¹ El caràcter simbòlic d'aquesta acollida és més que evident però la seva pràctica pot ser, fins i tot, qüestionable. De fet, ja a inicis del segle XII, Pere el Venerable defensava que els monjos benedictins de Cluny haguessin abandonat aquesta costum, considerant que, si l'abat hagués de rentar els peus de tots els convidats, es dedicarien més hores al rentament de peus que no pas a la celebració dels oficis litúrgics.³¹²

L'element més remarcable és que aquesta entrada en l'hospital fos comandada per l'infermer de l'hospital i no pel prior, que era el càrrec que havia de vetllar per l'assistència espiritual dels malalts. L'infermer prengué doncs possessió del deure que tenia l'abat monàstic, juntament amb la seva comunitat, de rebre qualsevol persona que arribés al monestir, amb el rentament de mans i peus, seguint l'exemple de Jesús amb els seus deixebles en el l'últim sopar.

En tercer i darrer lloc, una bona mostra d'aquest procés de medicalització fou la potestat que tenia l'infermer de l'hospital sobre els baciners de l'hospital. Certament, una persona titulada en medicina tenia autoritat sobre aquells que, sota un emparament cristià, recorrien la ciutat en busca d'acabtes per les diferents cases i esglésies. Convé recordar la disposició del rei Martí de l'any 1405 que atorgava als administradors i al prior de l'hospital el dret de nomenar baciners; alhora, en les mateixes ordinations de 1416 es demanava que el prior fos diligent en aquesta qüestió i animés "los pobles que vull haver lo dit hospital en lurs almoynes [...] a fi que les sanctes obres que-s fan en lo dit hospital augmenten e en res no diminuesquen."³¹³

L'infermer era la clau de volta de l'edifici assistencial. En les ordinations de 1416 s'establí que cada dia, de manera rutinària, hauria de visitar els seus pacients dues vegades al matí, dues

³⁰⁹ "Aquam in manibus Abbas hospitibus det; pedes hospitibus omnibus tam Abbas quam cuncta congregatio lavet" *The Rule of St Benedict*, BLAIR (ed.) (1947), LIII, 134.

³¹⁰ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 5v.

³¹¹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 5v.

³¹² KERR 207, 105.

³¹³ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 4v-5r.

vegades després de dinar, un cop abans de mitjanit i un altre després de mitjanit. Era el seu deure controlar que aquests estiguessin nets, ben alimentats i que rebien les medicines pertinents. Per aquest motiu tenia a les seves ordres tot un seguit de servidors que acompanyarien els pobres i malalts en l'hospital i els hi donarien els tractes necessaris que, prèviament, havien estat manats per l'infermer.³¹⁴

L'atenció mèdica es completava amb l'activitat dels diversos barbers i metges que treballaven en la institució. Si bé els primers havien de ser experts en l'art de la cirurgia, els segons eren els encarregats, juntament amb l'infermer de la casa, de manar quines medicines haurien de prendre els seus pacients. Prèviament, els metges i barbers haurien de visitar els malalts cada dia per tal de tenir “col·loquis e col·lacions sobre los accidents perquè los dits pobres són detenguts.”³¹⁵ Potser és massa optimista considerar aquest intercanvi d'impressions entre el malalt i els oficials encarregats de la seva salut com un primer diagnòstic *stricto sensu*, però no deixa de ser rellevant el fet que en les primeres ordinacions de l'hospital s'ordeni contemplar la versió d'aquells que arribaven a l'hospital per tal de poder-li oferir una atenció adequada. Realment, el bon servei als malalts fou una obligació de primer ordre. Possiblement, el fet més rellevant és que en l'infermer requeia la responsabilitat de curar els seus pacients. Tant és així que aquests no podien marxar de l'hospital sense la seva autorització, la qual hauria de prescriure en el moment que aquells estiguessin completament recuperats. Tan sols podrien marxar si ho demanaven expressament, però, aleshores, no rebrien cap més ajuda per part de l'hospital:

“Ne lo dit emfermer permeta que algun pobre malalt d'aquells qui seran en lo dit hospital hisque del dit hospital tro que del mal que haurà sia perfectament curat per çò com se segueix sovint que, com se'n van incurats per lur mala cura, recauen, e en après se'n tornen en l'espital [...]. Però si algú dels dits pacients serà molt voluntari a son dan e no volrà aturar per haver curació perfecta, lavors sia licenciat de anar-se'n, faent-li lo dit emfermer una tal cominació que per avant no esper del dit hospital socors algú.”³¹⁶

Malgrat les distàncies temporals, en un memorial anònim d'inicis del segle XVI s'exposaren tot un seguit de queixes relacionades amb la mala praxis d'alguns oficials de l'hospital. Entre aquestes n'hi ha una que explica com un barber no és prou hàbil per a desenvolupar el seu càrrec, ja que aquells que arriben a l'hospital “per poca nafra de cap, tots moren, y ans el no estigués en l'espital, per grans colpts que tinguesen de cap, no n-i moria ningú.” Tanmateix, sembla que el dit barber era nebot del prior de l'hospital i ell “a pesar dels sants doctors y barbés [...] lo y fa estar per

³¹⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 7v. SÁNCHEZ (2014, 208-209) recull el nom i el salari de tots aquells servidors que van treballar per la cura dels malalts de l'hospital durant l'any 1430-1431.

³¹⁵ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 17r-17v.

³¹⁶ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 6v-7r.

ser son nebot.”³¹⁷ Més endavant, el memorial també es queixa que “en lo servei dels malalts hi ha molt mal orde que quant ya (*sic*) alguns flachs que no poden menjar, no s-i té compte ningú en fer-los menjar” i, per aquest motiu, “se’n moren molts; del què és gran càrech de consiència.”³¹⁸

L'alimentació fou un altre dels pilars bàsics del nou hospital de la ciutat.³¹⁹ Tal i com mostra l'estudi de SÁNCHEZ (2014: 194), en l'annualitat de 1430-1431, les despeses pel proveïment d'aliments en l'hospital ascendiren fins als 63.843 sous, una quantitat gens menyspreable que representava quasi bé el 70% de les despeses de l'hospital en aquell any. Certament, el menjar és aliment i medicina alhora.³²⁰ Una alimentació sana i equilibrada condiciona l'estat de salut de l'individu. Per aquest motiu l'infermer havia de visitar cada vespre al cuiner de l'hospital per encarregar-li aquells àpats que serien els més adients per als malalts que es trobaven en l'hospital. Així doncs, l'obra de misericòrdia d'alimentar aquells que tenien fam i que tant havia estat abanderada pels antics hospitals quedava superada pels atributs mèdics que tenia un bon regiment alimentari. L'encaix amb la teoria galènica és evident. La tasca de l'equip facultatiu consistia, sobretot, en garantir el confort i la salut dels pacients a través d'una dieta adequada a les seves necessitats, alhora que complementada amb aquelles medicines pertinents per a una ràpida recuperació.³²¹

³¹⁷ BC AH, *Documentació judicial*, 3701, s/f.

³¹⁸ BC AH, *Documentació judicial*, 3701, s/f.

³¹⁹ BENASSAR-GOY 1975, 409-410.

³²⁰ CRUZ 1997, 11.

³²¹ PARK 1991, 37. Sobre el desenvolupament del galenisme durant la baixa Edat Mitjana i la seva influència en la medicina professional v. GARCÍA BALLESTER 2001, 41-267.

3.2.5 L'exportació del model de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona

“No hospital that I have seen upon the continent is so well administered as the general hospital of this city”³²²

Nascut el 4 d'abril de 1739 a Londres, Joseph TOWNSEND fou un ardent crític i reformador social que va ser considerat per historiadors de la ciència política de finals del segle XIX com un dels precursors de les teories malthusianes. Aquest estigué completament en contra d'algunes lleis que regulaven la pobresa per la seva ineficàcia, car considerava que aquestes comportaven greus abusos que afectaven directament a aquells que sí necessitaven assistència.³²³ En aquest sentit, TOWNSEND fou ferm partidari de l'abolició de totes les ajudes que rebien aquells que podien subsistir per si mateixos, els quals considerava que només haurien de ser ajudats si entraven a formar part dins d'una *workhouse*. Tanmateix, val a dir que, conscient de la malaltia com una de les principals causes que generaven la pobresa, ell mateix s'encarregà en la seva parròquia de Pewsey, dins del comtat de Wiltshire, d'oferir tractament mèdic gratuït a totes aquelles persones pobres que ho requerissin.³²⁴

Després de patir un seguit de malalties, Joseph TOWNSEND decidí embarcar-se en un viatge a Espanya, en el qual volia acabar de copsar plenament els problemes que realment patia la població i com aquests podien ser solucionats. I així va ser. Gràcies a la visita que va fer entre els anys 1786

³²² TOWNSEND 1795, 132.

³²³ Les seves observacions sobre la pobresa i el pauperisme quedaren recollides en l'obra titulada *A Dissertation of the Poor Laws* (1786).

³²⁴ MORRIS, A. D. 1968, 471-472.

i 1787, anticipant-se a les teories de MALTHUS, confirmà la seva idea amb la qual defensava que el nombre de ciutadans estava estrictament vinculat a la quantitat de recursos disponibles. Davant d'aquesta situació, decidí elaborar un pla de prevenció del pauperisme que partia de la base d'un esquema d'assegurança social. Ell es quedà impressionat en veure com a partir de les activitats que s'havien dut a terme en algunes *Friendly Societies* la taxa de pobres s'havia reduït considerablement. Mitjançant una subscripció setmanal simbòlica, aquestes societats oferien tractament mèdic i pagaven les despeses de l'enterrament. Seguint aquesta idea, proposà aplicar aquest model a totes les parròquies per tal de reduir el problema del pauperisme.³²⁵

Deixant una mica de banda la seva biografia, el que realment interessa arribats en aquest punt del treball és l'apreciació que va fer el mateix Joseph TOWNSEND durant la seva estada a Barcelona i que encapçala el present capítol. Salvant les distàncies temporals, és rellevant que algú preocupat pel fenomen de la pobresa considerés l'hospital de la Santa Creu de Barcelona com un dels millors administrats de tot el continent.³²⁶ Certament, la seva consideració vers la principal institució assistencial de la ciutat enllaça directament amb la difusió del model gestor del nou hospital barceloní durant bona part del segle XV.

Tot i ser un estudi encara embrionari, les poques evidències existents apunten com l'hospital de la Santa Creu de Barcelona fou un dels principals referents a tenir en compte en el moment que moltes ciutats intentaven resoldre la seva inestabilitat social, mitjançant la unificació de la seva xarxa assistencial. Possiblement, aquest interès estigué relacionat pel plantejament que oferia l'hospital barceloní: un model nou, racional i extremadament preocupat per la gestió dels recursos de la institució, car aquesta era la única manera de perpetuar la seva existència i assegurar la seva finalitat primera, l'assistència al pobre i al malalt. Segurament, el cas més primerenc és el de l'hospital de Palerm des d'on, l'any 1431, poc després de la seva fundació, es van requerir els reglaments dels hospitals de Barcelona, Nàpols, Gaeta, Rodes, Florència i Siena:

“Item ki la universitati digia mandari oy scriviri a Barsalona, Neapoli in Gayta, Florenza, Sena, Rodu et altri famusi chitati, undi sianu simili famusi et caritativi hospitali et duviti ortari et haviri la particularitati di loru boni modi et ordinacioni di li loru hospitali aczochi di tucti loru boni ordinacioni et modi sindi pocza agregari unu optimu modu et ordini alu dictu novu hospitali circa la su gubernacioni et regimentu et si mancassi alcuna cosa fussi iuntu omni meglu modu et ordini hi si pocza trovati ad conservacioni di lu dictu novu hospitali.”³²⁷

³²⁵ MORRIS, A. D. 1968, 474.

³²⁶ TOWNSEND 1795, 132.

³²⁷ PICCINI 2013, 12.

Uns anys més tard, la fama de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona seguí navegant pel Mediterrani i fou el motiu d'interès per part dels membres del Gran i General Consell de Mallorca a finals de la dècada de 1450. Altra vegada s'observa com la necessitat d'oferir un servei assistencial òptim fou l'incentiu que va impulsar les autoritats mallorquines a dur a terme un procés d'unificació. Durant el període precedent a la fundació de l'hospital general de Mallorca, l'assistència i l'acollida dels grups més marginats estigué en mans de petits centres gens organitzats a nivell administratiu i sanitari, els quals es limitaven a atendre els pobres i malalts que hi arribaven mitjançant un servei mínim i, a vegades, insuficients. Per aquest motiu va ser considerat que

“serie cose sancta e molt útil si los dits hospitals eran units e de aquells tots fos fet un bon hospital e que aquell fos bé administrat [...] puscam fer unió e construyr hun (*sic*) notable hospital així com a Barchinona e en altres parts se fa.”³²⁸

Així doncs, mitjançant un reial privilegi, el 29 de maig de 1456 Alfons el Magnànim atorgà plens poders per a erigir el nou hospital general. Arran d'aquest privilegi i la butlla emesa pel papa Calixte III el 3 de juny de 1458, es va procedir a la unió dels cinc hospitals de la ciutat: l'hospital de Sant Andreu, ubicat a la plaça de la Cort, l'hospital de Nostra Senyora de Gràcia, l'hospital de Santa Catalina i l'hospital de Sant Llàtzer.³²⁹ Val a dir, però, que lamentablement no es coneixen unes ordenacions del moment que va ser fundat l'hospital per poder comparar-les amb les que s'inclouen en el *Llibre d'ordinacions de l'hospital* de la Santa Creu, sinó que, únicament, han sortit a la llum les que van ser redactades l'any 1514. En aquestes, però, s'observa com altra vegada el motiu de redacció fou el mateix que impulsà les de l'hospital barceloní: la necessitat de posar ordre i correcció en l'estructura interna de la institució, ja que la mala praxis d'alguns dels seus treballadors comportava greus perjudicis als pobres i malalts que hi eren acollits.³³⁰

El cas més conegut i més ben documentat segurament sigui el de l'hospital general de València. Entorn l'any 1482, s'observà com la xarxa hospitalària de València es trobava en una situació complicada.³³¹ La incapacitat dels petits centres de respondre efectivament a la tasca per la qual havien estat constituïts reclamava, de manera imperiosa, una resposta política que passava estrictament per una renovació de les infraestructures assistencials de la ciutat.³³² Així, reunit el

³²⁸ ARM, AH, 679, 48. ap. BORDOY-CRUZ 2002, 117-118.

³²⁹ RIERA 1989, 495-496.

³³⁰ “Magnífichs y honorables consellers la causa per que sou así convocats és per que so informat de personas dignes de fe com lo spital general del present regne va mal y leva mal orde per mals regidors en gran detriment dels pobres malalts de aquell...” ARM, *Actes del Gran i General Consell*, núm. 22, f. 31r. ap. RIERA 1989, 496.

³³¹ RUBIO VELA (1998, II, 92-93) recull en l'*Epistolari de la València medieval* com l'any 1456, “tots los altres spitals de la dita ciutat, per sterilitats e males anyades, se troben huy en gran disminució de rebuda e carregats de molta major despesa que solien.”

³³² RUBIO VELA 2009, 143.

Consell de València el 24 d'abril de 1482, es decidí nomenar una comissió formada pel cavaller Lluís Mascó, pel ciutadà Berenguer Martí de Torres, pel racional Bernat Català, pel mestre en teologia Joan Corella i pels advocats Jaume Gracia i Miquel Dalmau. Aquesta comissió s'encarregaria de comunicar i controlar tot el procés constructiu del nou hospital de la ciutat.³³³ En aquesta mateixa deliberació, ja s'encomanà la necessitat de recopilar informació necessària pel nou hospital. Concretament, es requerien

“primerament exemples e trellats de regles, capítols e ordinacions de altres spitals generals, per forma que ymittant e inseguint les ordinacions de aquells e ajustant-hi més avant lo que porrà ésser bo e útil al govern e regiment del dit spital.”³³⁴

Un any més tard d'aquella primera reunió, el 22 de febrer de 1483 els jurats de València enviaren una carta al doctor en dret Jaume Destorrent notificant-li que Jaume Liminyana, notari,³³⁵ aniria a Barcelona per resoldre alguns negocis. La seva visita, però, també tenia com a objectiu aconseguir les ordinacions de la Taula de la ciutat i les ordinacions de l'hospital de la Santa Creu, car volien “ordenar en aquesta ciutat [València] una taula general e axí mateix tots los spitals agregar e fer hun spital general”³³⁶ seguint el model de Barcelona, ja que “aquexa ciutat té les coses molt bé ordenades.”³³⁷ El 17 d'abril d'aquell mateix any foren enviades tres cartes a Barcelona: una als consellers de la ciutat, una altra a Jaume Destorrent i una altra a Jaume Liminyana, que ja havia arribat, recordant la petició feta uns mesos abans on es sol·licitaven les ordinacions de la Taula i les de l'hospital. La insistència mostra la ferma voluntat dels jurats de València de conèixer l'organització d'aquelles dues institucions públiques insígnies de Barcelona³³⁸ i la seva convicció en l'èxit d'aquella unificació de l'any 1401.³³⁹ Finalment, la documentació sol·licitada arribà a mans dels jurats de València ja que, actualment, a l'Arxiu de la Diputació Provincial de València s'hi troba una caixa on es conserva un quadernet que conté informació diversa: una còpia dels capítols de la confraria de la Santa Creu atorgats pel rei Martí I el 27 de setembre de 1405, un privilegi atorgat per la reina Maria en favor de la protecció dels infants i dels malalts de l'hospital, una còpia de l'escriptura de la fundació de l'hospital de la Santa Creu i les ordinacions del mateix hospital

³³³ AMV, *Manuels de Consell*, A-42, ff. 246r-247v. ap. GALLENT 2016, 115-116, doc. 18.

³³⁴ AMV, *Manuels de Consell*, A-42, ff. 246r-247v. ap. GALLENT 2016, 115-116, doc. 18.

³³⁵ GALLENT (2016, 120, doc. 22) identifica, erròniament, Jaume Liminyana com un notari de Barcelona, enlloc de un notari “en Barchinona.”

³³⁶ GALLENT 2016, 118, doc. 20.

³³⁷ AMV, *Lletres Missives*, g³-30, ff. 139v-140r. ap. GALLENT 2016, 117-118, doc. 19.

³³⁸ GALLENT (2016, 117-120, docs. 19-22) considera que els jurats de València reclamaven les ordinacions de la taula de l'hospital de Barcelona en les seves missives als consellers de la dita ciutat. Crec, però, que això és una lectura errònia dels diversos documents i que, segurament, el què sol·licitaven els jurats valencians eren les ordinacions de la Taula de Canvi i les ordinacions de l'hospital de la Santa Creu. De fet, en una d'aquestes missives deixaren clar que, a imatge de Barcelona, el seu objectiu era la creació d'una Taula general i, alhora, unificar els hospitals de la ciutat en un de sol.

³³⁹ RUBIO VELA 2009, 144.

referents a l'elecció dels administradors, les tasques d'alguns dels seus oficials i els juraments i les penes a les quals aquells treballadors estaven sotmesos.³⁴⁰

RUBIO VELA recull com, tres anys més tard de l'intent projectat l'any 1482, el Consell de València ordenava als seus ambaixadors transmetre al rei la penosa situació en la que es trobava la xarxa hospitalària de la ciutat i, alhora, es tornava a recomanar seguir el model barceloní, doncs així, no només es concentraria l'assistència en un hospital, sinó que s'afavoriria la percepció de les deixes testamentàries que, anteriorment, quedaven repartides entre els diversos hospitals de la ciutat.³⁴¹

Tot i això, com a conseqüència dels problemes econòmics que patia la ciutat, el nou projecte es va endarrerir durant trenta anys. De fet, un dels factors que s'assenyalen com a decisius i que va impedir la seva fabrica del nou hospital fou l'interès d'alguns hospitals de la ciutat de no perdre la seva autonomia econòmica.³⁴² Concretament, CONEJO assenyala com la creació dels hospitals generals fou la fi d'un llarg període de negociació que havia superat les lluites d'interessos entre els poders civils i eclesiàstics, la dificultat d'obtenir recursos per a la creació d'aquestes institucions i la negativa dels administradors dels antics hospitals que no volien participar en aquelles fusions per por de perdre els privilegis que havien aconseguit.³⁴³ Així doncs, no va ser fins l'any 1512 que, una vegada resolts alguns dels problemes econòmics que patia la ciutat, es va iniciar, definitivament, la construcció de l'hospital de general de València.³⁴⁴

En darrer lloc, possiblement el cas menys estudiat és el de l'hospital general de Nostra Senyora de Gràcia, a Saragossa.³⁴⁵ Igual que en el cas barceloní, sembla que aquest també fou el resultat de l'acord entre les autoritats civils i les eclesiàstiques i de la intervenció de la monarquia. Aleshores fou Alfons el Magnànim qui, l'any 1425, ratificà les ordinacions redactades per la nova

³⁴⁰ ADPV, *sig.* IV-4.2, caixa 1 – lligall 1. ap. GALLENT 2014, 47-48.

³⁴¹ "Item, diran a la dita magestat com en aquesta ciutat hi ha molts spitals, alguns en administració de la ciutat e altres que ls tenen los hereus dels intituidors de aquells, e seria sacnta e bona cosa que, seguint l'orde e manera que ha servat la ciutat de Barcelona, reduhir aquells a hun sol spital, que fos regit e governat per aquelles persones, orde e manera que és regit lo spital de la dita ciutat de Barcelona, e seria obra molt meritòria per quant, en la manera que huy stan, los pobres no són recollits, suffragats ne ajudats en la manera que serien. E huy les rendes dels dits spitals no basten al què seria mester; axí, los pobres de Christ han mal recapte. E si eren tots los spitals reduhits a hu, ab menys despesa se sostendria que ara cascú de aquells fa; e, encara, de present nengú no y fa leixes en augment de les rendes de aquells; e com fos reduhit a hu, tant seria lo benefici que tothom ocularment veuria, que caritativament s'i faria que tothom, huns en vida, altres en mort, hi darien e leixarien grans almoynes e caritats que la renda de tal spital se augmentaria, que seria gran benefici e caritat dels pobres mendicants que, per defalliment de tal reffugi, van per mal cap deseparats, axí en sanitat com en malalties." AMV, *Lletres Missives*, g³-31, ff. 25v-26r. ap. RUBIO VELA 2009, 145.

³⁴² GALLENT 1982, 71-72.

³⁴³ CONEJO 2014, 426.

³⁴⁴ GALLENT 1982, 73.

³⁴⁵ ANDRÉS ARRIBAS (1991, 7) fa un breu esment a les semblances entre les ordinacions de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona i les de l'hospital de Nostra Senyora de Gràcia de Saragossa.

institució assistencial de la ciutat.³⁴⁶ Entre la redacció de les ordinacions de 1416 i la creació del nou hospital de Saragossa solament passaren nou anys, fet que podria indicar que, probablement, el model que es va seguir en aquest nou hospital fos el mateix que es va aplicar en l'hospital de la Santa Creu. Malauradament, però, no resta cap evidència d'aquell primer reglament, segurament, per culpa de la destrucció del seu arxiu.³⁴⁷ La única al·lusió que queda d'aquelles primeres ordinacions es troba en les que foren redactades l'any 1508 per ordre del virrei Alfons d'Aragó, on s'indica que

“el privilegio, ordinación, institución e poder por el serenissimo el sennor rey don Alfonso, de gloriosa memoria dados a los procuradores e administradores del dicho hospital de Sancta Maria de Gracia e regimiento de aquel más largamente se contiene. Que dado fue en la ciudad de Çaragoça, a cinco dias del mes de mayo del anyo de la Natividadt de Nuestro Sennor Ihesu Christo mil quatrocientos vinticinco.”³⁴⁸

No fou fins l'any 1496 que el rei Ferran, el Catòlic, encomanà redactar unes noves ordinacions per l'hospital. Tot i això, sembla que aquestes no acabaven de resoldre els problemes de govern de l'hospital,³⁴⁹ fet que provocà la redacció d'un es noues ordinacions l'any 1508.

Ja entrat el segle XVI l'hospital de Nostra Senyora de Gràcia decidí, per les seves necessitats governamentals, elaborar unes noves ordinacions.³⁵⁰ L'estabilitat estructural i el control de la seva gestió econòmica foren, molt probablement, els motius pel qual el nou reglament copià, quasi bé en la seva totalitat, les ordinacions de 1416 de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona. Així, en el nou reglament es definí, seguint el model barceloní, que el govern de l'hospital estaria en mans de

“quatro personas notables e de virtuosa vida e conversación honesta, a saber es, dos canonigos de la Seu e dos ciudadanos elegideros e nombrados por el rey mi sennor o por nos, como su lugarteniente general.”³⁵¹

El sistema electiu bianual fou el mateix que havia estat establert en l'hospital de la Santa Creu de Barcelona i l'única diferència, com clarament s'observa, va ser que l'elecció dels dos administradors ciutadans seria fet pel monarca –o pel seu lloctinent en l'absència d'aquest– i no

³⁴⁶ ANDRÉS ARRIBAS 1991, 2.

³⁴⁷ ANDRÉS ARRIBAS 1991, 3.

³⁴⁸ ADPZ, *Hospital de Nuestra Señora de Gracia*, sig. 2.217, f. 1v. ap. MONTERDE 2008, 506.

³⁴⁹ Sota la signatura AMZ, *Manuscritos*, núm. 52. es conserven els “Estatutos del Hospital confirmados por el rey don Fernando” ap. MONTERDE 2008, 506. Tot i que aquests no han estat consultats per l'elaboració del present treball, l'anàlisi d'aquests i la comparació amb els que van ser redactats l'any 1508 segurament explicaria el motiu de la seva inadequació pel govern de l'hospital.

³⁵⁰ No hi ha un acord tàcit respecte la datació d'aquestes. Una referència en un manuscrit conservat a l'Arxiu Municipal de Saragossa indicaria que aquestes van ser donades a l'hospital el 29 de desembre de 1508 (MONTERDE 2008, 507).

³⁵¹ ADPZ, *Hospital de Nuestra Señora de Gracia*, sig. 2.217, f. 1v. ap. MONTERDE 2008, 509.

pas per les institucions municipals.³⁵² L'interès del nou hospital de Saragossa, però, no es focalitzà únicament en el govern de la institució sinó que, sobretot, volia importar el model de gestió econòmica i d'assistència mèdica que es va definir en les ordinacions de 1416. Per tal d'avaluar algunes de les característiques esmentades, tot i que parcial, pot ser il·lustrativa la comparació següent:

Ordinacions de 1416 de l'hospital de la Santa Creu
de Barcelona

Reebedor e distribuïdor general de les monedes
“És a saber I libre de forma major, qui s'appell Libre comú on, per memòria, tinga compte a comprador e faça notaments, axí dels préstechs que seran fets al dit hospital com de les coses que seran fiades al dit comprador a dita del dit reebedor com encara dels acorriments que necessàriament haurà a fer dins l'any [...].

Ítem altre libre de forma menor, qui s'appell Libre ordinari, on continuu les reebudes e les dates ab lo qual puxe e dege retre son compte a aquell lo qual [...] li serà diputat a oyr [...] los dits seus comptes.

Ítem altre libre de dos mans de paper de forma menor, quis'appell e sia intitulat Cèdula del comprador, de l'obrer, de l'especier e d'acorriments fets per pagar dides, en lo qual aquells que hauran càrrech d'administrar los dits officis scriuen de lur mà, ço és, cascú en son títol e les quantitats que reebrà del damunt dit reebedor, a ops e per necessitat d'aquell offici [...].

Ítem altre libre, qui s'appell Vademecum, on lo dit reebedor scrive superficialment les reebudes e dates que farà [...].

Ítem altre libre, qui s'appell Manual, en lo qual lo dit reebedor faça mencionar largament tots los vincles posats en los testaments al dit hospital,^{13v}

Ordinacions de 1508 de l'hospital de Nostra
Senyora de Gràcia de Saragossa

Receptor e procurador general

“És a saber un libro de forma mayor que se diga Libro común en dónde, por memoria, tenga conto al comprador y faga notamentos assí de los dineros prestados al dicho hospital como de las cosas que serán fiadas al comprador adita del dicho receptor general como encara de los acorrimientos que necessariamente havia de fazer antes de complir el anyo [...].

Item otro libro que sea de forma mayor que se llame Libro ordinario, donde continúe y asiente las recetas y las datas con el qual pueda dar su cuenta al racional e hoydor de cuentas.

Item otro libro de dos manos de paper de forma menor, que se diga de Cédulas del comprador, del obrero, del especiero, de acorrimientos e pagas de nodriças, en el qual libro, cada uno en su título, aquellos que tienen cargo de ministrar los dichos officios scriba de su mano las quantidades que recibirán del dicho receptor general para lo que cumple a necesidad del dicho tal officio [...].

Item otro libro que se nombre Vademacum dónde el dicho receptor general, antes de recibir, scriba todo aquello que recibirá [...].

Item otro libro que se intitule Manual, en el qual el dicho receptor general faga mención largamente de todos los ||³ vinclos de los testamentos al dicho

³⁵² ADPZ, *Hospital de Nuestra Señora de Gracia*, sig. 2.217, f. 1v. ap. MONTERDE 2008, 509.

insertant en aquell los inventaris dels béns de les heretats al dit hospital [...]. Lo dit reebedor [...] sia tengut de discórrer e encercar cascun més una vegada tots los notaris de la ciutat, perço que [...] se puxa certifficar si [...] se hauran ordonats testaments ab vincles o lexes fetes al dit hospital.”

||^{3v} President

“Ítem provehiren e ordenaren que per los dits honorables administradors sia elegida una persona notabla, virtuosa e de bones costumes en president del dit hospital, lo qual stiga e faça contínua residència de nit e de dia en aquell. E lo dit president haia càrrech de veure en e sobre tots los officials de la casa e de fer observar a aquells *ad unquem* les presents ordinacions, ço és a cascun en e per la manera deiús especifficada: donant ell a cascun official translat de ço que a l’offici d’aquell serà pertanyent. Perço que mijançant aquell mils e pus fàcilment ab degut orde cascun official, en particular, e lo dit hospital, en general, sia regit e governat [...].”

||^{4r} Prior

“Ordenaren més avant e statuhiren que en lo dit hospital haia I prior qui sia prevere, devot e de conversació honesta [...] E lo ||^{4v} dit prior tenga tots los ornaments, forniments e joyes de les dites capelles a son càrrech inventariades, però, lo scrivà de ració de la dita casa sia tengut de fer al dit prior notament d’aquelles en son Libre de notaments, segons que és tengut per stil de son offici [...].

Encara més, lo dit prior haia càrrech e sia tengut fer instància al demunt dit scrivà de ració, cascuna setmana una vegada, que li don memorial de tots los infants axí d’aquells qui s’alleten fora casa com dels altres que hauran mesos ab senyor dins la ciutat, a fi que-l dit prior, haut lo dit memorial, cascuna

hospital pertenescientes [...] e el dicho receptor sea tenido discorrer y buscar cada un mes [...] todos los notarios de la ciudad para saber los vinclos, testamentos y cosas sobredichas y lezas pertenescientes al dicho hospital, de los quales haya copias o certificaciones.”

||^{3v} Mayordomo e president general

“Item provehemos que sea elegida una persona virtuosa e de buenas costumbres en mayordomo e president del dicho hospital, el qual haya cargo e poder de mirar e visitar todos los officios y officinas de la casa del dicho hospital e sea sobre todos los oficiales de la casa y faga observar *ad aquellos ad unquem (sic)* las presentes ordinaciones, a saber es, a cada un official según que le pertenesce, dando a cada uno de los dichos e infrascriptos oficiales copia de aquello que por las presentes ordinaciones a su officio tocará servir porque con aquella más fàcilmente y con buen orden cada un official en particular y el dicho hospital en general sea regido y gobernado [...].”

||^{4v} Capítulo de prior

“Item statuymos que en el dicho hospital haya un presbítero de vida y de conversación honesta que se diga prior [...] ||^{5r} el qual dicho prior tenga los ornamentos, joyas e otras cosas qualesquiere pertenecientes a la dicha yglesia y capillas de aquella a su cargo, inventariadas por el scribano de ración de la dicha casa, el qual sea tenido fazer notamiento de dichos ornamentos y joyas al dicho prior en el Libro de notamientos, segund es tenido el dicho scribano por stillo de su officio fazer [...].

Item que el dicho prior tenga cargo e sea tenido fazer instancia al scribano de ración de la dicha casa cada semana una vegada, que le de memorial de todos los ninyos que estan dados a nodriças, dentro de casa y de fuera de casa, a fin que havido el dicho memorial, el dicho prior cada semana o a lo menos

setmana aquella dita vegada don càrrech en aquell o aquells servidors o domèstichs del dit hospital que ben vist li serà que discoreguen e reconeguen tots los dits infants si hauran recapte ab degut compliment en tots lurs necessaris, e si seran bé tractats e que·n façen relació al dit prior.”

||^{5v} Offici de emfermer

“Ítem que·n lo dit hospital, entre les altres persones, sia una bona e ydonea persona qui haia títol d'emfermer [...] lo qual, singularment, haia càrrech e, per son offici, sia tengut de reebre e acollir bé e graciosament los pobres malalts qui vendran en lo dit hospital, endreçants e administrants aquells en la forma següent:

primerament, que·ls lav o·ls faça lavar los peus e ben netejar·los·en e per la manera que·s pertanyerà. Secundàriament, que a cascun ordon son lit bo e net, on puxa reposar e prendre reffecció. [...]

||^{7r} Ne lo dit emfermer permeta que algun pobre malalt d'aquells qui seran en lo dit hospital hisque del dit hospital tro que del mal que haurà sia perfectament curat, perço com se segueix sovint que, com se'n van incurats per lur mala cura, recauen, e en après se'n tornen en l'espital, de que lo dit hospital reporta doble dan. Però si algú dels dits pacients serà molt voluntari a son dan e no volrà aturar per haver curació perfeta, lavors sia licenciat de anar·se'n, faent·li lo dit emfermer una tal cominació que per avant no esper del dit hospital socors algú.”

||^{11r} Offici de scrivà de ració

una vegada en el mes de cargo *ad* algunos servidores y domésticos del dicho hospital que le paresceran que reconozcan todos los dichos ninyos dentro la ciudad si ternan recaudo bueno y cumplido y todas las cosas necesarias y si seran bien tractados, de lo qual tenga relación y sabiduría el dicho prior.”

||^{6r} Enfermero mayor

“Item ordenamos que en el dicho hospital haya de haver una persona ydonea y suficiente que haya *títol* de enfermero general [...] el qual specialmente tenga cargo y sea tenido recibir y recoger bien y graciosamente los pobres enfermos que vendran al dicho hospital en la forma siguyente: primeramente luego que a las enfermerias sera puyado si menester sera que les faga labar e alimpiar los pies e fazerlos poner en el lecho bueno y limpio, que puedan y reposar y tomar refection [...].

Et que el dicho enfermero no permita que algun pobre enfermo de aquellos que habran venido al dicho hospital salga de aquel fasta que de la enfermedad que trahía sea perfectamente curado, porque se vee por speriencia que, quando se van no sanos del todo, recadivan y empues los tornan a echar al dicho hospital, de lo qual repuerta doble danyo, empero si alguno de los dichos enfermos ferá mucho voluntario a su danyo y que no querrá aturar a haver perfecta curacion de su mal, entonces si el licenciado que se va, ya faziendole el dicho enfermero una tal amonestación e cominación, que por adelante no espere socorro alguno, ni que lo acoxgan en el dicho hospital.”

||^{8v} Officio de scrivano de ración

“Ítem statuhiren e ordonaren que una persona discreta, diligent e de bona fama haia en lo dit hospital o casa de Santa Creu offici de scrivà de ració, la qual persona sia elegida e posada en lo dit offici per los dits administradors e haia nom e títol de Scrivà de Ració. E lo dit offici la dita persona tingue, regesque e exercesque segons que-s seguex, ço és: que tinga quatre llibres, en lo I dels quals, qui s’apella Libre de notaments e aquest deu ésser de la forma major, sien scrites e inventariades totes les robes e béns, qui sien axí dins com defora la casa del dit hospital e en poder de qualsevulla persones, notant distinctament a cascun aquelles robes e béns qui en son poder seran.

En altre libre, qui s’appelle Carta de ració e aquest si de forma menor, sien scrits e contenguts tots los officials, dides, infants e altres servidors ||^{11v} del dit hospital e lo dia e quitació o salari al qual seran reebuts e, aximateix, lo dia se’n iran.

En altre libre, qui s’appell Registre e aquest sia de la prop dita forma menor, sien registrats tots los albarans que-l dit scrivà de ració farà, dreçant aquells al reebedor e distribuïdor general de les monedes, drets e béns del dit hospital. [...]

En altre libre, qui s’appell De la messió ordinària e aquest sia de la forma major, lo dit scrivà de ració cascun dia scriva e continuu la messió ordinària e extraordinària que per lo comprador, cotidianament, se farà en lo dit hospital en e per la manera que avant en les presents ordinacions és contengut.”

“Statuymos y ordenamos que sea elegida e puesta una buena e ábil persona experta en cuentas, el qual tenga *títol* de scrivano de ración de la dicha casa e haya de tener los siguientes libros ordenados, el uno se nombra el Libro de notamientos, el qual ha de ser de la forma mayor y en el han de estar scriptas e inventariadas todas las ropas y bienes que sian assí de dentro como de fuera del dicho hospital y en poder de qualesquiere personas, notando y faziendo.

El segundo libro que ha de tener el dicho scrivano de ||^{9r} ración se llama Carta de ración [...] de la forma mayor, en el qual sean scriptos e continuados todos los oficiales, nodricas, ninyos e infantes e otros servidores del dicho spital y el día que entraron y la quitación y salario que se les da y también el dia que se yran e espedirán de la casa.

El libro tercero haya nombre Registro, el qual sea de la forma mayor, cómo el susodicho, en dónde sean registradas todas las receptas que el dicho receptor farà e habrá recebido e cobrado e todos los albaranes que el dicho scribano de ración farà, dreçados y dirigidos al receptor general de los bienes, redditos y emolumentos del dicho hospital [...].

El otro libro se diga Libro de la despesa ordinaria y extraordinaria y este sea de la forma mayor, en el qual el dicho scribano de ración cada día scriva y continue la despesa ordinaria y extraordinaria que por el comprador o despensero se farà cada dia en el spital, en la forma que adelante, en las presentes ordinaciones, es contenido [...].”

Les semblances entre les ordinacions que es van redactar entorn l'any 1508 i les de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona són més que evidents. Pràcticament, són una còpia traduïda de les que es redactaren l'any 1416. Tot i això, aquesta còpia tant tardana genera diversos interrogants sobre com i quan arribaren les ordinacions de Barcelona a Saragossa.

Certament, en el moment que s'expediren les ordinacions de l'hospital de Nostra Senyora de Gràcia de Saragossa tan sols havien passat tres anys des de que foren redactades les darreres ordinacions que s'havien introduït en el *Llibre d'ordinacions de l'hospital* de la Santa Creu de Barcelona, les quals, a més a més, havien incorporat canvis notoris respecte el funcionament intern. Entre aquestes modificacions destacaven, sobretot, la substitució del receptor de les monedes pels procuradors i la fusió del càrrec de president amb el de prior, les quals, *a priori*, serviren per millorar el funcionament intern de la institució. Tot i això, aquestes noves incorporacions no s'inclogueren en el nou reglament de l'hospital de Saragossa a inicis del segle XVI. Les causes d'aquest fet podrien ser dobles.

Un primer cas hipotètic seria que el model importat de Barcelona hauria arribat a Saragossa abans de 1487, moment en què s'incorporarà el segon reglament dins del *Llibre d'ordinacions de l'hospital*. Ara bé, aquesta teoria és contradictòria. Com bé s'ha comentat, l'any 1496, Ferran II manà redactar unes noves ordinacions per a l'hospital de Nostra Senyora de Gràcia i aquestes no van ser del tot satisfactòries. Entenc, així, que si s'haguessin disposat des de bon inici les ordinacions de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona no hagués estat necessari redactar unes segones ordinacions l'any 1508.

La segona teoria –i, potser, la més coherent– és que aquestes no haurien arribat directament de Barcelona, sinó d'alguna altra institució que hauria conservat una còpia d'aquelles primeres ordinacions de l'hospital de la Santa Creu. De fet, són estudiats per GALLENT els intercanvis d'informació entre els hospitals de Saragossa i València en el moment de la construcció de l'hospital general de València l'any 1512.³⁵³

³⁵³ GALLENT (2014, 49-50) explica que en la mateixa caixa conservada en l'Arxiu de la Diputació Provincial de València, mencionada anteriorment i que inclou tota la documentació referent a l'hospital de la Santa Creu de Barcelona, també hi ha una còpia incompleta de la confirmació que feu Alfons el Magnànim el 5 de maig de 1425 de les primeres ordinacions de l'hospital de Nostra Senyora de Saragossa. Tanmateix, es conserva una còpia de les ordinacions que van ser redactades pel virrei Alfons i que imitaven el model barceloní. GALLENT, però, fa una lectura errònia d'aquestes i considera que són les de 1496, redactades per Ferran II, el Catòlic. Concretament, les ordinacions de 1508 diuen que “[Ferrando] mandó fazer ciertas ordinaciones de nuevo regimiento, segund parece por su privilegio real [...] a diziseis del mes de noviembre en el anyo del nascimiento de Nuestro Sennor mil quatrocientos noventa y seys y, como después de experimentado el dicho nuevo regimiento, su real magestad, con grand zelo del servicio de Dios, hoviesse información no era governado assí bien cómo era la intención de su alteza muchas vezes de palabra y en otra manera nos haya encargado que, en nombre suyo, con maduro consejo, sobrello fiziessemos algunas buenas e saludables ordinaciones.” (MONTERDE 2008, 509)

Independentment del lloc d'origen d'aquelles ordinacions, aquesta hipòtesi dona rellevància al fet que, en un moment determinat de mitjans del segle XV, les ordinacions de l'hospital de la Santa Creu van circular pels territoris de la Corona. Així les coses, sembla ser que haurien representat un canvi de paradigma en la gestió hospitalària, útil pel control racional de l'economia que requerien aquells nous centres assistencials.

4. REFLEXIÓ FINAL

Parafrasejant BARRY i JONES, l'estudi de l'estat del benestar des d'una perspectiva històrica no es pot fonamentar en la visió simplista i lineal de considerar el declivi de la caritat assistencial d'arrel cristiana com un favor a l'ascens d'una medicina professional i reglada.³⁵⁴ Certament, per copsar la natura polièdrica d'aquest fenomen és indispensable replantejar la complexitat de les diverses relacions que es van teixir entorn aquelles xarxes assistencials, posant èmfasi no només en els aspectes mèdics innovadors que es van anar incorporant, sinó en factors com el desenvolupament econòmic, el replantejament urbà de les ciutats, les lluites entre autoritats civils i eclesiàstiques i la transmissió de corrents artístiques, entre altres, les quals acabarien configurant uns espais concrets d'assistència en el darrer segle de l'edat mitjana: els hospitals generals. Realment, aquests foren l'embrió del que s'acabaria coneixent ja en el segle XVI com l'hospital modern.

En aquest sentit, he intentat plantejar en l'estudi precedent com l'hospital de la Santa Creu, a través del *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, s'erigí en un primer moment com un model hospitalari de transició, que conservava nombroses atribucions de la tradició hospitalària anterior però que intentava mirar més enllà. La preocupació per un sistema

³⁵⁴ BARRY-JONES 1991, 2.

assistencial funcional passava per una reglamentació específica del seu model gestor, que permetés organitzar i administrar de manera eficient els seus recursos, a fi de garantir la seva funció primera.³⁵⁵ Per fer-ho, des d'un bon primer moment, les autoritats diputades s'encarregaren de cercar altres models a fi de trobar una solució satisfactòria per al nou projecte ciutadà. Emperò, aquesta es va trobar en les ordinacions de la Cort de Pere el Cerimoniós, les quals sembla ser que sí oferiren una resposta a la voluntat de racionalització i d'organització d'aquells administradors que, l'any 1416, decidiren redactar el primer corpus reglamentari de la institució.

Tanmateix, l'eficàcia del servei que oferia l'hospital no només repercutiria de manera directa sobre aquells que el gaudien, sinó, també, seguint els preceptes del franciscanisme, en la salut i el bon regiment de la ciutat. Així doncs, convé remarcar que, encara que el *Llibre d'ordinacions de l'hospital* potser només representà un marc teòric, el seu plantejament mostrava una refinada coherència amb el seu objectiu inicial: racionalitzar el sistema assistencial. De fet, així ho mostra el seu desplegament vers alguns hospitals del món Mediterrani i les bones i gracioses paraules que aquells mateixos l'hi van dedicar.

El *Llibre d'ordinacions de l'hospital* és un excel·lent espill per contemplar els objectius que incentivaren aquell primer moment de reforma hospitalària. Mitjançant el seu estudi, he intentat mostrar com, realment, la gestió documental, l'ordenament estructural de la institució i la pròpia medicalització de l'assistència jugaren un paper fonamental en el desenvolupament de l'hospital de la Santa Creu al llarg del segle XV.

Finalment, un dels altres elements que he intentat posar de relleu en aquest treball és la importància que té la revalorització d'una font i el seu replantejament. Tal i com ha quedat palès, la primera edició de ROCA de l'any 1920 oferia una àmplia visió de la realitat estructural i del funcionament de la institució, però obviava detalls importants del propi manuscrit. Per aquest motiu, seguidament ofereixo una reedició d'aquest *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, completa i anotada, que pretén, per damunt de tot, repensar-se tantes vegades com sigui necessari per esclarir i contribuir a l'ampliació del coneixement vers el funcionament d'aquells hospitals, que foren imatge i refugi de les ciutats en la tardor de l'edat mitjana.

³⁵⁵ PICCINI 2013, 14.

Fundat l'any 1401, l'hospital de la Santa Creu de Barcelona va ser un dels hospitals més importants del món Mediterrani i és dels pocs que ha sobreviscut els embats del temps, convertint-se en un dels centres hospitalaris més representatius del país. Val a dir, però, que el coneixement de les seves dimensions econòmiques, polítiques i territorials encara reposa en la documentació conservada en els arxius catalans, esperant despertar per omplir moltes de les llacunes encara existents en el seu estudi. En aquest sentit, espero que aquest treball sigui l'inici d'un estudi més ampli, que posi l'èmfasi, sobretot, en la dimensió econòmica i patrimonial d'aquella institució que, molt probablement, fou un referent de primer ordre en la configuració del nou model hospitalari en el Mediterrani del Cinc-cents.

5. BIBLIOGRAFIA

ALBINI, G. (1993). *Città e ospedali nella Lombardia medievale*. Bologna: Cooperativa Libreria Universitaria Editrice Bologna.

- (2013). "Ospedali e società urbana: Italia centro-settentrionale, secoli XIII-XVI" dins AMMANNATI, F. (ed.) (2013). *Assistenza e Solidarietà in Europa secc. XIII-XVIII. Atti della "Quarantaquattresima Settimana di Studi" Prato, 22-26, aprile 2012*. Firenze: Firenze University Press. 385-397.

AMMANNATI, F. (ed.) (2013). *Assistenza e Solidarietà in Europa secc. XIII-XVIII. Atti della "Quarantaquattresima Settimana di Studi" Prato, 22-26, aprile 2012*. Florència: Firenze University Press.

ANDREA, D. M. (2007). *Civic Christianity in Renaissance Italy. The Hospital of Treviso, 1400-1530*. Rochester: University of Rochester Press.

ARNALL, M. J. (2002). *El llibre manuscrit*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona.

ASCHERI, M. (1988). "Storia dell'ospedale e/o storia della città" dins *Spedale di Santa Maria della Scala (Atti del Convegno Internazionale di Studi, Siena, 20-22 novembre 1986)*. Siena: Comune di Siena. 65-71.

- AYATS, J. C.; UDINA, F.; ALEMANY, S. (1947). *La "Taula" de Cambio de Barcelona (1401-1474)*. Barcelona: Banco Español de Crédito.
- BANCHI, L. (ed.) (1864). *Statuti volgari de lo spedale di Santa Maria Vergine di Siena scritti l'anno MCCCXV*. Siena: I. Gati Editori.
- BARRY, J.; JONES, C. (eds.) *Medicine and Charity Before the Welfare State*. Londres: Routledge.
- BATLLE, C. (1981-1982). "Els Granollacs, metges de Barcelona (segle XV). De la Cort del rei a la beneficència parroquial" dins RIU, M. (dir.) (1981-1982). *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval*. vol. II. Barcelona: CSIC. 383-414.
- BATLLE, C.; CASAS, M. (1980). "La caritat privada i les institucions benèfiques de Barcelona segle XIII" dins RIU, M. (dir.) (1980). *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval*. vol. I. Barcelona: CSIC. 117-190.
- BENASSAR B.; GOY, J. (1975). "Contribution à l'histoire de la consommation alimentaire du XIVe au XIXe siècle" dins *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations*. 30. vol. II. París: EHESS. 402-430.
- BERTRAN, P. (2013). "La Pia Almoina de Lleida i el recurs al crèdit censal com a font de finançament al voltant de 1400" dins Mutgé, J.; Salicrú, R.; Velna, C. (eds.) *La Corona catalanoaragonesa, l'islam i el món mediterrani: estudis d'història medieval en homenatge a la doctora Maria Teresa Ferrer i Mallol*. Barcelona: CSIC. 87-97.
- BIANCHI, F.; SLON, M. (2006). "Le riforme ospedaliere del quattrocento in Italia e nell'Europa centrale" dins *Ricerche di storia sociale e religiosa*. XXXV. Núm. 69. Roma: Edizione di Storia e letteratura. <<http://www.rmoa.unina.it/155/1/RM-Bianchi-Riforme.pdf>> [URL: 01/08/2017].
- BIRD, J. (2001) "Texts on Hospitals. Translation of Jacques de Vitry, *Historia Occidentalis* 29, and Edition of Jacques de Vitry's Sermons to Hospitallers" dins BILLER, P.; ZIEGLER, J. (eds.) *Religion and Medicine in the Middle Ages*. Woodbridge: York Medieval Press. 109-134.
- BLAIR, H. (ed.) (1947). *The Rule of St Benedict*. Fort Augustus: Abbey Press.

BORDOY, M. J.; CRUZ, E. (2002). "Notes per a l'estudi de l'hospital general de Mallorca (segles XIV-XVI)" dins *Gimbernat*, núm. 37. Barcelona: Universitat de Barcelona. 113-130.

BRIDGEWATER, P. (en premsa). "Els administradors de l'hospital de la Santa Creu de Barcelona en el marc dels conflictes urbans del segle XV"

BRODMAN, J. (1998). *Charity and Welfare. Hospitals and the poor in medieval Catalonia*. Philadelphia: University of Pennsylvania.

- (2009). *Charity and religion in medieval Europe*. Washington: The Catholic University of America Press.

BRUNIQUEL, E. G. (1916) *Ceremonial dels magnífics consellers y regiment de la ciutat de Barcelona*. vol. 5. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

CASTEJÓN, N. (2007). *Aproximació a l'estudi de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. Repertori documental del segle XV*. Barcelona: Fundació Noguera.

CASTILLO, A. (1997). *Escrituras y escribientes. Prácticas de la cultura escrita en una ciudad del renacimiento*. Las Palmas de Gran Canaria: Fundación de Enseñanza Superior a Distancia de las Palmas de Gran Canaria.

- (2002). "Entre la necesidad y el placer. La formación de una nueva sociedad del escrito (ss. XII-XV)" dins CASTILLO, A. (coord.) *Historia de la Cultura escrito. Del Próximo Oriente Antiguo a la sociedad informatizada*. Gijón: Trea.

CARRÈRE, C. (1977-1978). *Barcelona 1380-1452. Un centre econòmic en època de crisi*. Vol. I (1977); Vol. II (1978). Barcelona: Curial.

CENTRO DI STUDI SULLA SPIRITUALITÀ MEDIEVALE (corp.) (1969). *Povertà e ricchezza nella spiritualità dei secoli XI e XII. Atti del VIII Convegno storico internazionale, Todi, 15-18, ottobre 1967*. Todi: Presso l'Accademia tudertina.

CHIFFOLEAU, J. (1980). *La Comptabilité de l'au-delà, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Âge, vers 1320 - vers 1480*. Roma: École Française de Rome.

COLESANTI, G. T; MARINO, S. (2016). "L'economia dell'assistenza a Napoli nel tardo medioevo" dins *Reti medievali Rivista*. Núm. 17. Florència: Firenze University Press.

<http://www.rmojs.unina.it/index.php/rm/article/view/4929/5513>

[URL:

01/08/2017]

CONEJO, A. (2002). *Assistència i hospitalitat a l'edat mitjana. L'arquitectura dels hospitals catalans: del gòtic al primer renaixement*. Vols. I-II. Barcelona: Tesi doctoral dirigida per la Dra. M. Rosa Terés. Universitat de Barcelona. Barcelona: Biblioteca de la Universitat de Barcelona.

- (2010). "La financiación de los hospitales de la Corona de Aragón durante la baja edad media: condiciones sociales, económicas y espirituales" dins CAVACIOCCHI, S. (ed.) *Le interazioni fra economia e ambiente biologico nell'Europa preindustriale: secc. XIII-XVIII*. Florència: Istituto Internazionale di Storia Economica F. Datini & Firenze University Press. 437-445.
- (2013). "L'estudi dels hospitals a l'edat mitjana: una història sense punt i a banda" dins *SVMMA*. Núm. 2. Barcelona: Institut de Recerca en Cultures Medievales. <http://revistes.ub.edu/index.php/SVMMA/article/viewFile/124/12900>
[URL: 12/08/2017]
- (2014). "Llum, noblesa, ornament, laor, glòria e amplitud: Los hospitales y la renovada imagen de la ciudad bajomedieval" dins HUGUET, T.; VERDÉS, P.; ARRIZABALAGA, J.; SÁNCHEZ, M. (eds.) (2014). *Ciudad y hospital en el Occidente europeo. 1300-1700*. Lleida: Editorial Milenio. 415-445.

CREMASCOLI, G.; DONNINI, M. (1998). *Gli statuti dell'ospedale di Lodi (1466)*. Lodi: La Fenice Grafica.

CRUZ, J. (1997). *Dietética medieval: apéndice con la versión castellana del "Régimen de salud" de Arnaldo de Vilanova*. Osca: Val de Onsera.

CUBELES, A.; FIGUERAS, L.; NET, A.; PUIG, F.; (2001). "L'exposició: gènesi, problemàtica i solucions" dins Hospital de la Santa Creu i Sant Pau (corp.) *L'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de la Ciutat de Barcelona, 600 anys*. Barcelona: Lunverg. 10-16.

DANON, J. (1978): *Visió històrica de l'Hospital General de Santa Creu de Barcelona*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana.

DE MOLINS DE REI, D. (ed.) (1927), *Regiment de la cosa pública*. Barcelona: Impremta Varias.

DEROLEZ, A. (1984). *Codicologie des manuscrits en écriture humanistique sur parchemin*. vol. I. Turnhout: Brepols.

DROSSBACH, G. (2005). *Christliche caritas als Rechtsinstitut: Hospital und Orden von Santo Spirito in Sassia (1198-1378)*. Paderborn: Kirchen und Staatskirchenrecht.

FELIU, G. (2016). *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*. Vol. I. Barcelona: Fundació Noguera.

FORT I COGUL, E. (1971). *Sant Jordi d'Alfama; l'ordre militar català*. Barcelona: Rafael Dalmau.

FURIÓ, A.; GUINOT, E. (dirs.) (2009). *Normes de presentació, edició i transcripció*. València: Publicacions de la Universitat de València.

GALLAVOTTI, D. (1985). *Lo spedale di Santa Maria della Scala di Siena. Vicenda di una committenza artistica*. Pisa: Pacini.

GALLENT, M. (1982). "El proceso de unificación de los hospitales valencianos (1482-1512)" dins *Estudios dedicados al Dr. Peset Aleixandre*. vol. II. València: Universitat de València. 75-88.

- (2014). "Los hospitales de la Santa Creu de Barcelona y Nuestra Señora de Gracia de Zaragoza, dos modelos asistenciales para el Hospital General de Valencia" dins *Aragón en la Edad Media*. Núm. 25. Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza. 41-60.
- (2016). *Orígenes del sistema sanitario valenciano. Documentos fundacionales del Hospital General de Valencia*. València: Institució Alfons el Magnànim.

GARCÍA BALLESTER, L. (2001). *La búsqueda de la salud. Sanadores y enfermos en la España medieval*. Barcelona: Península.

GARCÍA MASILLA, J. V.; NAVARRO, G.; VELA, C. (2015). "Pledges and Auctions: the Second-Hand Market in the Late Medieval Crown of Aragon" dins *Il commercio al minuto. Domanda e offerta tra economia formale e informale (Secc. XIII-XVIII). Atti delle Settimane di Studi e altre Convegni*, 46, Prato, 4-7, maggio 2014. Florència: Firenze University Press. 295-317.

GIMENO, F.; GOZALBO, D.; TRENCHS, J. (eds.) (2009). *Ordinacions de la Casa i Cort de Pere el Cerimoniós*. València: Acadèmia València de la Llengua.

GOODY, J. (1990). *La lógica de la escritura y la organización de la sociedad*. Madrid: Alianza.

GRIECO, A. J.; SANDRI, L. (eds.) (1997). *Ospedali e Città: Italia del Centro-Nord, XIII-XVI Secolo: Atti del Convegno Internazionale di Studio Tenuto Dall'Istituto degli Innocenti e Villa i Tatti, Firenze, 27-28, aprile 1995*. Florència: Le Lettere.

HENDERSON, J. (1989). "The Hospitals of Late-Medieval Florence: a preliminary survey" dins GRANSHAW, L.; PORTER, R. (eds.) (1989). *The Hospital in History*. Londres: Routledge. 63-92.

- (1997). "Splendide case di cura. Spedali, medicina ed assistenza a Firenze nel Trecento" dins GRIECO, A. J.; SANDRI, L. (eds.) *Ospedali e Città: Italia del Centro-Nord, XIII-XVI Secolo: Atti del Convegno Internazionale di Studio Tenuto Dall'Istituto degli Innocenti e Villa i Tatti, Firenze, 27-28, aprile 1995*. Firenze: Le Lettere. 15-50.
- (2006). *The Renaissance Hospital. Healing the Body and Healing the Soul*. New Haven: Yale University Press.

HENDERSON, J.; HORDEN, P.; PASTORE, A. (eds.) (2007). *The Impact of Hospitals 300-2000*. Bern: Peter Lang.

HINNEBUSCH, J. F. (ed.) (1972). *The Historia occidentalis of Jacques de Vitry*. Fribourg: Fribourg University Press.

HOSPITAL DE LA SANTA CREU I SANT PAU (corp.) (2001). *L'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de la Ciutat de Barcelona, 600 anys*. Barcelona: Lunwerg.

HUGUET, T. (2014). "Speculum hospitalis, speculum civitatis. ¿Por qué estudiar la historia de los hospitales?" dins HUGUET, T.; VERDÉS, P.; ARRIZABALAGA, J.; SÁNCHEZ, M. (eds.) (2014). *Ciudad y hospital en el Occidente europeo. 1300-1700*. Lleida: Editorial Milenio. 13-24.

HUGUET, T.; VERDÉS, P.; ARRIZABALAGA, J.; SÁNCHEZ, M. (eds.) (2014). *Ciudad y hospital en el Occidente europeo. 1300-1700*. Lleida: Editorial Milenio.

IMBERT, J. (1947). *Les hôpitaux en droit canòniques (du décret de Gratien à la sécularisation de l'administration de l'Hôtel-Dieu de Paris en 1505)*. Paris: J. Vrin.

JORNET, N. (2005). *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona: origen d'un monestir i configuració d'un arxiu monàstic (1236-1327)*. Barcelona: Tesi doctoral dirigida per la Dra. Blanca Garí. Universitat de Barcelona. Barcelona: Biblioteca de la Universitat de Barcelona.

KERR, J. (2007). *Monastic Hospitality. The Benedictines in England, c. 1070 – c. 1250*. Woodbridge: The Boydell Press.

KEYVANIAN, C. (2015). *Hospitals and Urbanism in Rome, 1200-1500*. Leiden: Brill.

LE GOFF, J. (1981). *Le Naissance du purgatoire*. Paris: Gallimard.

LE GRAND, L. (1896). “Les maisons-Dieu. Leurs statuts au XIII siècle” dins *Revue des Questions Historiques*. Vol. LX. Paris: Librairie de Victor Palmé. 95-134.

- (1898). “Les maisons-Dieu. Leur régime intérieur au moyen age” dins *Revue des Questions Historiques*. Vol. LXIII. Paris: Librairie de Victor Palmé. 99-147.
- (1899). *Les maisons-Dieu et leproseries du diocèse de Paris au milieu du XIVe siècle*. Paris: Nogent-le-Rotrou.
- (1901). *Statuts d'hôtels-Dieu et de léproseries . Recueil de textes du XIIIe au XIVe siècle*. Paris: A. Picard.

LEVEROTTI, F. (1984). “L'ospedale senese di S. Maria della Scala in una relazione del 1456” dins *Bullettino senese di storia patria*. núm. XCI. Siena: Accademia senese degli intronati. 276-291.

LINDGREN, U. (1980). *Bedürftigkeit, Armut, Not: studien zur spätmittelalterlichen Sozialgeschichte Barcelonas*. Münster Westfalen: Aschendorff.

- (1987). “¿De qué vivían los hospitales? Los fundamentos económicos de los hospitales de Barcelona de 1375 a 1500” dins *Anuario de Estudios Medievales*. Núm. 17. Barcelona: CSIC. 525-532.

LITTLE, L. K. (1980). *Pobreza voluntaria y economía del beneficio en la Europa medieval*. Madrid: Taurus.

LLEDÓ, E. (1992). *El surco del tiempo. Meditaciones sobre el mito platónico de la escritura y la memoria*. Barcelona: Editorial Crítica.

- (2000). *El silencio de la escritura*. Barcelona: Espasa.

MAITRE, L. (1875). *Histoire administrative des anciens hôpitaux de Nantes*. Nantes: Mellinet.

MANDINGORRA, M. L. (1994). "Escribir y administrar. La gestión hospitalaria y el recurso a la escritura" dins *SIGNO. Revista de historia de la cultura escrita*. Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá de Henares, 91-111.

MARCHESANI, C. (1999). *Gli statuti dell'ospedale Genovese di S. Lazzaro. La Lebbra nelle età medievali*. Pietrabissara: Biblioteca dell'Accademia Olubrense.

MARÍ, G. (1988). *La fundació de l'hospital de la reina Blanca (1308-1330)*. El Perelló: La Font del Perelló.

MARINO, S. (2014). *Ospedali e città nel regno di Napoli. Le Annunziate: istituzioni, archivi e fonti (secc. XIV-XIX)*. Firenze: Leo S. Olschki Editore.

- (en premsa). *El memorial dels infants. Una font per a l'estudi de la infància en la Barcelona del s. XV*.

MAYALL, S. (2017). *Hospitals and charity. Religious culture and civic life in medieval northern Italy*. Manchester: Manchester University Press.

MILLER, T. (1978). "The knights of Saint John and the hospitals of the Latin West" dins *Speculum. A Journal of Mediaeval Studies* 53, núm. 4. 709-733.

MOLLAT, M. (dir.) (1974). *Études sur la pauvreté*. vols. I-II. París: Publications de la Sorbonne.

- (1982). "Complexité et ambigüité des institutions hospitalières: les statuts d'hôpitaux (les modeles, leur diffusion et leur filiation)" dins POLITI, G.; ROSA, M. (eds.) *Timore e carità. I poveri nell'Italia moderna. Atti del convegno Pauperismo a casistenza negli antichi atati italiani, Cremona, 28-30, març 1980*. Cremona: Linograf. 3-12.

- (1988). *Pobres, humildes y miserables en la Edad Media*. México: Fondo de Cultura Económica.

MONTERDE, C. (2008). “Las ordinaciones del Hospital de Nuestra Señora de Gracia de Zaragoza establecidas por don Alfonso de Aragón, arzobispo de Zaragoza y lugarteniente general del reino” dins *Aragón en la Edad Media*. núm. 20. Saragossa: Prensas de la Universidad de Zaragoza. 505-528.

MORELLÓ, J. (2014). “Finanzas hospitalarias y deuda pública: los censales de la Santa Creu de Barcelona en torno a 1500” dins HUGUET, T.; VERDÉS, P.; ARRIZABALAGA, J.; SÁNCHEZ, M. (eds.) (2014). *Ciudad y hospital en el Occidente europeo. 1300-1700*. Lleida: Editorial Milenio. 211-261.

MORRIS, A. D. (1968). “The Reverend Joseph Townsend MA MGS (1739-1816) Physician and Geologist – Colossus of Roads” dins *Proceedings of the Royal Society of Medicine*, vol. 62, núm. 5. Londres: The Royal Society of Medicine. 471-477.

MUTGÉ, J. (2002). “Preocupacions del govern municipal barceloní en el 1371 a través dels Testaments dels Consellers” dins *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*. núm. 23/24. Barcelona: Universitat de Barcelona. 331-351.

ORTÍ, P. (2007). “Les finances municipals de la Barcelona dels segles XIV i XV: del censal a la Taula de Canvi” dins *Barcelona quaderns d'història*. núm. 13. Barcelona: Institut Municipal d'Història. 257-282.

PELLEGRINI, M. (2006). *La comunità ospedaliera di Santa Maria della Scala e il suo più antico statuto (Siena, 1305)*. Pisa: Pacini.

PARK, K. (1985). *Doctors and Medicine in Early Renaissance Florence*. Princeton: Princeton University Press.

PICCINI, G. (2013). “Documenti per una storia dell'ospedale di Santa Maria della Scala di Siena” dins *SVMMMA*. Núm. 2. Barcelona: Institut de Recerca en Cultures Medievals. <http://revistes.ub.edu/index.php/SVMMMA/article/viewFile/145/12905> [URL: 01/08/2017]

- (2016). “I Modelli ospedalieri e la loro circolazione dall'italia all'europpa alla fine del medioevo” dins CAVERO, G.; PELEGRINI, M.; PICCINI, G. (coords.) *Civitas*

bendita: encrucijada de las relaciones sociales y de poder en la ciudad medieval.
León: Universidad de León. 9-26.

PINTO, G. (2013). "Formazione e gestione dei patrimoni fondiari degli istituti assistenziali cittadini (Italia, secoli XIII-XV" dins AMMANNATI, F. (ed.) (2013). *Assistenza e Solidarietà in Europa secc. XIII-XVIII. Atti della "Quarantaquattresima Settimana di Studi" Prato, 22-26, aprile 2012.* Florència: Firenze University Press. 169-178.

PUJOL, J. M.; SOLÀ, J. (2000). *Ortotipografia: Manual de l'editor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic.* Barcelona: Columna.

RENEDO, X. (ed.) (2005). *Dotzé llibre del crestià*, I, vol. II, Girona: Universitat de Girona.

RIERA, F. (1989). "Les ordinacions de l'Hospital General de 1514" dins *Mayurqa*. núm. 22. Palma de Mallorca: Estudio General Luliano. 495-202.

RIU, M. (dir.) (1980; 1981-1982). *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval*. vols. I-II. Barcelona: CSIC.

ROCA, J. M. (1920). *Ordinacions del hospital general de la Santa Creu de Barcelona: (Any M CCCC XVII)*. Barcelona: Fidel Giró Impressor.

ROSEN, G. (1985). *De la policía médica a la medicina social: ensayos sobre la historia de la atención a la salud.* México: Siglo xxi editores.

RUBIN, M. (1991). "Imagining Medieval Hospitals: Considerations on the Cultural Meanings of Institutional Change." dins BARRY, J.; JONES, C. (eds.) *Medicine and Charity Before the Welfare State.* Londres: Routledge. 14-25.

RUBIO VELA, A. (1984). *Pobreza, enfermedad y asistencia hospitalaria en la Valencia del siglo XIV.* València: Institució Alfons el Magnànim.

- (ed.) (1998). *Epistolari de la València Medieval*, vol. II. València-Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2009). "El problema hospitalario en Valencia a finales del siglo XV. Dos cartas al inquisidor Torquemada" dins *Cuadernos de Historia de España*. Núm. LXXXIII. Buenos Aires: Universidad de Buenos Aires. 141-155.

RUIZ, E. (2002). *Introducción a la codigología*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

SÁNCHEZ, M. (2014): “Las cuentas de un hospital medieval: la Santa Creu de Barcelona (1430-1431)” dins HUGUET, T.; VERDÉS, P.; ARRIZABALAGA, J.; SÁNCHEZ, M. (eds.) *Ciudad y hospital en el Occidente europeo. 1300-1700*. Lleida: Editorial Milenio. 177-209.

SANTACRUZ, P. (2014). *L'impacte de la mort del rei Martí l'Humà a la ciutat de Barcelona: conseqüències al municipi i a la vida quotidiana a partir del llibre de clavaria del Consell de Cent del 1410*. Barcelona: Treball de final de màster dirigit pel Dr. Prim Bertran. Universitat de Barcelona. Barcelona: Biblioteca de la Universitat de Barcelona.

SCHWARTZ I LUNA, F.; CARRERAS I CANDI, F. (eds.) (1892). *Manual de Novells i Ardits vulgarment apellat Dietari de l'Antich Consell Barceloní*. vol. I. 1390-1446. Barcelona: Impremta d'en Henrich i Companyia.

SOLER, A.; SANTANACH, J. (eds.) (2009). *Romanç d'Evast e Blaqueria*. Barcelona: Editorial Barcino.

SWANSON, R. (1995) *Religion and Devotion in Europe, c. 1215-c.1515*. Cambridge: Cambridge University Press.

TANNER, N. (ed.) (1990). *Decrees of the ecumenical councils. Nicaea I to Lateran V*. vol. I. Londres: Sheed and Ward.

TELLO, E. (2015). “La actividad crediticia de un hospital turolense a través de la compra de censales (1482-1517)” dins *Aragón en la Edad Media*. núm. 26. Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza. 293-320.

TIERNEY, B. (1959). *Medieval Poor Law: A Sketch of Canonical Theory and its Application in England*. Berkeley: University of California Press.

TOWNSEND, J. (1786). *A Dissertation on the Poor Laws*. Londres: Ridgways.

- (1795). *A Journey through Spain in the years 1786 and 1787; with particular attention to the agriculture, manufacture, commerce, population, taxes and revenue of that country*. vol. I. Londres: C. Dilly.

VAUCHEZ, A. (dir.) (1995). *La religion civique à l'époque médiévale et moderne: chrétienté et islam. Actes du colloque organisé par le Centre de recherche "Histoire sociale et culturelle de l'Occident. XIIe-XIIIe siècle". Nanterre, 21-23 juin 1993.* Roma: École française de Rome.

- (2010). *The Laity in the middle ages. Religious beliefs and devotional practices.* Indiana: University of Notre Dame Press.

VERRIÉ, F. P. (1989). "La política artística de Pere el Cerimoniós" dins *Pere el Cerimoniós i la seva época.* Barcelona: CSIC. 177-192.

VIERA, D. J.; PIQUÉ, J.; CAMAÑO, R. (2010). "Malaltia i salut en l'obra de Francesc Eiximenis" dins *Caplletra.* Núm. 48. València: Consorci d'Editors Valencians. 179-209.

VINYOLES, T.; GONZÁLEZ, M. (1982). "Els infants abandonats a les portes de l'hospital de Barcelona (1426-1439)" dins RIU, M. (ed.) *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval.* vol. II. Barcelona: CSIC. 285-310.

VV. AA. (2017). *L'assistència a l'edat mitjana.* Lleida: Pagès Editors.

EDICIÓ DEL *LLIBRE*
D'ORDINACIONS DE L'HOSPITAL

NORMES I CRITERIS SEGUITS EN L'EDICIÓ DE LA FONT

El principal criteri que he seguit en la transcripció que segueix ha estat el de màxim respecte pel text original. Malgrat això, per tal de facilitar la seva lectura i comprensió, he adoptat les normes i els criteris següents:³⁵⁶

Normes de transcripció

- Resolc totes les abreviatures sense indicar quines són les lletres restituïdes.
- Utilitzo la cursiva en aquells mots escrits en una llengua diferent a la del text.
- A l'interior de cada mot empro els signes d'accentuació, l'apòstrof, el guionet i el punt volat d'acord amb les normes actuals. Utilitzo l'apòstrof si és la primera paraula la que ha perdut elements (*d'orde* enlloc *dorde*). També assenyalo amb punt volat les elisions que actualment no tenen representació gràfica i les aglutinacions de paraules amb pèrdua d'un element de la segona.
- Regularitzo l'ús de la *i* i de la *j* i també de la *u* i de la *v*. Respecto l'ús de *y* en tots els casos que hauria de ser *i*.
- Regularitzo l'ús de les majúscules sense tenir en compte el sistema utilitzat per l'escrivà. Utilitzo majúscula al començament de paràgraf, després de punt i en els

³⁵⁶ FURIÓ-GUINOT 2009.

noms propis de lloc i persona; en els noms referits a la divinitat i a la Mare de Déu, així com en el nom de les festes de l'any; en els noms de lloc que comencen per la paraula Sant, Sanct o Sent (*Sanct Boy*); en els títols dels llibres enunciats en el text (*Libre comú dels acorriments*).

- Conservo l'ús de la *ç* en els casos *ça*, *ço*, *çu*. Malgrat això, regularitzo el seu ús en els casos *çe* i *çi* per *ce* i *ci*.
- Separo les paraules que en el text es presenten unides (*a açò*, enlloc de *aaço*).
- No regularitzo l'ús de les lletres dobles a inici de dicció o de síl·laba.
- Transcripció les xifres numèriques tal i com apareixen en l'original. Si és present, també indico l'ordinal.
- Utilitzo l'expressió (*sic*) per indicar les lectures que poden generar dubte per culpa d'una confusió per part de l'escriptor.
- Els títols dels capítols del *Llibre d'ordinacions de l'hospital* els transcripció centrats i en versaleta.

Criteris d'edició

- Indico tots els canvis de foli en el lloc corresponent de la següent manera:
||^{7v}
- Els folis en blanc que es troben dins del llibre i no corresponen als fulls de guarda els represento de la següent manera:
||^{12r} (*En blanc*)
- Subratllo el títol dels llibres que apareixen mencionats en el text (*Libre comú dels acorriments*).
- Assenyalo amb nota al peu de pàgina les diferències respecte l'edició de ROCA (1920) de la següent manera: **A**: puy.
- Anoto a peu de pàgina les omisions de ROCA (1920) de la següent manera:
Ab lo discurs del temps se són instituïts altres oficis en l'hospital, com són:
dos vicaris y scholà, dos passioners, dos sobrestants, procurador de òbits,
notari de la casa y archiver] *manca en A*

- Assenyalo amb nota al peu de pàgina les paraules i frases subratllades o ratllades, els mots escrits a l'interlínia o les marques de paràgraf.
- Restitueixo les lletres o paraules per oblit o errada de l'escrivà mitjançant el parèntesi angular (*«Experiència»*).
- Les paraules que no es poden llegir, bé per deteriorament bé per intenció expressa de l'escrivà, les indiquem amb tres punts entre parèntesis quadrats: [...].
- Remarco entre claus aquelles lletres de repòs que es troben en el text i que no van ser substituïdes per les corresponents inicials afiligranades: {...}

De l'offici dels administradors. En cartes, III; del president, III.^a

De l'offici del prior. En cartes, IIII; del rector e IIII preveres.^b

De l'offici del infermer. En cartes, VI.

De l'offici de guarda-roba. En cartes, VIIII.

De l'offici de la dona de les malaltes. En cartes, VIIII.

De l'offici de la dona dels infants. En cartes, X.

De l'offici de scrivà de ració. En cartes, XI.

De l'offici de receptor e distribuïdor. En cartes, XV.

De l'offici de panicer, boteller *et cetera*. En cartes, XVI; reboster, museu e sobreadzembler, XVI.^c

De l'offici de barber. En cartes, XVII.

De l'offici de coch. En cartes, XVII.

Dels metges e barbers cirúrgichs. En cartes, XVIII.

De l'offici de l'specier. En cartes, XVIII.

De l'offici de l'obrer. En cartes, XX.

De l'offici de racional oydor de comptes. En cartes, XXII.

De l'offici del porter. En cartes, XXIII.

De l'offici dels scuders. En cartes, XXIII.

De la pena dels transgressors en l'espital. En cartes, XXIII.

Dels qui an a denunciar los béns de l'espital, XXV.

Del jurament prestador per los administradós, XXV.

Del jurament prestador per los officials, XXVI.

De la punició inflicta als transgressors, XXVI.

Ab lo discurs del temps se són instituïts altres oficis en l'hospital, com són: dos vicaris y scholà, dos passioners, dos sobrestants, procurador de òbits, notari de la casa y archiver.^d

a. Del president, III, *escrit per una altra mà*. – *b.* Del rector e IIII preveres, *escrit per una altra mà; segueix, més avall, Cremendum dupleps, escrit per una altra mà*. – *c.* Reboster, museu e sobreadzembler, XVI, *escrit per una altra mà*. – *d.* Ab lo discurs del temps se són instituïts altres oficis en l'hospital, com són: dos vicaris y scholà, dos passioners, dos sobrestants, procurador de òbits, notari de la casa y archiver] *manca en A; escrit al marge esquerre per una altra mà*.

En nom de la Sancta e Individua Trinitat, Pare, Fill e Sant Spirit, e de la gloriosa Verge, nostra dona Sancta Maria, mare del fill de Déu, e de tota la cort celestial. Segueix-se lo preàmbol e, puyós,^a les ordinacions fetes sobre lo bon regiment e administració de la casa del spital de la Sancta Creu de Barchinona, ço és, en qual manera, cascun dels officials d'aquella casa se deuen haver en regir e administrar lurs officis, qui comanats lus són.

Pensants ab sol·licitud contínua, lo reverent pare en Crist e Senyor, lo senyor n'Andreu, per la Gràcia de Déu, bisbe e los honorables Capítol,^b consellers e prohòmens de la ciutat de Barchinona, en lo profit, utilitat e perpetuada sustentació de l'hospital e casa de la Sancta Creu de la dita ciutat, lo qual hospital és lum, noblesa, ornament, laor, glòria e amplitut en la ciutat dessusdita, cor en aquell són contínuament acullits, reebuts, sostenguts e alimentats en gran nombre homens e dones pobres, afollats, contrets, orats, nafrats e havents altres diverses misèries humanes, infants gitats e altres persones miserables de diverses nacions e condicions. E aquí, per los honorables administradors o altres officials del dit hospital, són copiosament, e caritativa e ab gran diligència servits, provehits, curats e alimentats en tots lurs necessaris. E totes les VII obres de misericòrdia e altres pies coses, servituts i treballs meritoris, e obres caritatives a Déu plasents e acceptables loablement se complexen. E mijançant les quals la dita ciutat, sens dubte, és preservada de infurtunis e mals, e los pobles d'aquella, per les almoynes dels quals les dites coses se compleixen, viuen en pau e concòrdia, com algun bé no pas sens remuneració condigne. Desijants encara los dits ||^{iv} reverent senyor Bisbe e honorables Capítol, consellers e prohòmens ésser provehit degudament a la indempnitat del dit hospital e al bon regiment d'aquell, e posar e metre lo dit regiment sots certa ley, justa condició e orde, sens les quals alguna cosa no és duradora, a fi que lo dit hospital e los drets d'aquell sien conservats e, si possible és, augmentats e les dites sanctes obres pus fàcilment s'i complexquen. E com lo proffit e mellorament, e lo dan e quasi perdició del dit hospital, haia tro aquí estat en lo voler e arbitració dels officials d'aquell, als quals forçadament e necessària se han a comanar divisidament les recepcions e distribucions axí de monedes com de vitualles e d'altres béns del dit hospital, ço és a cascun segons son offici. Jatsia no ha molt temps que entre los dits officials no hagués algun orde, ans cascun d'ells, en la major part, usave are d'un offici ara d'altre, de les quals recepcions e distribucions dessusdites los dits officials no eren strets ne tenguts donar compte o rahó algun, ans eren sobre aquelles creguts de simple paraula, exceptat lo general reebedor de les monedes e béns del dit hospital, qui donava compte de les reebudes e dates que fetes havia, però lo dit compte no era possible que·s retés cautelat, ne en manera deguda, ne en lo retiment d'aquell no era feta repugnància ne examinació alguna. Obstant a açò, la indesposició del regiment del dit hospital, freturant d'orde e ley necessaris en semblants administracions de que·s podia seguir e, de fet, se seguia contínua diminució e manifest prejuhi al dit hospital e béns d'aquell, attés que era en mà e francha libertat dels dits officials fer e cometre fraus,

||^{ir}a. **A**: puy. – b. Andreas, *escrit al marge esquerre per una altra mà*.

maleses, decepcions e enganys en lurs recepcions de les monedes e béns dessusdits, e signantment en les distribucions per cascuns d'ells fetes, pus eren certs que aquelles distribucions no s'esperaven venir a examen o discutiment algun; ne dels béns mobles, qui ja eren o provenien en qualque manera al dit hospital, no ere fet algun notament. Mas ab una generalitat confusa, tots los dits béns estaven en protecció e guarda dels officials dessusdits, per les quals rahons, e altres inadvertències sostengudes e praticades en lo passat sobre lo regiment del dit hospital, molts béns d'aquell anaven, ||^{2r} en diverses maneres, a total perdició e als dits officials era donada facultat, còpia potestat, temps e ocasió de fer e cometre los fraus e engans dessusdits. E sie quasi impossible provehir a les dites coses sens interrompiment de l'ordre e, pus propi parlant, no orde en temps passat acostumat practicar en lo dit hospital en e sobre lo regiment d'aquell e l'administració de les dites monedes e béns, los quals, en la major part e quasi en tot, stan en almoynes e lexes pies fetes al dit hospital per devotes persones. El provehir, ordenar e statuir de nou orde e ley servant indempne lo dit hospital e foragitant^a d'aquell inconvenients, dans e errors. Per la qual rahó, los honorables micer Pere Malet e micer Johan Servent, canonges de la dita seu, e Ffrancesch de Conomines e Johan Boschà, ciutadans de la dita ciutat administradors l'any^b present del dit hospital, volents ab diligent studi suplir al càrrech de lur offici, han en lur temps usat, praticat, e administrat e regit lo dit lur offici ab cert novell orde e ley, mijancant la qual, per la Gràcia divinal, lo dit hospital per lo dit temps és stat e és preservat de tots dans e altres prejuhis. Ultra que n'ha reportats proffits singulars e avançament molt gran e singularment en les distribucions e altres despeses fetes en qualsevol manera dins lo dit temps en lo dit hospital, les quals són stades menors quasi fins en la terça part que les altres distribucions acostumades fer en semblant temps per los altres honorables administradors passats. No contrastant que en lo dit hospital ha haut per tot lo dit temps axí de gran nombre de gent e copiositat de tots lurs necessaris com en altra qualsevulla temps del passat, segons los dits honorables administradors han de les dites coses totes e sengles donada plena e evident informació, affermans que lo dit orde e ley és salut, sosteniment, avançament e restauració, no solament útil, mas necessària de l'hospital dessusdit. Perço, los dits reverent senyor Bisbe e honorables Capítol e consellers, hauda la dita informació e d'aquella, ab saludable consell, feta deliberatura, discussió e exquisida examinació per esquivar del dit hospital inconvenients e dans, e posar aquell en bo e degut estament, dedu-||^{2v}-hints encara lo dit orde de nou praticat en lo dit hospital en ley ferma certa, constant e immutable, feren, statuhiren e ordenaren, sens emperò derogació d'altres ordinacions e statuts fets en lo dit hospital, exceptat en les coses davall scrites, los capítols e ordinacions subsegüents.

||^{2r}

a. **A**: fora quant. – b. Bé fora estat saver designat l'any, *escrit al marge dret per una altra mà*.

ADMINISTRADORS

Primerament, estatuhiren, ordonaren e provehiren los dits reverent senyor Bisbe e honorables Capítol, consellers e prohòmens de la dita ciutat que quatre persones notables e de virtuosa vida, ço és, dos canonges, elegidors per lo dit senyor Bisbe e Capítol, e dos ciutadans, elegidors per los dits honorables consellers e prohòmens, regesquen principalment, segons és ja acostumat, e administren, procuren e deffenen lo dit hospital e casa de Sancta Creu *et* tots los universals béns e drets d'aquell.

E les dites quatre persones tinguen lo dit regiment *et* administració tan solament per spay de dos anys continuus, axí que de dos en dos anys sien mudades e de nou elegides en aquesta manera: ço és que cascun any, en la festa de Sancta Creu de maig, sia feta mutació de novella elecció de dos dels dits regidors e administradors, lo I dels quals sia canonge e l'altre ciutadà, romanents los altres dos en lo regiment e administració dessusdits. Segons açò és ja acostumat practicar en lo dit hospital e en la unió feta a aquell dels altres hospitals de la cita ciutat fou largament ordenat, loants ab lo present e expressament confermans als dits regidors e administradors, qui ara són e per avant seran, sens emperò lesió e derogació de les presents ordinacions e estatuts, les quals hagen los dits administradors e cascun d'ells servir e fer servir als altres oficials del dit hospital, sens mutació alguna lo poder, preheminència e facultat a ells en la creació del dit hospital, atribuïdes e donades per lo reverent Bisbe e honorable Capítol, consellers e prohòmens qui lavors eren segons seria e tenor del dit poder.

PRESIDENT

Ítem provehiren e ordenaren que per los dits honorables administradors sia elegida una persona notabla, virtuosa e de bones costums en president del dit hospital, lo qual stiga e faça contínua residència de nit e de dia en aquell. E lo dit president haia càrrech de veure en e sobre tots los oficials de la casa e de fer observar a aquells *ad unguem*^a les presents ordinacions, ço és a cascun en e per la manera deiús especificada: donant ell a cascun official translat de ço que a l'offici d'aquell serà pertanyent. Perço que mijançant aquell mils e pus fàcilment ab degut orde cascun official, en particular, e lo dit hospital, en general, sia regit e governat, los quals oficials e cascuns d'aquells hagen e sien tenguts star a regiment, disposició e submissió del dit president, ells emperò no passant en alguna manera los límits de les presents ordinacions. E lo dit president sia tengut fer sacrament de haver-se bé e leyalment en son offici, e de no contravenir en res de les presents ordinacions.

PRIOR

Ordenaren més avant e statuhiren que en lo dit hospital haia I prior qui sia prevere, devot e de conversació honesta. Lo qual prior, singularment, haia càrrech de la capella del dit hospital, faent celebrar en aquella solament e devota, cascun dia, lo divinal offici, segons és ab antich acostumat en la dita capella en la consuetut d'aquella, no ometent oracions, commemoracions, anniversaris, officis e altres sacrificis acostumats fer e celebrar en la dita capella, axí per esguart dels confreres del dit hospital com en altra qualsevol manera. E per tal que les dites coses pus fàcilment se complen, volen los dits reverent senyor Bisbe e honorables Capítol, consellers e prohòmens que en la dita capella haia I rector e IIII altres preveres, persones devotes e de honesta vida. Lo qual rector, en special, haia la cura de les ànimes, administrant als pacients del dit hospital los Sants Sagraments. E tots ensemps ab lo dit prior servesquen en la dita capella e encara en les altres capelles dels altres hospitals, faents los officis e sacrificis dessusdits, dels quals lo rector e IIII preveres, lo dit prior sia majoral, axí que tots obeequen a aquell que façen los dits servens, segons que per lo prior dessusdit serà ordonat, donants plen poder al dit prior de elegir, mudar, variar una vegada e moltes los dits rector e preveres segons li serà vist faedor e conexerà aquells ésser àbils en fer e complir les dites coses.

Noresmenys, lo dit prior haia e sia tengut provehir que en los dies de festes e altres jornades acostumades o necessàries se facen sens intromissió alguna en la dita capella o casa de Sancta Creu sermons notables e totes altres serimònies e solemnitats acostumades fer en lo dit hospital. E lo ||^{4v} dit prior tenga tots los ornaments, forniments e joyes de les dites capelles a son càrrech inventariades, però, lo scrivà de ració de la dita casa sia tengut de fer al dit prior notament d'aquelles en son Libre de notaments, segons que és tengut per stil de son offici, perço que·n sia haut compte e rahó en cascun regoneximent fahedor en e per la manera que dessus se conte.

Hoc encara sia tengut lo dit prior de visitar e regonèxer cascun dia, ço és de matí, ans de dinar, dues vegades, e après de dinar altres dues vegades, e en la nit, ans de colgar, una vegada, tots los pobres malalts qui jauran dins lo hospital. Per ço, que per ell spiritualment sien consolats e corporalment ajudats en lurs necessitats, excitant e sol·licitant aquells qui hauran càrrech de servir e curar los dits malalts que·ls donen complidament recapte d'aço que per sustentació de lur vida e salut de lurs cossos hauran necessari, dient encara e manant lo rector de la dita capella, al qual la cura de les ànimes se pertany, que liure en aquell e aquells als quals serà necessari devotament los sagraments de Sancta Mare Església, per tal que axí bé en les ànimes com en los cossos sien degudament provehuts.

Encara més, lo dit prior haia càrrech e sia tengut fer instància al demunt dit scrivà de ració, cascuna setmana una vegada, que li don memorial de tots los infants axí d'aquells qui s'alleten fora casa com dels altres que hauran mesos ab senyor dins la ciutat, a fi que·l dit prior, haut lo dit memorial, cascuna setmana aquella dita vegada don càrrech en aquell o

aquells servidors o domèstichs del dit hospital que ben vist li serà que discorreguen e reconeguen tots los dits infants si hauran recapte ab degut compliment en tots lurs necessaris, e si seran bé tractats e que·n façen relació al dit prior.

E ultra les dites coses, lo dit prior sia diligent e això·s a sol·licitar e animar los pobles que vullen haver lo dit hospital en lurs almoynes recomanat ||^{5r} en procurar a aquell tots proffits, a fi que les Sanctes Obres que·s fan contínuament en lo dit hospital augmenten e en res no diminuesquen.^a

||^{5v}

OFFICI DE EMFERMER

Ítem^a que·n lo dit hospital, entre les altres persones, sia una bona e ydònea persona qui haia títol d'emfermer, lo qual de dia e de nit faça contínua residència en lo dit hospital, e lo qual, singularment, haia càrrech e, per son offici, sia tengut de reebre e acollir bé e graciosament los pobres malalts qui vendran en lo dit hospital, endreçants e administrants aquells en la forma següent:

Primerament, que·ls lav o·ls faça lavar los peus e ben netejar-los-en e per la manera que·s pertanyerà.

Secundàriament, que a cascun ordon son lit bo e net, on puxa reposar e prendre^b reffecció.

Terçament, que après que·l dit pobre o pacient serà posat en son lit hi confortat de alguna reffecció, de continent faça instància al dit rector de la capella, qui ha cura de les ànimes, que·l visit per administrar-li confessió e los altres sacraments de Sancta Mare Església, si necessari serà. Lo damunt dit rector, emperò entre les altres coses, en la dita confessió sia tengut de interrogar e escrutar bé e diligentment si porta monedes en sí e, après, quins béns ha e en qual part seran. E que de açò, lo dit rector haia memòria encarregant lo dit pobre pacient e faent-li consciència e graciosament ab bona manera, animant e induhint-lo que de sa propia bocha ho deia dir e manifestar tot distinctament al scrivà de ració e emfermer dessusdits, qui d'aquestes coses lo deuran interrogar perço que les dites monedes, robes e altres béns no prenguen mala via e que·l dit pobre pacient com serà guarit ho puxa tot recobrar. E tantost fet aquest acte, lo dit emfermer sia tengut fer-li pendre l'aygua e fer regonèxer aquella als metges e que ab sol·licita ||^{6r} cura li faça apparellar e donar aquelles medicines e viandes, les quals per los dits metges li seran ordenades.

||^{5r}

a. **A:** disminuesquen.

||^{5v}

a. En aquest offici fet aiustat un capítol. En cartes XXVIII, *escrit al marge esquerre per una altra mà.* –
b. **A:** pendre.

E après los dits scrivà de ració e enfermer sien tenguts ésser ensemps ab lo dit pobre pacient, interrogant e escrutant aquell bé e diligentment ab bones e gracioses paraules, primerament, de son nom, e del loch on serà e de quin art acostumava obrar.

Més avant, de tots altres diners, robes, drets e béns mobles e immobles que lo dit pacient haie e li pertanguen en qualsevulla manera.

Noresmenys de tots deutes que li seran deguts e, per lo contrari, de tot ço e quant deurà a qualsevulla persones. Perço que, ans de sa mort, puxen prevenir a notícia e veritat del fet. E de totes les dites coses que·l dit pobre pacient denunciarà, los dits scrivà de ració e enfermer sien tenguts de scriure *et* continuar aquelles distinctament, ço és cascu en son quèrn, scrivint en aquell, primerament, les robes e diners que·l dit pobre pacient ab sí haurà portades e, après, totes les altres coses per aquell denunciades, comunicants d'açò après ab lo dit rector, perço que per ell sia vist si les coses per ell continuades seran concordants ab aquelles les quals lo dit pobre pacient en la confessió li haurà dites. E si per ventura lo I d'ells serà absent e lo pacient serà en tal disposició que interim encorregués perill de mort, que l'altre qui serà present ensemps ab lo prior o rector dessusdits faça aquesta interrogació e escrutini, donant après translat a aquell qui serà stat absent del inventari que fet haurà. E si lo dit pacient tendrà diners o monedes en sí, que·l dit enfermer prenga et conserve aquelles tro atant que sia vist lo dit pacient si viurà o si morrà. E si viurà, que les dites monedes e totes altres coses,^a les quals ab si haurà aportades en lo dit hospital ab íntegre, planament e simpla li sien restituhides tota dilació e contradicció cessants de continent que sia guarit. E si morrà, que aquelles, ensemps ab totes les altres robes, ||^{6v} drets e béns seus dessusdits, sien del dit hospital. Lo dit enfermer conservant aquelles robes que·l dit pacient ab si haurà aportades en lo guarda-roba del dit hospital, posant aquelles en bon orde, ço és, que les robes del I deffunt no sien mesclades ab aquelles del altres ans stigen ligades e albaranades separadament les unes de les altres perço que·ls encants, après que seran fets de les dites robes que axí matex se deien vendre separadament les unes de les altres, puxen ésser rominats^a per lo dit scrivà de ració ab los inventaris per ell daquèn fets los dits encants. Emperò, lo dit enfermer haia e sia tengut fer mijançant corredor públich e notari^b o jurat d'aquell. E de les monedes que dels dits encants procehiran, sia tengut respondre e dar compte e rahó axí d'aquelles dites monedes com de les altres que haurà reebudes e trobades en les bosses dels dits deffunts, present lo dit scrivà de ració, al reebedor e distribuïdor general de les monedes del dit hospital, lo qual dit reebedor sia tengut de posar en reebuda de sos comptes aquella quantitat o quantitats que del dit enfermer per aquesta rahó reebrà, recobrant ell, en l'acte de la recepció, certifficació del dit scrivà de ració qui·s dreç a l'oydor dels dits comptes perço que·l dit reebedor, en lo retiment per ell faedor al dit oydor de sos comptes ab aquella certifficació, puxa autenticar

||^{6r}

a. *Mà dibuixada al marge esquerre.*

||^{6v}

a. **A:** cominats. – b. **A:** notori.

sa reebuda e altres semblants reebudes. E lo dit oydor puxa e deia passar aquelles sens scrúpol negú.

Declarat emperò e expressament entés que l'emfermer dessusdit no deia ne li sia legut donar a algú, encara que fos servidor o domèstich del dit hospital, alguna de les damunt dites robes ni qualsevulla altra cosa gran o pocha si donchs no u feya per ordinació e exprés manament dels honorables administradors, del qual manament aparega per scriptura del damunt dit scrivà ||^{7r} de ració. Ne lo dit emfermer permeta que algun pobre malalt d'aquells qui seran en^a lo dit hospital hisque del dit hospital tro que del mal que haurà sia perfectament curat, perço com se segueix sovint que, com se'n van incurats per lur mala cura, recauen, e en après se'n tornen en l'espital, de que lo dit hospital reporta doble dan. Però si algú dels dits pacients serà molt voluntari a son dan e no volrà aturar per haver curació perfeta, lavors sia licenciat de anar-se'n, faent-li lo dit emfermer una tal cominació que per avant no esper del dit hospital socors algú.

Encara sia tengut lo dit emfermer de visitar, veure e regonèxer ordinàriament cascun dia e cascuna nit tots los pobres malalts, axí homens com fembres, qui seran en lo dit hospital, ço és de matí dues vegades e après dinar altres dues vegades e singularment sens neguna falla en los (*sic*) ores que mengaran, perço que per ell sia vista la manera de lur menjar e si les viandes que·ls hauran aparellades, ell gustant o tastant aquelles, seran bones e competents. E en la nit, ço és ans de mija nit, una vegada, e après de mijanit, altra vegada, perço que per ell sia vist la disposició de cascú ell manant e contínuament sol·licitant los servidors qui seran diputats a servir aquells que·ls tinguen a prop e que sien diligents en donar-los aquella reffecció e medicines e en aquelles ores les quals per los metges a cascun seran ordonades. E que·ls faça tenir nets, axí de menjança com de totes altres sutzetats, los quals servidors, qui seran en aquell nombre que als honorables administradors ab lo dit emfermer serà ben vist, hagen estar a total regiment, submissió e disposició del president, prior e emfermer dessusdits, servants en totes coses lurs manaments. E si per aquells ere en les dites coses en alguna manera contrafet los dits president, prior e emfermer hagen poder e plena facultat de metre, variar e mudar aquelles pus no passen a més avant d'aquell nombre que per los dits honorables administradors serà ordonat, tatxant a cascun d'aquells aquell salari o quitació que a ells serà ben vist. E lo dit scrivà de ració sia tengut de scriure e continuar aquells d'ordinació lur en son Libre de ració e fer lus compte al dit salari, no sperada paraula ne altre assentiment dels ||^{7v} dits honorables admministradors si donchs al dit scrivà de ració no era vist lo dit salari ésser desmoderat e excessiu.

||^{7r}

a. Nom, *escrit al marge esquerre per una altra mà; mà dibuixada al marge esquerre.*

Noresmenys, lo dit emfermer sia tengut de administrar e ordonar les persones també aquelles les quals seran diputades a fer la questa^a que-s fa cotidianament e ordinària ab los asens per la ciutat, com les altres qui són ordonades a l'acapte qui-s fa ab los bacins per les esgleyes, axí per la obra com per cobrir los cossos, com encara per sustentació del dit hospital. Però, les dites persones sien en aquell nombre que als honorables administradors serà ben vist e aquelles hagen estar a total regiment, submissió e disposició del dit emfermer. E que de les monedes que del dit quest,^b e acapte e encara del pan venut procehiran, les dites persones sien tengudes de respondre e deliurar aquelles dites monedes al dit emfermer cascun dia tantost passat mig jorn. Lo dit emfermer, reebent aquelles e totes altres provinents al dit hospital, axí de lexes fetes en testament e de paraula com d'almoynes secretes e privades, present scrivà de ració demunt dit o, en absència sua, present lo prior, a fi que lo dit scrivà de ració, per obviar a tota manera de frau, ho puxa possar e scriure distinctament en son qüern. E lo reebedor e distribuïdor general ab aquest qüern puxa d'estrènyer de compte lo dit emfermer o altre qui-n haia càrrech cascuna setmana, ço és, en lo dilluns d'açò que en la setmana precedent, per la dita rahó, haurà reebut, lo qual emfermer, en aquell dia tota dilació e escusació a part posades, de liure ab integre tot ço e quant, per la dita rahó, haurà reebut al demunt dit reebedor, qui de sa pròpia mà sia tengut de scriure en lo dit qüern, confessant ab aquella scriptura ell haver rebuda la quantitat que del dit emfermer reebrà, posant aquella en reebuda de sos comptes. La qual reebuda, e totes altres semblants, lo oydor de sos comptes, mijançant lo dit qüern, haia per autèntiques e sens scrúpol algú deia passar aquelles.

Encara, lo dit emfermer haia comissió e càrrech de pagar totes ||^{8r} les dides qui alleten los infants gitats en lo dit hospital. Lo reebedor e distribuïdor general emperò, faent a ell primerament acorriment d'aquella quantitat que benvist e possible li serà, ell notant-li aquella per memòria en son Libre comú de la qual quantitat lo dit emfermer, present lo demunt dit scrivà de ració qui les dites dides en son Libre de ració té scrites e continuades, sia tengut fer los particular acorriments e pagament a aquelles. En aquesta forma, ço és, que lo dit emfermer faça los dits acorriments e pagament a les dites dides e lo dit scrivà de ració scriva aquelles en I qüern en lo qual tenga lo compte apunctat a les dites dides e ab aquell, de temps en temps, puxa fer sens scrúpol algú albarà, dreçant aquell al dit reebedor de la summa a la qual muntaran los dits acorriments e pagaments per lo dit emfermer en aquell temps fets. En virtut del qual dit albarà, lo dit reebedor, e posant en date de sos comptes la quantitat en aquell contenguda, satisfàça al notament o notaments per ell en son Libre comú al dit emfermer fetes de la quantitat o quantitats les quals per fer los dits pagament li haurà acorregudes.

||^{7v}

a. **A**: questa. – b. **A**: quest.

OFFICI DE GUARDA-ROBA

Ítem provehiren e ordonaren que·n lo dit hospital haia una bona e ydònea persona qui haia càrrech de la guarda-roba qui és dins lo dit hospital, tinent ell aquella ab inventari, del qual lo demuntdit scrivà de ració li sia tengut fer notament en son Libre de notaments. E d'aquella roba, lo dit guarda-roba, singularment, provehesca e don recapte ab degut compliment als lits on los los (*sic*) homens e dones, pobres, malalts e malaltes jauran, ço és a cascun lit aquella que y serà necessària, comanant a cascun servidor e donant-li càrrech de certs lits de la roba, dels quals lo dit servidor sia tengut dar compte e rahó al dit guarda-roba, faent ell regoneximent ab los dits servidors moltes^a vegades e fort sovint dins l'any de tota la dita roba, perço que aquella nos perda e que, en lo regoneximent general per los damuntdits honorables administradors e scrivà de ració en la fi de cascun any faedor, ell puxa donar bon compte de la dita guarda-roba.

DONA QUI HA CÀRRECH DE LES DONES MALALTES

Ítem ordonaren e estatuhiren que·n lo dit hospital sia posada e elegida per los dits honorables administradors una dona notable, honesta e de bones costumes, la qual faça contínua residència en lo dit hospital e, singularment, haia càrrech de les dones malaltes qui en aquell seran en aquesta forma, ço és que·ls faça administrar e donar aquelles viandes e medicines e en aquelles ores que per los metges o barbers lurs seran ordonades, instant e sol·licitant de nit e de dia les serventes deputades a servir les dites malaltes que·ls donen complidament recapte de totes les coses a elles necessàries, e que les tinguen netes, axí de menjança com d'altres legeses,^a les quals serventes haien estar a total submissió, regiment e disposició de la dita dona, donant-li plena facultat de metre, mudar o variar aquelles e tatxar-lus aquell salari o salaris que ben vist li serà. E lo demuntdit scrivà de ració haia e sia tengut de scriure e continuar aquelles ab lo dit salari o salaris que per la dita dona li serà ordonat, no esperada paraula ni altre assentiment dels demunt dits administradors si donchs no era a ell vist lo dit salari ésser desmoderat e excessiu. La dita dona, emperò, sia tenguda de tenir e fer tenir a prop les robes, axí de lits com altres, les quals, per lo demuntdit emfermer a ops e servey de les dites dones malaltes, li seran estades liurades, e dar e retre compte e rahó d'aquelles a^b aquell dit emfermer, qui les dites coses ensems ab d'altres té inventariades e notades.

||^{8v}a. So és una vegada tots messos, *escrit al marge esquerre per una altra mà*.||^{9r}a. **A**:lexeses. — b. **A**:o.

||^{9v} a (*En blanc*)

||^{10r}

DONA QUI HA CÀRRECH DELS INFANTS

Ítem ordonaren que·n lo dit hospital haia una dona notable, honesta e de bons customs qui haia special comissió dels infants, ço és de fer pensar e tenir nets aquells. A la qual dona sien ordonades aquelles serventes, les quals als honorables administradors serà ben vist, perço que la dita dona, mijançant aquelles, puxa fer dar als dits infants aquell recapte que·s pertanyerà. La dita dona, emperò, sia tenguda dar rahó de totes les robes, axí de lits com d'altres qualsevol, les quals li seran liurades a ops e servey també dels infants, com de sa persona, com encara de les serventes «a» lo dit scrivà de ració, faent-li notament d'aquelles en e per la manera que als altres officials en virtut de les presents ordinacions és tengut fer, perço que·n lo regoneximent general, per los damunt dits honorables administradors faedor, per indempnitat del dit hospital, se puxa haver rahó de tot. Les quals serventes hagen e sien tengudes star a total regiment e sots obediència de la dita dona, la qual dona haia plena facultat de mudar e variar aquelles a tota sa disposició, pus no passen a més avant d'aquell nombre lo qual per los honorables administradors dessusdits serà ordonat. E lo dit scrivà de ració sia tengut de scriure aquelles en son Libre de ració ab lo salari per ella «serà» ordonat, no esperada paraula ne altre assentiment dels dits honorables administradors si donchs per ell no era vist lo dit salari ésser desmoderat e excessiu.

Encara més sia tenguda la dita dona donar comptes e respondre axí d'açò qui per esguard dels infants que tendrà en comanda e encara per qualsevulla ||^{10v} altra rahó, secretament e pública, per qualsevol persones li serà donat, com d'açò que ella ab les damunt dites serventes filaran o en altra manera honesta guanyaran, al reebedor e distribuïdor general e scrivà de ració dessusdits, ço és, al dit reebedor de les monedes que vers ella seran, perço que·n faça reebuda en sos comptes, e al dit scrivà de ració de les robes, perço que·n faça notament en son Libre de notaments de les quals coses, ni encara dels infants, la dita dona no deia dispondre en alguna manera sens voler e assentiment dels dits honorables administradors, del qual voler e assentiment aparega per scriptura del dit scrivà de ració.

||^{9v}

a. Nom, senyor Joseph Rius, *escrit per una altra mà*.

OFFICI DE SCRIVÀ DE RACIÓ

Ítem statuhiren e ordonaren que una persona discreta, diligent e de bona fama haia en lo dit hospital o casa de Santa Creu offici de scrivà de ració, la qual persona sia elegida e posada en lo dit offici per los dits administradors e haia nom e títol de Scrivà de Ració. E lo dit offici la dita persona tingue, regesque e exercesque segons que-s seguex, ço és: que tinga quatre llibres, en lo I dels quals, qui s'apella Libre de notaments e aquest deu ésser de la forma major, sien scrites e inventariades totes les robes e béns, qui sien axí dins com defora la casa del dit hospital e en poder de qualsevulla persones, notant distinctament a cascun aquelles robes e béns qui^a en son poder seran. Perço que lo regoneximent general faedor de les dites robes e béns, per conservació d'aquells e per indempnitat del dit hospital, de cascú sia haut compte e rahó d'aquelles dites robes e béns, los quals axí, per càrrech de son offici com en altra manera, en son poder haurà tengudes e administrades. Lo qual regoneximent general, per los demunt dits honorables administradors o per dos d'aquelles, ensemps ab lo president e scrivà de ració demunt dits cascun any, se haia a fer una vegada XV jorns ans de la festa de la Sancta Creu de maig, perço que ans de la mutació faedora en la dita festa de la Sancta Creu de dos honorables administradors tots los dits quatre administradors ensemps veguen e regoneguen les dites robes e béns ne si de aquells si haurà res perdut.

En altre libre, qui s'appelle Carta de ració e aquest si de forma menor, sien scrits e contenguts tots los officials, dides, infants e altres servidors^b ||^{11v} del dit hospital e lo dia e quitació o salari al qual seran reebuts e, aximateix, lo dia se'n iran.

En altre libre, qui s'appell Registre e aquest sia de la prop dita forma menor, sien registrats tots los albarans que'l dit scrivà de ració farà, dreçant aquells al reebedor e distribuïdor general de les monedes, drets e béns del dit hospital. Los quals albarans lo dit scrivà de ració, ço és, aquells qui són de quitació o salaris ordinaris, faça de IIIIe en IIIIe meses, faent abatiment o abatiments a aquell o a aquells del temps que seran stats absents e no hauran estat en servey del dit hospital; e los altres faça, segons la qualitat e natura dels affers ~~h~~o requerran^a e per los dits honorables administradors li serà manat.

En altre libre, qui s'appell De la messió ordinària e aquest sia de la forma major, lo dit scrivà de ració cascun dia scriva e continuu la messió ordinària e extraordinària que per lo comprador, cotidianament, se farà en lo dit hospital en e per la manera que avant en les presents ordinacions és contengut.

||^{11r}a. **A:** que. – b. Dides, infants e altres servidors, *subratllat*.||^{11v}a. **A:** requerta.

Noresmenys, lo dit scrivà de ració cascun jorn oïa del dit comprador los comptes de les despeses que haurà en cascun dia fetes e, axí mateix, dels altres officials del dit hospital qui en qualsevulla manera hauran càrrech de administració e distribució alguna. Emperò, lo dit scrivà de ració no pusqua ne li sia legut reebre, dar ne en alguna manera administrar diners, robes ne altres qualsevol béns del dit hospital, directament o indirecta, e solament lo càrrech de son offici sia scriure e continuar les coses dessusdites e deius contegudes, e oïr los dits comptes e entervenir en altres actes del dit hospital qui sien a son offici pertanyents.

||^{12r} (*En blanc*)

||^{12v}

REEBEDOR E DISTRIBUÏDOR GENERAL DE LES MONEDES DEL DIT HOSPITAL.

Ítem ordonaren que·n lo dit hospital haia I reebedor e destribuïdor general de les monedes, drets e béns en qualsevol manera e per qualsevol títol, rahó o causa al dit hospital, provinents. Lo qual reebedor e destribuïdor general sia persona de bona fama e condició e sobiranament diligent, expert e de bona indústria en procurar e fer affers e, si possible serà, sia en los béns temporals opulent e lo qual reebedor e destribuïdor general tansolament haia càrrech de procurar, demanar, haver <ï> reebre, axí dins com deffora la ciutat, les dites monedes, de les quals haia e sia tengut dar recapte a offici de comprador e d'obrer e pagar salaris, axí d'advocats, procuradors, metges, barbers, dides com dels altres officials e servidors, com encara los altres càrrechs del dit hospital, recobrant ell, emperò, en l'acte de la paga de cascú d'aquell a qui pagarà, albarà del demunt dit scrivà de ració, axí que cascú a qui, per qualsevulla manera sia degut per lo dit hospital ans que puxa ne deïa haver diners, haia recórrer al dit scrivà de ració qui haia càrrech de levar-li lo compte e fer-li albarà de la quantitat que li serà deguda. Lo qual albarà, emperò, per lo dit scrivà de ració sia registrat en lo demunt dit seu Registre e segellat ab lo segell de son offici,^a segons que per stil de son offici és tengut e obligat. E lo dit reebedor e destribuïdor general sia tengut dar e retre compte de sa recepció e particular administració, de mig en mig any, a aquell racional o oydor de comptes, lo qual, per los demunt dits honorables administradors, li serà ordonat. E perço que lo dit general reebedor e destribuïdor ||^{13r} puxe pus fàcilment e pus distincta retre sos comptes e posar aquells en degut orde, ordonaren los dessús nomenats que lo dit reebedor tingue los llibres davall mencionats e continuu aquells segons que·s següix:

És^a a saber I libre de forma major, qui s'appell Libre comú on, per memòria^b tinga compte a comprador e faça notaments, axí dels préstechs que seran fets al dit hospital, com de les coses que seran fiades al dit comprador a dita del dit reebedor com encara dels

||^{12v}

a. Ab lo segell de son offici, *subratllat*.

||^{13r}

a. *Calderó*. – b. **A**: membria.

acorriments que necessàriament haurà a fer dins l'any a alguns servidors e domèstichs del dit hospital.

Ítem^c altre libre de forma menor, qui s'appell Libre ordinari, on continuu les reebudes e les dates ab lo qual puxe e dege retre son compte a aquell lo qual, per los damunt dits honorables administradors, li serà diputat a oyr e examinar-li los dits seus comptes.

Ítem^d altre libre de dos mans de paper de forma menor, quis'appell e sia intitulat Cèdula del comprador, de l'obrer, de l'especier e d'acorriments fets per pagar dides, en lo qual aquells que hauran càrrech d'administrar los dits officis scriuen de lur mà, ço és, cascú en son títol e les quantitats que reebrà del damunt dit reebedor, a ops e per necessitat d'aquell offici a que cascú serà deputat, perço que sobre les recepcions de les monedes entre ells nos puxa seguir debat algú.

Ítem^e altre libre, qui s'appell Vademecum, on lo dit reebedor scrive superficialment les reebudes e dates que farà, posant contínuament a la una part les reebudes e a la part altra les dates del qual dit Vademecum, qui serà l'original dels dits comptes se traurà la ordinació d'aquells.

Ítem^f altre libre, qui s'appell Manual, en lo qual lo dit reebedor faça mencionar largament tots los vincles posats en los testaments al dit hospital,^{||^{13v}} insertant en aquell los inventaris dels béns de les heretats al dit hospital vinclades a memòria, perço que n l'esdevenidor, quant loch haurà per part del dit hospital, ne sia hauda rahó. Lo dit reebedor, emperò, sia tengut de discórrer e encercar cascun més una vegada tots los notaris de la ciutat,^a perço que ab cascun d'aquells se puxa certifficar si en poder d'aquells se hauran ordonats testaments ab vincles o lexes fetes al dit hospital e que n haia translats autèntichs e, axí mateix, dels inventaris, ço és, d'aquells que serà necessari per conservació e indemnitat del dit hospital. Los quals translats, après que ls haurà fet mencionar en lo damunt dit Manual, faça conservar en l'archiu, ço és en l'asmiari^b a açò deputat, faent en après aquelles intimacions o provisions que, per conservació dels béns al dit hospital vinclats per indemnitat d'aquell, fora necessari, de les quals intimacions e provisions sia feta axí mateix menció en aquell Manual.

E si per ventura lo dit reebedor e distribuïdor no serà persona asats disposta per continuar los dits seus comptes ab bon orde e segons damunt se conte, en lo dit cas sia per los dits honorables administradors hauda una persona apta e sufficient a ordonar e continuar los comptes, la qual persona tinga los llibres dessus prop mencionats e en aquells continuar los dits comptes e les altres coses dessusdites, per la forma en lo present capítol contenguda.

^{||^{13r}}

c. Calderó. – d. Calderó. – e. Calderó. – f. Calderó.

^{||^{13v}}

a. Cascun mes una vegada tots los notaris de la ciutat, subratllat. – b. A: armari.

Declarant, emperò, e^c expressament entés que totes les monedes, que per qualsevulla títol, rahó o causa pervenguen e-s^d pertanguen al dit hospital, generalment vinguen en mans del dit reebedor. E aquell, aximateix, generalment faça tots los pagaments e deliuraments, perço que totes les recepcions e distribucions de l'hospital passen per lo compte del dit reebedor e distribuïdor general e que aquell qui serà racional o oydor dels dits comptes puxa provenir^e a notícia d'aquells qui per mans del dit reebedor haurà ree-
||^{14r}-budes monedes, de les quals hauran a dar compte e rahó e que-s puxa veure *in universo* la reebuda e despesa del dit hospital a quant munte per tot l'any, prohibints expressament al dit reebedor que ell, en alguna manera, no puxe ni li sie legut comprar o arrendar alguns béns o drets del dit hospital, ne d'haver part en los arrendaments qui-s fan de les rendes del dit hospital ne encara en exauchs devallants d'aquells.

||^{14v}

OFFICI DE COMPRADOR

Ítem que lo dit hospital haia un comprador, qui sia hom de bona fama e condició, lo qual haia càrrech de comprar, axí en gros com en menut, les coses deiús^a especificades a obs e provissió del dit hospital; és a saber forment, civades, vins, carns fresques e salades, peixs, olis, ffruytes, mels, sucres, lenya, ous, amelló, ordiat, panses, gallines, polls, ceres e tots arreaments de cuyna. Axí emperò, que en les compres per ell faedores en gros de les dites virtualles sia present e entrevenga lo damunt dit scrivà de ració, perço que aquelles se compten pus deliberadament e ab major utilitat del dit hospital. E que-l dit scrivà de ració, qui ha càrrech^b d'oyr e continuar los comptes axí del comprador com dels altres officials exceptat del reebedor e distribuïdor general, haia notícia dels preus que les dites virtualles costaran e que frau en alguna manera no si puxa cometre. Lo qual comprador cascun dia haia e sia tengut retre compte al dit scrivà de ració^c també de les coses que hauran comprades com de la distribució que-n lo prop precedent dia haurà feta d'aquelles en los officis dejús especificats. E aquest compte, cascun dia, sia oyt e continuat per lo dit scrivà de ració en lo Libre de la messió, perço que per ell sia hauda rahó d'aquells a qui les damunt dites coses en aquell dia seran estades liurades. E que en la fi de cascun mes faça albarà al dit comprador de la summa a la qual muntarà la messió ordinària e extraordinària, dreçant aquell dit albarà al reebedor e distribuïdor general e registrant aquell en lo Libre de la messió, ço és en la fi de la mesada en e per la forma acostumada e per stil de son offici deu fer. Lo^d dit scrivà de ració, emperò,^e sia tengut scriure, cascun dia, en lo dit Libre de la messió, ço és en lo començament o en la fi de la jornada, tots los menjadors qui en aquell dia seran en lo dit hospital, specificant distinctament los sans, los malalts, los orats, les

||^{13v}

c. E] manca en **A**. – d. S] manca en **A**. – e. **A**: prevenir.

||^{14v}

a. **A**: dius. – b. Càrrech, *escrit a l'interlínia*. – c. Haia e sia tengut retre compte al dit scrivà de ració, *subratllat*. – d. *Calderó angular*. – e. Scrivà de ració, emperò, *subratllat*.

dones, los infants, ||^{15r} los preveres e los servidores. Perço que axí bé de la despesa com dels dits menjadors se puxa haver data notícia.

||^{15v}

OFFICIS DE PANICER, DE BOTALLER, DE REBOSTER, DE MUSEU <E> DE
SOBREADZEMBLER

E per tal com les damunt dites coses après que per lo dit comprador son comprades, se han a distribuir necessàriament dins lo dit hospital per mans d'altres persones. E que d'aquelles dites coses pus ordonadament, per obviar afrau e malesa, se puxa haver rahó de les persones qui les administraran, ordonaren los dessus nomenats e estatuhiren que lo dit hospital sien, ultra los damunt especifficats, los officis següents, és a saber de panicer, boteller, de reboster e museu e de sobreadzembler. En los quals officis sien elegides e posades per los dits administradors dues persones leyls e obedients e entre aquelles, les coses e vituales damunt dites, après que per lo dit comprador seran comprades, sien compartides en e per la manera que per los dits administradors, ensemps ab lo dit scrivà de ració, serà ordonat e hagen càrrech d'administrar totes les damunt dites coses, reebent e donant aquelles a pes, compte e mesura. Axí emperò, que n la distribució per les dites persones de les dites coses fahedora sia e entrevenga cascun dia lo dit^a scrivà de ració e, sens entreveniment e assentiment d'aquell, no degen ni·ls sia legut dar ni distribuir alguna cosa dins ni defora casa, si donchs per los honorables administradors o per lo president dessusdits expressament manat no·ls era. E, finalment, hagen e sien tengudes estar a total regiment e disposició del president e scrivà de ració damunt dits.

||^{16r}

Més avant, sien tengudes les dites persones, qui hauran càrrech d'administrar los dits officis, de comptar e avinentar-se ordinàriament cascun matí ab lo dit scrivà de ració perço que per ell sia vist si les coses, les quals per lo dit comprador^a seran meses en compte de la messió ordinària, seran per aquelles dites persones reebudes e distribuïdes en la forma e manera dessusdita e que frau en alguna manera no s·i puga cometre.

Declarat^b emperò e expressament entés que·l dit scrivà de ració, ensemps ab les damunt dites persones qui administraran los dits officis, hagen e sien tenguts per cascun dia, ço és a dinar e a sopar, residència personal en los tinells o taules on lo prior, ab lo rector e preveres, los pobres, los servidores e altres domèstichs menjaran dins lo dit hospital, perço que les viandes e altres coses qui·ls seran aparellades, mijançant lo dit scrivà de ració dessusdit, ab degut orde, sien administrades e les dites persones degudament e complida provehides e servides. E que per lo dit scrivà de ració, qui és racional de tots los officials e

||^{15v}

a. Mà dibuixada al marge esquerre assenyala el començament de paràgraf.

||^{16r}

a. Notari, escrit al marge esquerre per una altra mà; segueix el dibuixa d'una mà que assenyala el començament de paràgraf. – b. Mà dibuixada al marge esquerre assenyala el començament de paràgraf.

quasi general custodi de tota la casa, sia vist a ull quines ni quals persones menjaran en los dits tinells o taules. E que les viandes e altres coses les quals après que hauran menjat sobranen faça conservar a cascun official, ço és aquelles les quals seran a son offici pertanyents, perço que res no s'i perda e que en nenguna manera frau no s'i puga cometre.^c

||^{16v}

OFFICI DE COCH

Ítem statuhiren e ordonaren que·n lo dit hospital haia un coch àbil e sufficient en apparellar les viandes necessàries, axí als sants (*sic*) com als malalts. Al qual coch sien ordonats aquells ministres o ajudants que al president, scrivà de ració e emfermer dessusdits ben vist serà per cuynar e apparellar les dites viandes netament e bé. Lo qual coch, emperò, sia tengut de tenir a prop los arreaments de la cuyna e dar rahó d'aquells tota vegada que demanat ne serà. Axí mateix, sia tengut lo dit coch cascun vespre demanar e saber ab los dits president, scrivà de ració e emfermer les viandes que haurà apparellar, axí per los sans com per los malalts, perço que ell ab temps puxa e deia fer aquells preparatoris que necessaris seran per apparellar bé e degudament les dites viandes e que los pobres malalts, en special, sien degudament servits e provehuts. De les quals viandes lo dit coch no deia ne li sia legut dar a algú qui sia fora casa sens licència e voler del president, scrivà de ració e emfermer dessusdits.

||^{17r}

OFFICI DE BARBER DE CASA

Ítem que·n lo dit hospital haia un barber singularment àbil e expert en art de cirurgia, lo qual faça de nit e de dia contínua residència en lo dit hospital. Perço que axí bé los pobres que vendran en lo dit hospital, com aquells qui ja hi seran, puxen per ell perfectament ésser suuenguts e occorreguts totes aquelles hores que necessari serà. Entès emperò que·l dit barber no dege ne li sia legut pendre paga alguna, gran o pocha, directament ne indirecta, de pacient qui sia en lo dit hospital, ni curar^a ab medecines del dit hospital algú qui sia fora d'aquell.

||^{16r}

c. E que per lo dit scrivà de ració, qui és racional de tots los officials e quasi general custodi de tota la casa, sia vist a ull quines ni quals persones menjaran en los dits tinells o taules, e que les viandes e altres coses les quals après que hauran menjat sobranen, faça conservar a cascun official, ço és aquelles les quals seran a son offici pertanyents, perço que res no s'i perda e que en nenguna manera frau no s'i puga cometre, *assenyalat amb un claudàtor al marge dret, escrit per una altra mà.*

||^{17r}

a. O pocha directament ne indirecta de pacient qui sia en lo dit hospital ni curar, *subratllat*; Ojo, *escrit al marge dret per una altra mà.*

METGES E BARBERS

Ítem ordonaren que·ls metges de física e barbers, los quals lo dit hospital, ultra lo barber dessusdit, acostuma continuadament de tenir apensionats, hagen e sien tenguts visitar los dits pobres malalts cascun dia, ço és, de matí una vegada, après dinar altra vegada. E tinguen tots, ensemps ab lo damunt dit barber, col·loquis e col·lacions sobre los accidents perquè los dits pobres són detenguts. E ordonen als dits pacients, presents emperò l'escrivà de ració e emfermer dessusdits, aquelles medicines que·ls seran necessàries, scrivint ells de lurs pròpies mans en lo Libre de especier del dit hospital les receptes dels materials que per salut dels dits pacients ordonaran. Perço que·l dit especier, en lo retiment de son compte, autènticament puxe mostrar aquells dits materials los quals, per forniment de son obrador haurà comprats, són estats despesos d'ordinació dels dits metges en lo dit hospital.

Més avant sien tenguts los dits metges e barbers de manifestar al prior e rector dessusdits los pacients qui seran perillosos de mort,^a perço que per ells sien tenguts a prop e hagen temps d'administrar-los devotament los sagraments de Sancta Mare Esgleya e provehir degudament a la salut de lurs ànimes. Encara més, sien tenguts los dits metges e barbers, ço és, que quant veuran e coneixeran alguns dels dits pacients ésser en tal convalescència o virtut de lur accident que poran treballar per guanyar lur vida, en continent ne façen paraula al president, scrivà de ració e emfermer dessusdits, los quals donen tantost als dits pobres curats, a fi ||^{18r} que s'aleugen tant com possible sia lo dit hospital d'inútils messions e despeses.

Emperò los dits metges e barbers ni alguns d'ells no degen ni·ls sia legut pendre paga alguna, gran o pocha, directament ne indirecta, de pacient algú qui sia en lo dit hospital. E sien contents de la quitació o salari que per los dits honorables administradors los serà assignat o tatxat.

OFFICI D'ESPECIER

Ítem com en lo dit hospital sia stada construhida e ordonada una casa o obrador d'especiayria. E aquesta casa o obrador necessàriament se haia a comanar a una persona àbil en l'art d'especiayria per fer exerops, conserves, compostes de materials e totes altres coses medecinals als demundits pobres pacients necessàries. Perço ordonaren que l'especier, qui la dita casa o obrador tindrà en comanda, haia e sia tengut de temps en temps comprar les coses, les quals per forniment del dit obrador seran necessàries mijançant lo reebedor e scrivà de ració dessusdits, en aquesta forma, ço és, que·l dit especier compre, e lo dit reebedor pach e lo dit scrivà de ració scriva e continuu aquelles en un qiern qui romanga envers ell. Perço que ell, dit scrivà de ració, mijançant aquell dit qiern ab clar

||^{17v}a. Los pacients qui seran perillosos de mort, *subratllat*.

àrbitre e sens scrúpol algú puxa fer albarà d'aquella quantitat a la qual muntaran en summa les coses per lo dit especier comprades. En virtut del qual albarà, lo dit reebedor, possant en data de sos comptes la quantitat en aquell contenguda, satisfàça als notaments e egual lo compte en son Libre comú dels acorriments, los quals per comprar les dites coses al dit especier haurà fets.

Declarat emperò e expressament entès que'l dit especier tingue e hage a tenir axí bé les aynes qui en la dita casa són per rahó de son offici com los materials, olis, sucres e altres qualsevol coses qui en lo dit obrador sien e seran, e per forniment d'aquell se hauran a comprar a pes, compte, e mesura, inventariades, lo dit scrivà de ració fahent-li notament d'aquell inventari en son Libre de notaments. Perço que ell, en virtut del dit notament,^{||19r} puxa d'estrènyer e destrenga lo dit especier que don compte e rahó de les dites coses e de la distribució d'aquelles. Lo qual compte, lo dit especier sia tengut dar e retre al dit scrivà de ració presents los metges, e barbers o alguns d'els, si necessari serà, cascun any tres vegades, ço és, de quatre en quatre meses una vegada, perço que en cascun retiment de compte sia vist si les coses per forniment del dit obrador, en cascuna terça comprades, seran stades convertides e despeses en lo dit hospital. E lo dit scrivà de ració, en cascun regoneximent e retiment de compte, sia tengut fer notament nou de tot lo romanent en lo dit obrador, notant-li en après les coses que en la subsegüent terça se compraran.

Encara sia entès que'l dit especier no dege ne li sia legut dar ne liurar en alguna manera medecines ne qualsevulla altra cosa, gran o pocha, qui sia del dit obrador, encara que per los metges e barbers dessusdits li fos dit e manat a persona alguna salariada per lo dit hospital, si donchs no·u feya per ordinació e exprés manament dels honorables administradors, de la qual ordinació e manament aparega per scriptura del dit scrivà de ració e, si contrafarà, que no li sia pres res en compte.

^{||19v} (*En blanc*)

^{||20r}

OFFICI DE OBRER

Ítem ordonaren e estatuiren que·n lo dit hospital sia posada o elegida per los dits administradors una bona e ydònea persona, qui haia nom d'obrer, e aquell haia special càrrech e comissió d'administrar e fer fer totes les obres que en lo dit hospital, en qualsevol manera, seAfdsfdsf hauran a fer. Les quals obres, lo dit obrer haia^a e sia tengut fer fer ab ordinació e deliberació dels honorables administradors e no en altra manera. De la qual ordinació e deliberació aparega per scriptura del dit scrivà de ració e les peccúnies, que per convertir a les dites obres seran necessàries, aquell dit obrer haia e deia reebre per mans del reebedor e distribuïdor general e no per altra via o manera, perço que totes e qualsevol reebudes e despeses e per qualsevol rahó fetes o fahedores, per obviar a dans e a multiplicació de comptes, passen per lo compte del dit reebedor, e que tan solament en

^{||20r}

a. Les quals obres, lo dit obrer haia, *subratllat*.

aquell dit compte les dites reebudes e despeses, particularment, se puxen veure e en summa universal a quant muntaran per tot l'any. E les quals obres lo dit obrer haia e sia tengut fer fer e administrar en aquesta forma, ço és, que de totes e qualsevol coses, les quals necessàriament haurà a comprar, axí en gros com a menut, haia e sia tengut dar compte per menut, jurant aquell ésser leyal e verdader en totes coses al scrivà de ració dessusdit, e que lo dit scrivà de ració faça albarà, dreçant aquell al reebedor e distribuïdor general dessusdit, d'aquella quantitat a la qual muntaran en summa lo dit compte, lo dit scrivà de ració enfilant aquell dit compte en son fil comú, segons que tots e semblants comptes e cèdules per estil de son offici és tengut fer. Entès, emperò, que-n les compres que farà en gros, axí de pedra, ||^{20v}calç, raiola, fusta, com d'altres qualsevol coses grosses entervenga lo dit scrivà de ració, perço que aquell haia clara notícia dels preus que costaran e que d'aquelles sens scrúpol negú puxa fer albarà e albarans, dreçant aquells al dit reebedor. E que frau, en alguna manera, no s-i puxa cometre. Més avant, lo dit obrer sia tengut pagar los loguers als mestres, axí de pedra com de fusta, als manobres e altres qualsevol qui treballaran en e per les dites obres, present l'escrivà de ració dessusdit, axí e en aquesta forma, ço és, que-l dit obrer faça tots los^a pagaments als dits mestres e obrers e lo dit scrivà de ració scriva aquelles en lo libre e o quèrn de les obres, specificant en aquell los noms de les persones e los jornals als quals en les dites obres hauran vagat e obrat. Lo qual libre o quèrn romangue e stiga contínuament vers lo dit scrivà de ració, perço que ell, migancant lo dit libre o quèrn, ab clar àrbitre e sens scrúpol algú, per obviar a tota manera de frau, puxa fer albarà e albarans de la summa a que muntaran los loguers dessusdits en virtut dels quals albarà e albarans, qui per lo dit scrivà de ració per les rahons dessusdites seran fets, lo dit reebedor e distribuïdor general, posant en data de sos comptes les quantitats en aquells contengudes, satisfça als notaments e egual los comptes en son Libre comú dels acorriments qui per ell al demundit obrer per supplir a les dites obres seran fets.

Declarat emperò e expressament entès que-l dit obrer sia tengut fer residència personal en e sobre les dites obres, ço és, de matí dues hores e après dinar altres dues hores, perço que per aquells pus degudament e ab major utilitat e sol·licitut se continuen es façen. Més avant sia tengut e deia tenir totes les artelleries, puntals, entenes, perxes, ||^{21r}gumenes, talles, costers, cordes e qualsevulla altres coses qui per rahó de les dites obres necessàriament se hauran a tenir inventariades, del qual inventari lo dit scrivà de ració li sia tengut fer notament en son Libre de notaments, perço que-n lo dit regoneximent general per los honorables administradors fahedor, axí de les dites coses com dels altres béns del dit hospital, se puxa haver deguda rahó.

||^{20v}

a. Los, escrit a l'interlínia.

RACIONAL O OYDOR DE COMPTES

Ítem statuiren e ordonaren que·ls damunttdits honorables administradors haien e sien tenguts elegir una persona leyal, abta e esperta en natura de comptes, la qual haia títol de racional o d'oydor de comptes e la qual haia special càrrec d'oyr, examinar, impugnar, ruminar, discutir e liquidar e, finalment, cloure e diffinir de mig en mig any, o almenys una vegada l'any, los comptes,^a axí del damunt dit general reebedor e distribuïdor com de qualsevulla altres qui per qualsevol manera reebren e administraran monedes, drets e béns del dit hospital. Axí, emperò, que ans que puxa cloure ne diffinir aquells, haia a fer relació summària als damunttdits honorables administradors, axí de les reebudes com de les despeses que en los dits comptes seran contengudes. E dels duptes que en la examinació d'aquells li seran occorreguts, als quals per aquell qui haurà retuts los dits comptes no s'haurà pogut bonament satisfer, a fi que·ls dits honorables administradors pervenguen a notícia de totes les dites coses e que, mijançant lur determenació, sia suplit e provehit als dits dubtes e que, de voler e assentiment lur, los dits comptes^b se concloguen, es difinesquen en aquesta forma, ço és, que·l dit racional, per testimoni del retiment del dit compte o comptes, faça albarà testimonial scrit en pregamí (*sic*) e segellat en pendent ab segell, qui sia d'aquella empremta que als dits honorables administradors serà ben vist, e altre albarà debitori de la romanent quantitat que, finalment, egualant les reebudes ab les dates dels dits compte o comptes, se mostrarà ésser deguda a aquell o aquells qui los dits compte o comptes hauran retuts^c en virtut del qual albarà debitori, qui sia scrit en paper e segellat en lo dors ab lo damunt dit segell, puxa ésser feta data de la quantitat en lo dit albarà contenguda en lo subsegüent compte de la administració que aquell o aquells, qui los dits compte o comptes hauran retuts, tendran. E si la administració serà extingida, que ab aquell albarà puxen ||^{22r} haver acció contra lo dit hospital e administradors d'aquell e sia haut axí per autèntich com una carta pública, los quals albarans sien causats segons la qualitat e natura dits comptes requerran.^a E lo dit racional o oydor de comptes haia e deia tenir per orde de son offici los libres següents:

És a saber I libre qui s'appell Registre o Libre d'albarans, hon los damunttdits albarans sien registrats.

Ítem altre libre qui s'apell De notaments comuns, en lo qual faça notaments axí el damunttdit reebedor e distribuïdor general com als altres perticulars reebedors que hauran reebudes monedes, axí per mans del dit reebedor general com en altra manera, ço és, al dit reebedor general d'açò que fallirà acompliment de les reebudes que posarà en sos comptes

||^{21v}

a. Los comptes, *escrit a l'interlínia*. – b. No s'haurà pogut bonament satisfer, a fi que·ls dits honorables administradors pervenguen a notícia de totes les dites e que, mijançant lur determenació, sia suplit e provehit als dits dubtes e que, de voler e assentiment lur, los dits comptes] *manca en A*. – c. **A**: retrets.

||^{22r}

a. **A**: dels comptes requeren.

e, en altra manera, e als altres particulars reebedors de les quantitats que hauran reebudes per mans del dit reebedor e en altra manera hauran càrrech de reebre monedes. E de totes altres altres (*sic*) coses faça aquells notaments que sien pertinents a memòria, perço que per indempnitat del dit hospital en l'esdevenidor ne sia haut compte e rahó.

Encara tinga lo dit racional o oydor de comptes lo original del Capbreu^b on los morabatins, los censals e altres rendes e drets del dit hospital a la una part e les responsions, que ordinàriament cascun any per certes rahons ha afer també a ordens de monestirs e altres esgleyes^c com a algunes singulars persones són designats e designades, a fi que·l dit racional o oydor, en la examinació per ell fahedora dels dits comptes mijançant lo dit Capbreu, pus fàcilment puxa los dits comptes apunstar e, singularment, veure si per lo damunddit reebedor seran posades en reebuda entegrament los dits morabatins e altres coses per cascun ||^{22v} any. Del qual Capbreu emperò, e especialment de les dites responsions, sia donat I traslat al damunddit scrivà de ració, perço que ell, mijançant lo dit traslat, puxa fer los albarans de les dites responsions a aquells als quals se fan. E dels dits morabatins, censals e altres rendes e drets que·l dit hospital ha e reeb cascun any sia donat traslat al damunddit reebedor e distribuïdor o aquell qui haurà càrrech de collir e exhigir aquells, a fi que, mijançant aquell traslat, se puxa regir ab degut àrbitre.

||^{23r}

OFFICI DE PORTER

Ítem ordonaren que·l porter, lo qual per los dits honorables administrador serà diputat a tenir en guarda e custòdia los portals del dit hospital, sia tengut tanquar e obrir los portals del dit hospital en aquelles hores que per lo president o emfermer del dit hospital seran ordonades, e no dege ne li sie legut obrir aquelles après que seran tanquades^a e, singularment, en la nit sens licència e assentiment dels dits president e emfermer, per obviar a molts inconvenients qui·s porien seguir si los dits portals no estaven tancats. Lo dit porter, emperò, sia tengut fer residència personal al portal major, com los altres deien estar tanquats, ço és, de vespre tantost que·l seny de la oració haurà tocat tro que haurà tancat. E de matí, tro que les gents del dit hospital seran levades, perço que per ell sia vist e haia notícia d'aquells qui entraran e exiran del dit hospital e que tinga bé esment que no traguén indegudament res d'aquell.

||^{22r}

b. Comptes lo original del Capbreu on los morabatins, los censals e altres rendes e drets del dit hospital a la una part e les responsions, *subratllat*. – c. Ojo que·s bo, *escrit al marge dret*.

||^{23r}

a. No dege ne li sie legut obrir aquelles après que seran tanquades, *subratllat*.

||^{23v}

OFFICI D'ESCUDEERS

Ítem ordonaren que·ls escuders, los quals per los honorables administradors seran ordonats a tallar e servir axí als malalts com als sans qui són en lo dit hospital, sien tenguts ésser especialment sens fallir^a en les hores acostumades de menjar per fer lo dit servey e que ajuden en los afers de casa segons per lo president, scrivà de ració o per l'emfermer lus serà dit e manat.

||^{24r}

DE LA PENA QUE DEUEN HAVER LOS DOMÈSTICHES DEL SPITAL, QUI DINS AQUELL JUREN CONTRA DÉU E LA SUA MARE

Ítem que neguna persona domèstica de casa no deie ni gos jurar ni sacramentejar^a dins la dita casa contra nostre senyor Déu e la gloriosa verge Maria, mare sua. E si·u fa, que sia mès en lo cep e aquí estiga a mercè del prior, donants plen poder al dit president que exerquesca aquesta jurisdicció o punició segons li serà vist fahedor. E si per ventura ni haurà algú qui faça resistència, que vaia a la presó comuna e aquí estiga a mercè de l'official reyal e si serà coronat del senyor bisbe.

DE LA PENA QUE HAURAN AQUELLS QUI EN LO DIT HOSPITAL MOURAN BREGA O FARAN RUMOR

Ítem que no sia negú qui gos moure brega ni fer rumor en alguna manera dins lo dit hospital. E si·n fa, que encorrega les penes en lo pus prop dit capítol contengudes e segons en aquell és ja especifficat.

||^{24v}

DEL TEMPS QUE ÉS DONAT A DENUNCIAR MONEDES, ROBES E BÉNS A AQUELLS QUI LES HAURAN REEBUDES PER LO DIT HOSPITAL E A QUI S·AN A DENUNCIAR E DELIURAR

Ítem que totes monedes, robes e béns que vinguen en mans de qualsevol persones, servidors e domèstichs del dit hospital, axí de lexes, almoynes secretes e públiques que les gents per reverència de Déu fan^a al dit hospital, per sustenció d'aquell, com per qualsevulla altra rahó, axí dins com defora la ciutat haïen ésser denunciades per aquelles persones qui

||^{23v}

a. **A**: fallar.

||^{24r}

a. **A**: sacramentar.

||^{24v}

a. Fan, *escrit a l'interlínia*.

les dites^b monedes, robes e béns reebran al demunt dit scrivà de ració e, present aquell, deliurades al emfermer dessusdit dins espay de XXIII hores après que les hauran reebudes dins la ciutat. E si defora la ciutat les reebran que aximateix, après que seran dins la dita ciutat, les haien denunciar al dit scrivà de ració e deliurar a l'emfermer dins lo dit espay de XXIII hores. Lo dit scrivà de ració, scrivint aquelles monedes, robes e béns en lo qüern on cascun dia, ordinàriament, continuarà les monedes que procehiran axí de la questa ordinària bacins portats com de pan venut. E finalment tinga la forma e pràctica que per estil de son offici és tengut tenir e servir en semblants coses.

||^{25r}

DEL SAGRAMENT QUE HAN A PRESTAR LOS HONORABLES ADMINISTRADORS EN
LO PRINCIPI DE LUR REGIMENT

E perço que les estatuts e ordinacions dessusdites sien pus diligentment observades, volgueren, estatuiren e ordonaren los dits reverent senyor Bisbe e honorables Capítol, consellers e prohòmens de la dita ciutat que los dits generals administradors e regidors de l'hospital, en lo principi del regiment del dit lur offici, ans que en aquell res exercesquen, presten en poder dels dits senyor Bisbe e consellers o d'aquell, al qual per ells serà comès, sacrament sobre los Sants Quatre Evangelis prometents, per virtut d'aquell sacrament, haver-se bé e leyalment en lo regiment e administració del dit hospital e procurar e tractar aquell e sos béns de lur poder ab bona diligència. Noresmenys, servir e fer servir les presents ordinacions e estatuts segons damunt, distinctament, és especifficat e encara totes altres coses adherents e devallants d'aquelles. Del qual sacrament se faça scriptura o acte autèntich en testimoni de les dites coses.

||^{25v}

DEL SAGRAMENT E HOMENATGE QUE HAN A FER LOS OFFICIALS DEL DIT
HOSPITAL ALS HONORABLES ADMINISTRADORS D'AQUELL

Més avant, que cascun dels dits oficials del dit hospital dessus mencionats e totes altres persones en aquell elegides e posades per servitut o exercici algú encontinent com en lo dit hospital seran reebuts façen e sien tenguts fer, ço és, los ecclesiàstichs, sacrament, e los lechs, sacrament e homenatge^a de bocha e de mans als honorables administradors dessusdits, e prometre de fer complir, tenir e servir les ordinacions dessusdites, ço és tant com a cascú d'aquells se esguardaran en e per la manera dessus distinctament especifficada. Noresmenys, haver-se en les dites coses ab leyaltat, obediència e diligència. E, finalment, preservar de tota lur possibilitat lo dit hospital e béns d'aquell d'inconvenients e dans e, per tal que sobre açò cascú dels dits oficials e altres dessusdits, certament e ab major

||^{24v}

b. Ciutat haien ésser denunciades per aquelles persones qui les dites, *subratllat*.

||^{25v}

a. Los lechs, sacrament e homenatge, *subratllat*.

promptitut se puxen haver e regir, lo demuntit president sia tengut donar a cascú d'aquells un memorial en lo qual sia distinctament posat lo càrrech e orde^b de son offici e exercici, e aquell memorial tinga cascú ab si mateix tant com en lo dit hospital habitarà però de la prostació dels sacraments e homenatges dessusdits se faça tota hora que-s prestarà es farà carta pública mijançant la qual sien les dites coses testificades.

||^{26r}

DE LA PUNICIÓ QUE HAURÀ AQUELL OFFICIAL QUI CONTRAFARÀ EN ALGUNA DE
LES PRESENTS ORDINACIONS

E si per ventura algú dels dits officials delinquirà o contrafarà en alguna de les dites coses, en aquell cas aquell al qual se pertanyerà la exequció d'açò, segons tenor de les presents ordinacions, trague lo dit delinqüent o no, servant les dites coses del dit hospital punit, emperò, en aquesta manera: que si asa culpa haurà en res dampnifficat lo dit hospital o béns d'aquell sia sobre açò reintegrat lo dit hospital del salari que a aquell serà degut,^a del qual salari li faça en son compte abatiment lo dit scrivà de ració, ne lo dit reebedor e distribuïdor gos més avant pagar o donar a aquell que per lo dit scrivà de ració serà ordonat.

E ultra açò li sia donada condigna pena o punició corporal o peccuniària^b per lo trencament del sacrament e homenatge que prestat haurà remittent açò a voler, àrbitre e ordinació dels honorables administradors dessusdits.^c

||^{26v}

RETENCIÓ DE TOLRE, ANEDIR, MUDAR E VARIAR E DE NOU ORDONAR SOBRE
LES DITES ORDINACIONS E CASCUNA DE AQUELLES

Ordonaren encara, e estatuiren e manaren que de les ordinacions e estatuts dessusdites e de les coses en aquelles contengudes se faça edicte perpetual e acte autèntich per lo notari daval scrit, retinent-se expressament plena facultat en tolre, anedir, mudar, e variar o de nou ordonar en e sobre les dites coses e cascuna d'aquelles tots temps que-ls serà ben vist faedor.

||^{27r} (*En blanc*)

||^{25v}

b. Sia tengut donar a cascú d'aquells un memorial en lo qual sia distinctament posat lo càrrech e orde, *subratllat*. Ojo no-s fa, *escrit al marge esquerre per una altra mà*; Memorial del càrrec se té a dar a quiscun official, *escrit al marge esquerre per una altra mà*.

||^{26r}

a. Del salari que a aquell serà degut, *subratllat*. – *b.* E ultra açò li sia donada condigna pena o punició corporal o pecuniària, *subratllat*. – *c.* Vide: fora bo de observar assò y que fessan un fiscal perpetuo de vida, perquè sent de vida, no podent-lo renovar, seria millor son offici y no portaria disputa que portaria respecta, *escrit per una altra mà, al peu del text*.

Jesús^a

Ordinacions^b fetes per los honorables mossèn Johan Font de Borrell e Johan Navarro, canonges de la Seu, mossèn Bernad Çapila e mossèn Anthoni Salvador, mercader, ciutedans de Barchinona, administradors del hospital de Sancta Creu a XVIII de març, any Mil CCCC LXXXVII e jurades per ells servir.

«E»xperència mostre que una de les principals coses que donen causa que lo hospital de la ciutat de Barchinona vé en disminució e perdició de les rendes, béns e entrades de aquell qui donen sosteniment al dit hospital e la vida als pobres de la casa, vé per los qui tenen administratió de dites entrades, ordenadament, quescun any no donar compte ne rahó del que administren. De que-s segueix no sols oblivio en algunes rendes e ròssechs deguts al dit hospital, més encara, dóna ocasió als dits ministres poder mal usar.^c Perço nosaltres, Johan Font de Borrell e Johan Navarro, canonges de la Seu de Barchinona, Bernad Çapila e Anthoni Salvador, mercader, ciutedans de la dita ciutat, en l'any present administradors del dit hospital, afegint e avistant a les ordinacions de la dita casa e, a més, ratificació e confirmació de aquelles, havem deslberat fer les ordinacions següents:

{P}rimera, ordenam e statuhim que lo procurador del dit hospital, qui en les Ordinacions de aquell se diu rebedor e distribuïdor general de les pecúnies, e encara l'altre procurador, que acustume de rebre los morabatins de Barchinona, luismes, leixes e altres emoliments segons devall serà largament ordenat, qui és ara mossèn Vicenç Granell, ordenadament, quescun any, sien tenguts donar compte e rahó, e metre los llibres de lurs comptes, ço és, lo dit mossèn Vicenç Granell e sos successors, dins dos mesos. E lo procurador, qui-s diu receptor general, hage fer entrada en una suma de tot lo que dit mossèn Granell haurà rebut e desliurada per ||^{28r} semblant del que haurà desliurat, referides als dits comptes seus, lo dit procurador o receptor, qui-s diu distribuïdor general, e dins tres mesos après finit l'any en poder del racional o oïdor de comptes de la casa. Lo qual llibre del dit mossèn Granell, e dels successors en son offici, dins dos mesos après següents, e lo del procurador, qui-s diu receptor general, d'uns altres tres mesos après següents, lo dit racional de la casa, appellant e convidant-hi lo dit scrivà de recció, si ésser-hi volrà, haia veure e examinar los dits comptes e, del que trobarà, fer ralació als administradors, a ffi que tots, justats dins lo dit temps dels dits sis mesos, hagen a diffinir e cloure dits comptes e fer diffinició als dits procuradors o procurador. En los quals comptes dels dits procuradors hagen entrar, e venir, e fer sa entrada e exida de totes les coses que pervendran e-s despendran en la dita casa en cars que per altres particulars administradors sien administrades a ffi que, ordenadament, se sàpien, per los comptes dels dits procuradors, totes les entrades de la dita casa e, aximateix, les desexides. E si en açò contrafaran los dits

||^{27v}

a. Jesús, *escrit al marge superior i fora de la caixa d'escriptura*. – b. Ordinacions fetes lo any 1487, *escrit al marge esquerre per una altra mà*. – c. De ací vé tot lo dany per a les rendes del spital. Y la més principal causa és de no tenir home propi en lo arxiu, qui port en orde tota la màchina de les scriptures y los llevadors de rendes en son punt conserve, anyadint les noves, barrant les que-s lluxen y ayudant alguns desdits, *escrit al marge esquerre per una altra mà*. Segueix, *escrit per una mà diferent*, En 1596 ya s-i provehí per quant nomenaren archiver a Sebastià Roger.

procuradors o la hu d'ells, que en aquell cars no hagen salari e sien suspesos del dit offici *ipso facto*, e que no puguen usar de dit offici fins a tant hagen satisfet tot ço que seran tornadors.

{I}tem ordenam e statuhim que los dits procuradors no pusquen donar en ròssechs en lurs comptes pensions de censals, morabatins, arrendaments,^a loguers ne altres deutes ni quantitats de peccúnies que sien exhigibles ans ne hagen a fer entrada. Si donchs, no-s mostrarà hagen feta deguda diligència en exequitar dites pensions, morabatins e altres coses desusdites.^b

{I}tem ordenarem, segons és ordenat en les Ordinacions de la casa, lo scrivà de rectió, ensemps ab lo racional, hagen oïr los comptes del compredor, guarda-roba, specier, museu, panicer e de tots altres qui en la casa tinguen administració de peccúnies o virtualles e altres ||^{28v} coses, les quals a pus larc no passa la settimana que no sien per aquells vists, e reconeguts *et* fets notaments, a ffi que, mentre se ha memòria de les coses que són aportades a la casa, se puxe comprovar ab los qui les administren si tals coses, segons se posaran en lurs comptes, són vengudes a la casa, e distribuïdes e despeses en les persones d'aquella per squivar tots engans e suspites que se'n poguessen seguir.

{I}tem que, d'equí avant, lo dit mossèn Vicenç Granell, o lo qui après de ell vindrà, haia càrrech del capbreu qui-s diu De Sanct Boy e del territori, e haia a fer rebuda de luïsmes, leixes e totes peccúnies que provehiran de béns venuts als encants, e de bosses de morts, de acaptiris ordinaris, offertes de capella, e de totes altres coses extraordinàries e de qualsevol altres peccúnies que vinguen al dit hospital, ço és, de quescuna cosa en son loch. Les quals rebudes de les coses desusdites haia a continuar en son libre après de les rebudes dels morabatins e loguers a fi que, clarament, se puga veure tot ço que entre en dit hospital.

{I}tem que, d'ecí avant, los dits procuradors sien tenguts prestar sufficient caució ab bones fermançes, sufficientes e ydòneas, a coneguda dels administradors qui ara són o per temps seran, jurants los dits procuradors que bé e lealment se hauran en la dita procura, scriuran veritat del que daran e rebran ab aquella millor diligència que poran, e que restituïran, donaran e pagaran al dit hospital o administradors en nom d'aquell, tot ço, e quant serà vist per los comptes, ésser tornadors, ordenadora dita seguratat, ab totes clàusueles necessàries oposadores a coneguda del notari del dit hospital.

{I}tem que totes les cartes que s'hauran afermar per rahó ||^{29r} de senyoria, per esquivar tot frau e engan que-s poria fer en dita casa, los dits procuradors e quescun d'ells sien tenguts e obligats^a de regonèxer dites cartes si stan bé e fer notament en lo Libre dels luïsmes,^b e continuar dit luïsme en dit libre, e los noms dels venedor e comprador de la

||^{28r}

a. Vide, *escrit al marge esquerre per una altra mà*; los dits procuradors no pusquen donar en ròssechs en lurs comptes pensions de censals, morabatins, arrendaments, *subratllat*. – b. Bo si-s feia, *escrit al marge esquerre per una altra mà*.

||^{29r}

a. E obligats, *escrit a l'interlínia*. – b. Aportar les cartes a la casa del notari e aquell sia tengut, *dues marques introdueixen una nota al marge dret, escrita per una altra mà*.

proprietat, e en poder de quin notari són, e posar lo dia e any que són fermades, a ffi se puga veure quins luismes venen a la dita casa. E vistes dites cartes, los dits procuradors porten aquelles als administradors per fermar aquelles per rahó de senyoria.

{Í}tem sia tengut lo dit notari de continuar en dit libre del luismes, o en altre libre a part si serà vist ésser faedor, totes les entrades dels stabliments e cartes precàries, a ffi que lo dit racional, pus fàcilment, pusque veura si hauran feta rebuda de dites entrades.

{Í}tem que los dits procuradors sien tenguts e obligats ab tota lur diligència donar obra ab acabament que los bisbats que se acostumen de arrendar, e dels altres, si fer-ho poran, se arrenden, e de logar les cases e altres propietats que lo dit hospital ha e posseeix, però que no sia lícit ne permès als dits procuradors de fermar les cartes dels dits arrendaments e loguers, ans aquelles hagen afermar dits administradors, a ffi que sàpien que proceheix de dits arrendaments e loguers.

OFFICI DE INFERMER^c

{Í}tem que lo dit infermer, encontinent, algun malalt serà aportat en dit hospital e haurà confessat e combregat segons volen les ordinacions antigues, que ell, dit infermer, ensems ab lo rector del dit hospital, qui ha càrrech ab lo dit infermer de aquestes coses, sien tenguts e obligats saber ab lo dit malalt quins béns té, axí mobles com immobles, e de aquells fassen memorial o inventari, quesquí en son libre, sots scrits de mà dels dits rector^d e infermer. E si diners tindrà de continent, aquells sien ||^{29v} tenguts de denunciar al prior de la casa e portar-los a l'arxiu, e que sien continuats per lo scrivà de rectió e mesos en la caixa que s'acostumen de metre, de la qual lo dit prior e scrivà de^a recció quesquí té sa clau. E açò façen dits infermer^b e rector ans que tal pacient muyre per squivar tota opinió de suspita. E més, sie tengut dit infermer de continuar en lo libre que stà en lo arxiu, appellat Libre dels òbits, totes les robes, béns e propietats de tots aquells que morran en dit hospital, a ffi que los dits procuradors o procurador, pus fàcilment, puixen veure si res dels dits béns faran enlestir e los dits administradors puixen veure per lo semblant totes les dites coses. E si açò recusaran fer, sien suspesos del dit offici e que sien privats de lur salari *ipso facto*.

{Í}tem, com en dies passats per molts inconvenients e dans qui són seguits a l'hospital e fàcilment se porien seguir, tenint les scriptures del dit hospital scampades, stant administrador lo honorable micer Barthomeu Travesser ensemps ab nosaltres dits Johan Navarro, e mossèn Pere Johan de Sanct Climent, e Anthoni Salvador, e ans de la elecció feta de nosaltres dits Johan Font de Borrell, e Bernad Çapila, seguint les petjades del dit honorable Capítol e de la Ciutat de Barchinona qui no ferharién alguns contractes sinó lo dit Capítol en poder del notari del dit Capítol e lo Clavari de la ciutat sinó en poder del notari major de aquella casa, sia stada feta una ordinació continent.^c En effecte, que no sia lícit ne permès a los administradors del dit hospital fermar qualsevol contracte sinó en

||^{29r}

c. Offici de infermer, escrit per una altra mà i centrat. – d. Correcció de rectors.

||^{29v}

a. Segueix, ratllat, scrivà. – b. Corregit de infermers. – c. ...

poder del notari del dit hospital, segons en aquella és contengut. E en après haiam oïts alguns objectar aquella dients que les propietats qui provenen al dit hospital, les quals són feudals, e qui de necessitat se han a vendre e se exequiten per lo dit hospital en virtut de special obligació e van a l'encant públich, és fer interès als compradors qui per lur cautela elegexen lur notari, jatsia ||^{30r} los dits objectes tengan poca afficàcia per quant lo hospital és casa tant sancta que no acostuma interessar algú. Emperò, per obviar als dits objectes abilitats la dita ordinació quant en les dites vendes, tant solament ordenam que sia lícit als dits administradors, pus hagen feta lur diligència, en fer que los dits contractes se fermen en poder del notari del dit hospital e lo comprador no ho volia puxen fermar aquells contractes en poder de aquell notari o notaris que los dits compradors hauran elegits.

{Í}tem que lo dit notari prenga dels administradors qui elegits seran, ans que aquells exercesquen lur offici, jurament que bé e degudament se hauran en aquell, guardant tot lo profit de l'hospital esquivant tot dan, lo qual jurament, lo dit notari hage a tocar en lo Manual del dit hospital.

{Í}tem que lo notari de la casa, en l'entrada dels administradors, sots virtut del jurament, haia a mostrar als administradors les ordinacions, e recordar-los ço que són tenguts de fer per aquells e rebre jurament d'aquells que hi faran lo degut.

{Í}tem, per obviar a tot frau e engan qui·s porie fer en los arrendaments dels bisbats e altres rendes que lo dit hospital reb e per avant rebrà, e per tolre moltes suspites e parlars de gents, ordenarem los dits magnífichs administradors, procuradors oficials e ministres del dit hospital, qui huy són ni per temps seran, no pusquen ni·ls sie lícit ni permès arrendar, ni fer arrendar, ni haver part directament o indirecta en los arrendaments qui decí avant se faran dels dits bisbats ni altres rendes que lo dit hospital de present reb e decí avant rebrà. E si era per algú o alguns dels sobredits contrafet, *ipso facto* volen que tal arrendament sie *nulle* e per lo contrafahent o contrafahents sia privat o privats per aquell any de lur salari.

||^{30v}

{Í}tem, per donar orde que tots los contractes e scriptures que los dits administradors, axí presents com esdevenidors, faran e fer hauran fahents per lo dit Spital no stiguen scampades ni en poder de diversos notaris, de que·s porie seguir algun dampnatge e perjudici al dit Spital, ans se facsen e s'hagen a ffer en poder del notari escrivà del dit Spital, jat sie en lo passat se'n hage abusat algun tant. E com en dies passats sobre açò se hagen temptades fer algunes ordinacions per los lavors administradors del dit Spital, les quals vengudes a notícia del col·legi dels notaris de la dita Ciutat, qui pretenents molt contrariajar a les ordinacions de Barchinona, fetes entre los col·legiats notaris de la Ciutat, permetre aquells en repòs per la qual rehó ab instància gran los priós de aquell, acompanyats de notaris, ne sien occorreguts als honorables consellés e als lavors administradors del dit Spital,

||^{29v}

c. És stada abilitada la present ordinació per los dits magnífichs administradors, segons appar en la carta subsegüent en lo capítol qui comence "Ítem per donar que tots los contractes etcètera", *escrit al marge esquerre per una altra mà*.

pregant e suplicant-los que per repòs del dit lur col·legi tals ordinacions no volguers se'n metra en excució, car serie totalment desordenat lo dit lur col·legi, qui vuy stà ab orde. Car, cascun singular de la dita ciutat e altres qualsevol persones axí per disposició de dret comú com a les ha plena facultat e libertat de contractar e fer los contractes en Barchinona en poder de aquel notari o scrivà que li plan, car, altrament volria dir que en Barchinona se porien causar scrivanies forsades, ço que no pot star. Perço, los dits honorables administradors, volents provehir en aquestes coses ab aquella milor rectitut e bona equitat que·s pertany, no volents contravenir a les dites ordinacions de la dita ciutat sots protecció de la qual en part lo dit Spital consisteix, ne axí poch perturbar la orde qui entre los col·legiats notaris de la dita ciutat, com hen persones tals que poden donar molta endressa e utilitat en los negocis e fets del dit Spital, ordenaren que decí avant tots los capbreus, qui s'hauran a fer, axí dels morabatins com de altres rendes del dit Spital e aximateix los stabliments, e cartes precàries, inventaris e encants dels qui moren en lo dit Spital sens testaments, àpoques, procures e astories, afermaments dels infants e infantes, capítols matrimoniais de aquells e tots altres contractes e scriptures qui facsen per lo dit Spital, e que la elecció del notari qui aquelles haurà a pendre, vinge es pertanga al dit Spital, se facsen e s'haien a ffer per los dits administradors e procuradors del dit Spital en poder del notari e scrivà del dit Spital. Entès, emperò, que lo dit notari e scrivà del dit spital sie stret ab jurament de continuar aquells contractes e scriptures en llibres esparços del dit spital degudament e bé, perço que, pus fàcilment, se puguen trobar com serà mester los altres contractes e scriptures, axí com són vendes de qualsevol propietats, axí alodials com feudals, com altres qualsevol altres (*sic*) contractes e scriptures fahents, per los ab qui lo dit Spital administradors de aquell contractaran e als quals la elecció del notari o scrivà, qui aquelles haurà apendre, se pertanga. Axí, per virtut de les dites ordinacions, com a les al dit contrayent, que aquells tals contractes e scriptures los dits administradors e procuradors hagen ells, sie lícit e permès fer e fermar en poder de aquel notari o scrivà que lo dit comprador o contrahent volrà o elegirà.

ORDINATIONS FETES EN L'AYN M D V^a

{E} primerament és pensat que axí com vuy en die és en pràctica de donar una jornada lo mes, la qual és lo derrer divendres del mes, dedicade e ordonade dita jornada en fer los pagaments a les dides dels infants qui són lensats al dit hospital, que és una de les grans despeses qui-s fassen en aquella casa e, aximatex, s-i paguen salaris de alguns ministres de la casa, e són hoïts los qui pretenen haver de la dita casa tant per forments, com vi, e carn e altres coses a que dit hospital és obligat. Les quals despeses e pagaments bonament no-s poden fer sens que no prechesque la recepció de les dites entrades, les quals, per no ésser exigides e portades a deguda conclusió e ab l'orde que-s deu, lo dit hospital va aderreriari en gran des servey de nostre senyor Déu, e doni «n» càrrech de dit hospital no tenint orde los dits oficials en exigir cascú *tantum* lo que toque a son ofici, e aderreriant-se lo retre dels comptes e clausura de aquells. Per tant, és pensat que sia ordenade altre jornada qui *tantum* sia per haver rahó la dita casa e los administredors de aquella de tots sos ministres e, principalment, dels procuradors e receptors de les rendes e emoliments de dita casa e de tots los altres oficials com açí aprés serà posat.

{É}«s» ordonade la dita jornada, la qual par que degue ésser lo quinsèn die del mes pus no sia diumenge o festa anyal, la qual si en tal die venia dit diumenge o festa anyal sie mudade al dissapte qui prechiria o dilluns següent, a conegude e delliberació dels magnífics de administredors. En lo qual die, los administredors sien e deguen ésser en la casa del dit hospital per oyr, entendre, examinar e apuntar tant quant a ells serà possible, ab los procuradors e altres qualsevols receptors e oficials, les recepcions fetes per ells de la mesade precedent e ròssechs pessats, fets per quiscun d'ells fins al derrer die del mes^b ||^{31v} passat. E ultra açò, de sis en sis mesos, hagen a donar llurs llibres de la recepció feta per ells al racional, qui aquell hage haver, e los dits comptes dins dos mesos aprés dels sis mesos e liurats a l'scrivà de ració, qui aquella suma haie anotar en un compte general de dates e rebudes fetes per dita casa. Per lo qual compte, a la fi de l'any, sia vist la casa quant haurà rebut e quant haurà despés.

«Axí mateix, en dita casa del dit hospital, dita jornada serà lo scrivà de ració qui tindrà aquí present lo libre que té de la taula en que continua les dates e rebudes qui passen per dita de taula. En lo qual libre se haie a tenir lo compte de dita taula per mesades, talment que passant la mesade se tir lo compte ab reste en altre compte, la qual resta, lo derrer die del mes, lo administredor mercader o, en defalt d'ell, qualsevol altre dels administradors hage a pendre e comprovar ab la taula si és vera per forma que, com vindrà la jornada del sus dit examen, sia procehit sobre cosa ferma. E, en dita jornada e quiscun die del mes, los dits administredós, ab dit libre, puguen conprovar les partides que los procuradors donaran en compte ésser girades als dits administradors en dita taula, tant per pensions de censals

||^{31r}

a. Ordinasions fetas 1505, *escrit al marge esquerre per una altra mà.* — b. Vide, si assò as faya, fora bo, *escrit al marge esquerre per una altra mà.*

com per altres causes e rahons, a fi que s'hage complida rahó del què la dita casa del dit hospital té haver en qualsevol manera e rahó.

{M}és avant tendrà aquí present lo libre qui-s diu Levador e capbreu, en que són notats tots los censals, censos e altres rendes que dit hospital reb en diversos termens,^a ||^{32r} per provar, ab los procuradors, de la diligència que feta hauran en demenar e exigir lo que a terme serà pervengut.

{M}és tendrà aquí present lo Libre de notament de testaments, en que són notades les leixes e altres coses qui provenen al dit hospital, per provar, ab dits procuradors, de la diligència llur en lo que serà stat mester.^a

{M}és tendrà aquí present lo Libre de la garde-roba, ço és de la roba dels malalts portats en dit hospital qui moren en aquell per haver-ne rahó del procurador, qui aquella deu fer vendre a l'encant.^b

{M}és avant tindrà aquí, dit scrivà de ració, lo libre qui-s diu Dels crèdits, ço és del què dit hospital deu a perticulars persones per forment, carn, vi, oli e altres deutes. Ja clars e indubitats, ésser obligat dit hospital en pagar, del qual serà tret memorial per dit scrivà de ració, en lo qual serà per ell posade la quantitat per ell deguda a cascú particularment, denotant, en dit memorial, lo compte d'aquell, en quantes cartes és e la rahó perquè és degut, perquè per dits administradors pugue ésser proveït en fer pagar tot ho part del què degut serà, ab aquell orde e rahó que justícia requer, e de manera que la casa sie e stigue ab bon crèdit e la gent no s'haie aclamar.

{E} si hi haurà altres persones qui pretenguen haver quantitats algunes qui no sien clares, se'n hage a fer memorial spars perquè, entre los dits administradors, se pugue apuntar lo que de justícia sia, ab consell dels advocats e per la clarícia e veritat ||^{32v} de la qual quins ne quals procehiments se tenen a fer perquè la casa face rahó de sí mateixa, axí com vol li sie feta e Déu ne sia loat.

{E} més avant porà fer dit scrivà de ració altre memorial del què stimarà haie mester dita casa en aquella mesa de concurrent, tant per dides com per lo compredor e altres coses que ocorreguen. Perquè vistes totes coses mils se pugue apuntar per dits administradors dels pagaments fahedors als qui han haver de dita casa, com dalt és dit.

{E} més avant lo dit scrivà de ració, lo derrer divendres del mes, com se haurà a fer lo pagament a les dides tendrà present lo Libre de acaptiris, que cotidianament se reeben e se'n dóna rahó al dit hospital, al prior e scrivà de ració, declarant que dit scrivà de ració deu continuar en dit libre, cascuna jornada, tant quant cascun baciner portarà. E, ensemps ab lo prior, deuen portar dita moneda a la caixa qui és en la enfermeria e metre'ls allí per lo forat, qui-s tape ab sobrepany de que lo prior deu tenir la clau. E més avant, en dit libre,

||^{31v}

a. Si-s feya fora cosa bona, *escrit al marge esquerre per una altra mà*.

||^{32r}

a. Si-s feia, fora bo, *escrit al marge esquerre per una altra mà*. – b. Si-s feia, fora bo, *escrit al marge esquerre per una altra mà*.

en altre compte a part, deuen tenir altre compte de leixes menudes qui no excedesquen la quantitat de vint sous, les quals lo dit prior puixe rebre en presència de dit scrivà de ració, qui aquelles haie anotar en dit compte la jornada que seran rebudes e metre en dita caxe per lo susdit forat.

{E}, ans que no·s face lo pagament a les dides, sia vist e regonegut per dits administradors la quantitat que dits acaptiris e leixes munteran en aquella mesade o temps que hauran stat en obrir en dita caixe ab la rebuda que ja hi era. E provaran ab la moneda que·n trauran que bate e sia igual per forma que ||^{33r} dit hospital hage complida rahó del què li prové. E les consciències de tots ne sien més clares.

{A}xí mateix, en dita casa del dit hospital serà dita jornada lo procurador, qui·s diu dels censals, lo qual volen que no li sia lícit ne permés demanar, rebre ni exigir sinó lo que toque a son ofici segons per altres ordinacions és ja dispost e ordonat. Lo qual procurador, dita jornada, sia tengut e obligat dar rahó si ha rebut e exigít tot lo que en dita mesade per son offici ere obligat demanar e exigir, segons en lo Libre dels censals és notat, combatent lo què darà en compte haver exigít ab lo que serà notat ab lo Libre de la taula, per forma que·s vege la diligència que haurà feta en demanar e exigir lo que serà pervengut a terme. E açò sie continuat per les sis mesades primeres, qui comensaran a hun de gener Mil Sinch Cents e Cinch e, passades dites sis mesades, hage a dar lo compte al racional de mig any e, après, seguirà en semblant manera les altres sis mesades per compliment de hun any.^a

{E} al sisèn mes, si·s mostrarà en alguna partida o partides no haver feta deguda diligència en demanar e exigir tal partida o partides a coneguda dels dits administredors, tal partida o partides sien e stiguen a càrrech del dit procurador e ell sia obligat en dar e pagar semblant quantitat al dit hospital present.^b

{E} si·s mostrarà per ell ésser stade feta deguda diligència, e tal partida o partides no eren rebudes per alguna justa causa a coneguda de dits administredors, en tal cars, tal partida o partides aquí present sien notades en lo Libre dels ròssechs per haver seu rahó les sis mesades que vindran o las hores que·s porà.

||^{33v}

{D}eclarant emperò que en los censals de la ciutat Barchinona, Aregó, Mallorques, e altres universitats qui vuy en die remolquen e s'han acomportar dos o tres mesades o més, lo procurador pугue sperar lo temps que los altres crehedors speraran, sens incorriment de la dita pena pus la hora que los altres rebran ell facen diligència de ésser pagat com los altres.

{A}xí mateix, en dita casa de dit hospital, dita jornada l'altre procurador, qui·s diu de ròssechs [...], lo qual volem que no li sie lícit ne permés demanar, rebre ni exigir, sinó lo que toque a son offici segons per altres ordinacions és ja dispost e ordenat. Lo qual procurador sia tengut e obligat dita jornada dar compte e rahó del què haurà exigít en dita mesade, passant per quiscuna partida que havia demanar, tant de censos com lexes fetes a

||^{33r}

a. Bo, *escrit al marge esquerre per una altra mà*. – b. Bo, *escrit al marge esquerre per una altra mà*.

dita casa que sien pervengudes a notícia sua, luysmes, com d'altres coses degudes a dit hospital pertocants a son offici y axí de les ordinàries com dels ròssechs. Per lo qual compte se vege la diligència que en dita mesade haurà feta en demenar e exigir tot lo degut a dit hospital e, axí, sie continuat per sis mesos, qui comensaran a dos de gener any mil sinchsents y cinch, e passades dites sis mesades hage dar lo compte al racional de mig any, e après, seguiran en semblant manera les altres sis mesades per compliment d'un any. E si-s mostrarà al sisèn mes no haver feta deguda diligència en alguna partide o partides a coneguda dels dits administredors, tal partida o partides sien e stiguen per dit procurador, e ell sia obligat, encontinent, dar e pagar al dit hospital lo que munteran. Si emperò mostrarà haver feta deguda diligència a coneguda de dits administredors, en tal cas, dita partida o partides sien posades en Libre de ròssechs perquè les altres sis mesades se'n pugue haver rahó o la hora ||^{34r} que-s porà ne deurà volent e declarant que, a la fi de quiscuna mesade, tal procurador hage haver posat a la taula tot lo que en dita mesade haurà rebut de comptans. La qual partida sie continuada per dit scrivà de ració en lo compte que té ab la taula fahent-le-n deutora per forma que sie vist per dits administredors si la casa serà satisfeta de tot lo que dit procurador haurà rebut en dita mesade.

{M}és avant lo dit procurador donarà dit die compte e rahó de tots los encants per ell fets en dita mesade de la roba per ell venuda en dit encant dels qui moren en dit hospital, combatent-lo ab la roba que lo guarde-roba mostrarà haver-li liurade e lo que muntarà posarà lo derrer die del mes en dita taula segons dalt és dit. E ne lo procurador, cascun mes, hage anar per los notaris si algú haurà feta lexa a l'hospital.^a

{M}és avant lo dit procurador donarà rahó si haurà caygude alguna leixa feta per algun defunt a dita casa que sie vengut a notícia sua. E, perquè ell ne sia informat, deu fer sa diligència a la fi del mes per los notaris de Barchinona, qui prenen dits testaments per saber si en aquella mesade hauran pres e publicat algun testament en que hage clàusula alguna tocant a interès de dit hospital.^b De la qual clàusula, dit procurador hage a pendre còpia en lo libre per açò dedicat, per forma que per lo sdevenidor se'n pugue haver rahó tant de deixes fetes de present com encare de vincles al dit hospital fets. E més irà a la taula dels testaments a hon se té Libre de notaments de semblants clàusules, de les quals porà pendre còpia si ja no ere ab les coses per ell notades en dita mesade perquè, per ||^{34v} una via o per altre, lo dit procurador, e per consegüent los dits administradors, hagen notícia de dites leixes e vincles fets a dit hospital e, en son temps, se'n pugue haver rahó e, del que rebut ne haurà, hage a servir l'orde dalt posat de les altres coses, posant-ho a la fi del mes en dita taula.

{I}tem més és vist ésser fahedor que no sie lícit ne permès als dits procuradors, ne algú d'ells ni altres oficials de dita casa, que les robes que-s trobaran fora dit hospital, que sien stades d'aquells qui-s moren dins lo dit hospital, o fora dit hospital, o seran leixades per algú al dit hospital o d'aquells qui seran vius qui seran malalts dins lo dit hospital no les se-n puguen portar en ses cases pròpies, ans les aporten o les se-n facen portar en dit

||^{34r}

a. E ne lo procurador, cascun mes, hage anar per los notaris si algú haurà feta lexa a l'hospital, *escrit per una altra mà.* – b. Bo si-s fa, *escrit al marge esquerre per una altra mà.*

hospital inventariades, emperò, primer aquelles per lo scrivà de dita casa per evitar totes sospites de frau, sinó que sien botes, ho fustam, o caxes o altres fustes de poque vàlua. Les quals robes sien liurades al prior o guarde-roba o a la hu d'ells, dels quals cobrarà alberà d'aquell a qui serà liurade.

{I}tem més és vist ésser expedient que los procuradors, e signantment lo procurador qui té càrrech dels òbits e de veure los béns dels morts, sia lo dimarts o divendres en dit hospital e que·n comuniquen o comunich ab lo prior, rector o infermer per saber ab ells si algú o alguns sien vengut o venguts en dit hospital o morts en aquell qui tingue béns fora casa, a fi que de recentí se puguén cobrar com tota dilació sie damnosa al dit hospital.

{I}tem més apar que lo hoïdor de comptes sie tingut y obligat com hoirà^a los comptes dels procuradors e, de quiscun ||^{35r} de aquells, regonèixer lo libre qui vulgarment és appellat Libre dels òbits, en lo qual són scrits per lo dit rector e infermer los qui moren en dit hospital. En lo qual libre són continuats los béns, peccúnies e deutes qui tenen fora casa e porten ab ells, a fi dit oïdor de comptes hage rahó dels dits procuradors e de cascun de aquells de les robes que trobarà en dit libre continuades.

{M}és avant serà aquí lo racional qui darà compte e rahó dels comptes per ell examinats e closos en dits dos mesos e dels dubtes que en ell haurà trobats, si n·i haurà, tant dels comptes que continuadament se tenen a dar com dels comptes pessats que fins ací no eren closos e se han a cloure. E com serà pervengut lo temps dels sis mesos en lo qual temps los procuradors han a dar lo compte, si dins spay de sis dies après que los sis mesos seran passats lo procurador o procuradors no li haurà posat en mans lo dit compte de dites sis mesades passades, lo dit racional sia obligat fer una requesta al dit procurador o procuradors que aparegue ab acte de Pere Pasqual, notari, o de qui tendrà son offici, ab que mostre la diligència que dit racional haurà feta en demanar dit compte e culpa del procurador qui no l'haurà dat. Ab la qual requesta sia permès allegar-li al dit procurador, precisament e per emptoria, altres sis dies, dins los quals li haie dats dits comptes sots pena de privació de l'ofici e que serà fet deutor de tot lo que en dits sis mesos hauria a rebre e, ultra açò, dels ròssechs de les altres sis mesades passades e restant per lo semblant obligat e deutor de tot lo que rebut hagués de ròssechs antichs. E feta dita requesta, si al temps per ell prefigit a tal procurador o procuradors no haurà o no hauran dat dit compte o comptes hage a denunciar-ho als administredors de dit hospital, qui hagen de continent a remoure lo dit procurador o procuradors de dit offici. E en loch llur hagen dits administredors a provehir de ||^{35v} altre persona o persones per dit ofici de procurador sens alguna mercè e fer proceïr, per justícia, contra tals procuradors. E si per dit racional no ere servat l'orde dalt posat, encorregue en pena de perdre l'ofici sens alguna mercè e, ultre açò, ell e ses fermances sien obligats en tot lo que dit procurador o procuradors serien obligats segons dalt és dit.

{E} més és stat ordenat que tots les comptes donats al racional fins lo die demunt <dit>, ço és gener de sinchsents y cinch, haïen ésser closos per lo dit racional dins sis mesos

||^{34v}

a. Bo, *escrit al marge esquerre per una altra mà.*

del sobredit die en avant comptedors e dels que no haurà hage a fer requesta com dalt és dit.

{M}és avant, en dita jornada, serà en dita casa de l'Hospital lo compredor ab lo libre o libres que té de la mesade passade e donarà rahó, ab lo scrivà de ració, com ha ab ell comptat de dita mesade, tant de dates com de rebudes. E perquè lo dit scrivà de ració, ab menys trebayll e més verídicament, al cap del mes, puegue comptar ab ell e veure en la verificació de les partides per dit compredor donades en compte, som de parer que dit compredor haie a tenir dos libres en cascuna mesade: la hu dels quals principià al primer d'octubre de Mil Sinchcents e Cinch e durarà fins a XV, l'altre principià XVI del dit mes e durarà fins a la fi del mes. E com lo del principi del mes serà a la quinzena jornada, complida dita jornada ell lo posarà en mans del scrivà de ració, qui aquell comprovarà, ab los ministres de la casa, de les coses posades en compte en dita quinsenade si són veres ni si deuen haver esmena e, del que al dit scrivà de ració apparrà, ne puegue fer relació a dits administradors.^a E la hora que dit compredor posarà en mans de dit scrivà de ració lo hun libre, pendrà lo altre per poder ||^{36r} continuar lo que concorrerà fins a la fi del mes, e lavós posarà dit segon libre en mans de dit scrivà de ració e cobrarà l'altre. E dit scrivà de ració aquell comprovarà com dalt és dit del primer per forma que, dit scrivà de ració, en dits quinze dies, haie haver apuntat e clos dit libre, e la hora de la dita jornada que los administredors seran a la casa per dit examen puguen entendre e veure, ab la relació de dit scrivà de ració, del *modo* que dit compredor se ha en son ofici.

{E} més posarà en compte dit compredor tot lo forment, vi, oli, lenya que serà entrat en la casa, verificant-ho ab los ministres de la casa qui han càrrech de rebre dites coses. E lo dit scrivà de ració pendrà de dits dos libres dites partides notant-les cascuna cosa a son depart, ço és lo forment per si, e lo vi per si, per forma que, al cap de l'any, se puegue veure de cascuna cosa per si quant haurà pres la casa. E cascuna partida referirà dit scrivà de ració a cascu qui la haurà liurade per que ls puegue ésser fet lo pagament degut.

{E} més posarà en compte en la forma dessusdita tot lo sucre, mel e altres coses preses en gros per la botigue del specier que ell no haie pagat ne posat en los sobredits comptes, verificant-ho ab l'especier e lo scrivà de ració hi seguirà lo susdit orde.

{E} més posarà en compte en la forma dessusdita tots canamassos, lane, flassades e altres coses necessàries per dita casa, verificant-les ab los qui hauran càrrech de rebre-les e lo scrivà ||^{36v} de ració hi seguirà lo susdit orde.

{E} més avant, quant se donarà a molre lo forment, lo dit compredor posarà en memòria la jornada e la quantitat que serà dade a molre perquè de aquí lo racional li-n puegue fer compte. E cascun mes se comprovarà ab lo del pes de la farina del forment que serà passat e haie a cobrar polissa d'aquell qui reheb la farina del molí qui és lo forner.

{M}és avant serà aquí present lo museu dita jornada, qui darà compte e rahó de la carn que fins en dita jornada haurà presa per obs e servici del dit hospital, de la qual lo

||^{35v}

a. Boníssim si-s feya, *escrit al marge esquerre per una altra mà.*

racional ne farà creedor lo carnicer, qui aquella haurà liurade, comprovant-se ab lo compte del carnicer del dit hospital.

{E} més lo museu continuarà en son libre totes les gallines e volotaria que lo comprador comprarà e portarà en dit hospital per provisió dels malalts. E que no sie lícit ni permès al scrivà de ració ni altri, si per nosaltres no ere destinat en hoir los comptes del dit compredor, de admetre-li tal partida de gallines ni altre a voloteria, sinó aquella que per dit museu en son libre serà continuade.

{E} per quant dit museu done lo oli ab certa mesura, a par que aquella mesura sia vista quantes mesures de aquelles entren en un cortà d'oli, perquè l'oli que dit museu reb a cortans e no-s pot fer ni veure la veritat, que sia feta una mesura quantes ne entraran en lo cortó, perquè com fos acabat dit oli se vehés la veritat.

{M}és avant dita jornada serà aquí lo prior, qui farà relació de tots los ministres de la casa com se han en llurs oficis, perquè si en cosa ninguna havié mester esmena, hi pugue ésser provehit per dits administredors.

||^{37r}

{M}és farà relació de les coses necessàries a la casa, o de obre o de altres qualsevol coses per forniment e mester de la casa com són canamassos, trespontins, flassades e altres coses necessàries per a dita casa, perquè, per dits administredors, pugue ésser manat al qui de tals coses haurà càrrech que-y do recapte.

{Í}tem com en tota casa haie prou de una bossa és stat vist perquè-s pugue clarament mostrar quant segó, ix de la farina, se despén en dit hospital que mossèn, lo prior, tingue un libre en lo qual sie tengut continuar quantes mesures de segó donarà a la dona que pense les gallines, e als cambrers quantes mesures donen a les bèsties ni quantes mesures de segó vendrà. E a la fi de quiscun mes, hage de portar a l'archiu tots los dinés que rebuts haurà de dit segó e aquells sien continuats, per lo scrivà de ració, en lo Libre de la caxe en compte extraordinari. E dits diners sien mesos en la caixa per dit prior e scrivà de ració segons se acostume, a fi se pugue veure poch més o menys quant segó proceheix de les farines.

{E}n lo capítol disponent, que lo prior haie a fermar los fadrins e fadrines axí és acostumat. Fins ací, és vist que lo dit prior sie tengut e obligat que de quinze en quinze dies, o saltem tots mesos una vegade, vesite dits fadrins e fadrines e que parle ab los senyors ab los quals stan per veure com stan. E que lo libre hon seran continuats stigue en lo archiu, a fi com volran veure, ho puguen fer, e lo scrivà de ració, per lo semblant, perquè pugue dir als procuradors si res serà degut de les soldades les haïen e que continuen en llurs comptes lo que rebran com fan les altres pecúnies. E que lo prior non rebe res, que no-y freturen tants receptors ni tants comptes, que no és, sinó, confusió; digue dit prior als procuradors lo que és degut e dits procuradors, en llurs comptes, faran rebuda a part del que rebran de dites soldades a fi, fàcilment, se vege la veritat.

E^a {Í}tem més dit prior tendrà compte en hun cohern, lo qual per lo ||^{37v} scrivà de ració li serà donat, de la farina que entrarà en dita casa, ni quants sachs, ni quants quintars

són, a fi que, ab lo cohern tendrà lo compredor dels forments seran passats per lo molí, se pugués veure la veritat.

{Í}tem, atenent que lo prior del dit hospital reb algunes vegades béns mobles com lenzols, tovalles, flassades, vanones e altres coses, les quals, diverses vegades, algunes persones per devoció donen e aporten per amor de Déu al dit hospital e meten en mans de dit prior perquè millor rahó se pogue haver, ordonam e statuhim que, d'ací avant, lo dit prior no pogue pendre ne rebre, pus no té càrrech de administració, sinó de regir e mirar en lo que lo ofici de prior és obligat. Més dites coses rebe lo guarde-roba que, d'ací avant, darà compte segons és ordenat.

{E} més appar, per seguir l'orde de les altres coses comunes, que tots los salaris de la casa se haïen a pagar per terces e per dita de taula. E no sie lícit ne permès a ningun procurador o altre ofici exercint pagar-se-uell mateix de son salari, com no sie cosa honesta.

{E} més appar que lo susdit prior deu tenir libre en lo qual hage continuar tots los fadrins e fadrines que metrà per a servir ab altri, continuant la jornada que·ls metrà ab altre, e lo salari que tenen haver, e lo nom d'aquell ab qui·l metrà e per quin temps. Lo qual libre, la jornada que serà dedicade per fer los dits examens, lo dit prior lo hage a presentar davant los administredors, perquè, vist aquell, se pogue veure si·ls serà degut cosa alguna per poder-ho fer, demanar e exhigir. E en dit libre sien continuats a hun compte de la taula lo que allí serà girat e aqui serà girat. E si per cas lo dit prior rebrà de comptans per dita rahó partida alguna, ne tendrà compte a de part e al derrer divendres del mes, quant (*sic*) se fa pagament a les dides, lo dit prior portarà de comptans lo que en dita mesade haurà rebut per servir al pagament de dites dides. E lo scrivà de ració farà compte a cascuna de dites fadrines del que haurà guanyat, fahent menció com ha ||^{38r} servit tal mesade en lo pagament de les dides e en son temps, com seran per a maridar, la casa haurà son sguart en lo dot de dita fadrina vist lo que haurà guanyat.

{Í}tem és vist com sie cosa deguda es degue fer que lo guarde-roba tingue un libre en lo qual continuarà totes les mortalles donarà als cambrers e los noms d'aquells per qui serveixen, a fi que lo die del regoneixement de les robes dels morts se pogue veure quanta roba porten de aquells per qui han preses les mortalles, per comprovar aquelles ab lo Libre de l'infermer per evitar tot frau; e que «ho» fassen totes setmanes. E més que lo dit guarde-roba, en dit libre, continue tots los diners que li seran donats per comprar robes per la guarde-roba e la canamasseria li serà donade e continuar totes les dates farà per dita guarda-roba.

{Í}tem appar que sia convenient que d'aquí avant, cascuna setmana del mes, sia apportade la roba de aquells qui en dita setmana moriran en dit hospital e aquella sia mesa dins la cambra en la qual se acostume de metre dita roba, de la qual cambra lo prior té una clau e lo infermer ne té una altre. E que no pogue entrar en dita cambra la hu sens l'altre, e en absència o per malaltia de la hu haie a comenar la clau a hun altre prevere del dit hospital. E a la fi de cascun mes sia treta dita roba de dita cambra e, presents hu dels

||^{37r}

a. E escrita per una altra mà.

administredors, prior, infermer, garde-roba, scrivà de ració, tenint lo libre del dit infermer e de les mortalles com se acostume, e los procuradors o aquell procurador, qui té càrrech de vendre dita roba, sie combatuda si tota dita roba segons és continuade en lo libre de dit infermer si ha, e si res hi manque, que sia pagade per aquell qui·n té de dar rahó. E fet dit regoneximent, la roba que serà per vendre sie apartade «e» l'altre sie donade a la mare dels infants per fer robes als dits infants o als ignoscens o ignocentes, segons al dit administredor apparrà. E ||^{38v} dita roba que serà apartade per a vendre, aquella sie inventariade per lo scrivà del hospital a ffi que, venuda dita roba, se puegue veure ab lo encant si és tota venuda, lo qual combatiment haie a fer lo oïdor de comptes per veure la veritat.

{E} per quant lo ofici de garde-robe reb algunes vegades pecúnies per causa de comprar lensols sotils per mortalles e encare draps de li dolents a obs del barber per los malalts, e encare reb algunes robes que venen a l'hospital, axí algunes hi són trameses per amor de Déu, com encare les que los procuradors hi trameten com en qualsevol manera en mans sues arriben, és rahó e equitat que qui té administratió alguna do compte e rahó. Ordonam e statuhim que lo dit garde-robe do compte e rahó de la rebuda e desexida que per causa de dites coses fa de sis en sis mesos sots privatió de son ofici.^a

{I}tem que si és vist ésser faedor que lo dit infermer de dit hospital jur ab sagrament que continuarà en dit Libre dels òbits bé y diligentment tota exeptió a part posade tot ço y quant trobarà que los malalts, qui en dit hospital vendran, portaran ab si o tendran fora llur poder o los serà degut per algunes persones; e en dita examinació o regoneximent appellará e serà ab ell present lo rector de dit hospital, com axí se acostumave a fer. E perço, dit rector ne ha certa cosa ultre son salari, e que no sie lícit ni permès la hu sens l'altre de fer-ho. E semblant jurament sie tengut fer y prestar lo dit rector e, en absència o defalliment o per malaltia dels dits rector e infermer, lo prior del dit hospital, qui·s vulle que sia, hi haie de entrevenir.

{I}tem més és ordenat que tota hora y quant los administredors se ajustaran, ço és les dues voltes lo mes, a XV del mes y a la desexida del mes, lo procurador *ad lites* sia ab los dits administredors per rahonar lo que ha fet

||^{38v}

a. Bo, *escrit al marge esquerre per una altra mà*; El reverent Domènech, *centrat i escrit per una altra mà*.